

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Enes BALOĞLU

KOZA-İPEK VE FEZA GRUPLARININ EKONOMİ POLİTİK DÖNÜŞÜMÜ:
12 HAZİRAN 2011 VE 7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMLERİ
ÖRNEĞİ

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Enes BALOĞLU

KOZA-İPEK VE FEZA GRUPLARININ EKONOMİ POLİTİK DÖNÜŞÜMÜ:
12 HAZİRAN 2011 VE 7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMLERİ
ÖRNEĞİ

Danışman

Prof. Dr. Mustafa ŞEKER

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Enes BALOĞLU'nun bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. İsmail Ayşad GÜDEKLİ (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Mustafa ŞEKER (İmza)

Üye : Yrd. Doç. Dr. Çağrı Seyfi KILIÇ (İmza)

Tez Başlığı: Koza-İpek ve Feza Gruplarının Ekonomi Politik Dönüşümü: 12 Haziran 2011 ve
7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Örneği

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 20/06/2017

Mezuniyet Tarihi : 31/07/2017

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Koza-İpek ve Feza Gruplarının Ekonomi Politik Dönüşümü: 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Örneği” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

...../...../ 2017

İmza

Enes BALOĞLU

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	iii
ÖZET	iv
SUMMARY	v
ÖNSÖZ	vi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER VE HABER YAKLAŞIMLARI

1.1 Haber Kavramı.....	5
1.1.1 Liberal Yaklaşımlar Çerçevesinde Haber Çözümlemesi	6
1.1.2 Eleştirel Yaklaşımlar Çerçevesinde Haber Çözümlemesi.....	8
1.1.2.1 Haberin Ekonomi Politikği	11
1.1.2.2 Kültürel Çalışmalar: Hegemonyanın Aracı Olarak Haber.....	17
1.1.2.3 Yapısalcılık	20

İKİNCİ BÖLÜM

İDEOLOJİ VE SÖYLEM

2.1 İdeoloji.....	24
2.1.1 Batı Marksizminde İdeoloji.....	27
2.1.1.1 Gramsci ve Hegemonik İdeoloji	29
2.1.1.2 Althusser, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları	31
2.1.1.3 Frankfurt Okulu: Kültür Endüstrisi ve Kapitalist İdeoloji Üretimi	34
2.2 Söylem	37
2.2.1 Haber Söylemi.....	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ VE HABER ANALİZLERİ

3.1 Eleştirel Söylem Çözümlemesi	42
3.1.1 Van Dijk ve Eleştirel Söylem Analizi Modeli	43
3.2 Örnek Olayın Ard Alan Bilgisi	46
3.2.1 Zaman ve Bugün Gazetelerinin 2011 ve 2015 Genel Seçimlerine Yaklaşımı	48
3.2.2 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin Analizi	50
3.2.2.1 Makro Yapı	50

3.2.2.1.1	Tematik Çözümleme	50
3.2.2.1.1.1	Başlıklar	50
3.2.2.1.1.1.1	Zaman Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları	50
3.2.2.1.1.1.2	Bugün Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları.....	55
3.2.2.1.1.1.3	Zaman Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları	57
3.2.2.1.1.1.4	Bugün Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları.....	61
3.2.2.1.1.2	Spotlar	64
3.2.2.1.1.2.1	Zaman Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Spotları	64
3.2.2.1.1.2.2	Bugün Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Spotları	69
3.2.2.1.1.2.3	Zaman Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Spotları	71
3.2.2.1.1.2.4	Bugün Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Spotları	73
3.2.2.1.2	Şematik Yapı İncelemesi	76
3.2.2.1.2.1	Durum	76
3.2.2.1.2.1.1	Ana Olayın Sunumu	76
3.2.2.1.2.1.2	Sonuçlar	77
3.2.2.1.2.1.3	Ardalan ve Bağlam Bilgisi	78
3.2.2.1.2.2	Yorum	78
3.2.2.1.2.2.1	Haber Kaynakları.....	78
3.2.2.1.2.2.2	Olay Taraflarının Olaya Getirdikleri Yorumlar.....	79
3.2.2.2	Mikro Yapı.....	80
3.2.2.2.1	Sentaktik Çözümleme.....	80
3.2.2.2.2	Bölgesel Uyum	81
3.2.2.2.3	Kelime Seçimleri	82
3.2.2.2.4	Haberin Retoriği	83
	SONUÇ	85
	KAYNAKÇA.....	89
	EK 1- 15 Temmuz Sonrası FETÖ'ye Ait Kapatılan Medya Kuruluşları.....	96
	EK 2- Analiz Edilen Gazetelerin Manşet Sayfa Örnekleri	97
	ÖZGEÇMİŞ	102

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
AKP	: Ak Parti
BBC	: British Broadcasting Corporation
CCCS	: Centre Contemporary Studies
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
ÇAYKUR	: Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü
DBA	: Devletin Baskı Aygıtları
DİA	: Devletin İdeolojik Aygıtları
FETÖ	: Fethullahçı Terör Örgütü
GUMG	: Glaskow Üniversitesi Medya Grubu
HDP	: Halkların Demokratik Partisi
MGK	: Milli Güvenlik Kurulu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
NEWS	: North East West South
PDY	: Paralel Devlet Yapılanması
SP	: Saadet Partisi
YSK	: Yüksek Seçim Kurulu

ÖZET

Haberlerin sunuluş şekli medya kuruluşlarının izledikleri yayın politikaları ile örtüşmektedir. Medya kuruluşlarının yayın politikalarını belirleyen ise içerisinde buldukları ekonomi politik ilişkilerdir. Aynı zamanda haberlerin söylemini belirleyen ekonomi-politik ilişkilerin altında yatan ideolojik tutum ise değişkendir. Medya kuruluşları incelenen iki dönemde aynı olay ya da olgu karşısında iki farklı tutum sergileyebilirler. Bu bağlamda söz konusu çalışma medya kuruluşlarının dönemler arası farklı yayın politikaları izlemelerinin nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda da model olarak van Dijk'ın ortaya koymuş olduğu Eleştirel Söylem Çözümlemesi çerçevesinde 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimlerini Zaman ve Bugün Gazeteleri üzerinden analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Haber, Haber Söylemi, İdeoloji, Eleştirel Söylem Analizi.

SUMMARY
ECONOMIC POLITIC TRANSFORMATION OF KOZA-IPEK AND FEZA
GROUPS: THE SAMPLE OF 12 JUNE 2011 AND 7 JUNE 2015 GENERAL
ELECTION

The presentation of the news is seen to have concurred with the publishing policies of the news organizations. Economic politic relations are also the determinative factor affecting the publishing policies of the news organizations. In the meantime, the ideological attitude underlying economic political relations which determines the content of news is unstable. Media organizations could display disparate attitudes toward the same event and phenomenon in the different periods. In this context, this research aims at revealing the reasons why media organizations are following different publication policies in different periods. In this sense, the general elections of June 12, 2011 and June 7, 2014 are going to be investigated through Zaman and Bugün newspapers in the framework of the model of Critical Discourse Analysis by Van Dijk.

Keywords: News, News Discourse, Ideology, Critical Discourse Analysis.

ÖNSÖZ

Bu çalışma Koza-İpek ve Feza Gruplarının 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri sürecinde yaşadığı ekonomi-politik dönüşümü inceleme amacıyla. Seçimler sürecinde söz konusu medya gruplarının seçmenleri etkilemek üzere benimsedikleri ideolojik görüşleri haberler aracılığıyla topluma nasıl aktardıkları çalışmanın özünü oluşturmaktadır. Yaşanılan söylem dönüşümünün açığa çıkarılması sağlıklı medya okuryazarlığı açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın hazırlanması sürecinde her türlü desteği şahsımdan esirgemeyen ve her daim yanımda olan aileme, dostlarıma, çalışmada yol gösteren ve desteklerini sunan danışmanım, kıymetli hocam Prof. Dr. Mustafa ŞEKER'e teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

Enes BALOĞLU

Antalya, 2017

GİRİŞ

Toplumsal yaşamda haberleşme bireylerarası en temel iletişimidir. Haber/ler ise bireylerin sosyalizasyon sürecinde meraklarını gideren olay ve olguların bütünüdür. Bu anlamda da haber, bireylerin fiziki ve sosyal çevreleriyle olan ilişkisidir. Haberlerin profesyoneller tarafından sunulması gerekliliği ve kitlelere ulaşma zorunluluğu gazetecilik mesleğinin doğmasına zemin hazırlamıştır. Gazeteciliğin kurumsal bir yapıya kavuşması bazı sorumlulukları da beraberinde getirmiştir. Bu sorumlulukların en önemlisi ise kamuoyuna haberlerin doğru bir şekilde sunulmasıdır. Gazeteler bu doğrultuda en temel haber dağıtım aracıdır ve önemini geniş kesimlere ulaştıkları sürece korurlar. Bu açıdan da gazete ilk kitle haberleşmesini sağlayan iletişim aracı olmuştur.

Gazeteciliğin bir meslek halini almasıyla birlikte medya kuruluşları ortaya çıkmıştır. Medyanın olay ve olguları aktarımı noktasında ise ideoloji etkilidir. Medya kuruluşlarının sahip oldukları ideolojik tutumları ise yayın politikalarını belirler. Medya şirketlerinin daha büyük kitlelere ulaşma ve sektörde güçlü konuma sahip olma isteği birtakım ekonomi –politik ilişkilerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Finansal çıkarlara giderek daha itaatkar hale gelen medya kuruluşları çareyi holdingleşmede bulmuşlardır. Finansal ve siyasal çıkarları önceleyen medya, egemen güçleri rahatsız edici haberlere yer vermez. Shoemaker ve Reese'in belirttiği üzere toplumsal çıkarları bütünleştirebilmek adına medya sapkın olanı dışlamaktadır. Egemen güçleri ve toplumun genelini rahatsız etmeyecek haberlere yer vererek medya kamuoyuna ortak bir uzlaşma sunmaktadır. Bu anlamda egemen güçlerin görüş ve değerlerinin aktarılmasında medya, Gramsci'nin rızaya dayalı hegemonya kavramsallaştırmasına hizmet eder. Althusser'in 'Devletin İdeolojik Aygıtları' değerlendirmesinde yer alan medyaya yüklediği anlam da egemen görüşün, toplumda baskı olmaksızın onaya dayalı kabul edilmesidir. Rızanın üretimi noktasında atıfta bulunulması gereken diğer iki kuramcı ise Herman ve Chomsky'dir. Her iki kuramcının üzerinde durdukları temel nokta ise rızanın üretiminde kitle iletişim araçlarının rolüdür. Bu anlamda Herman ve Chomsky tarafından ortaya konulan 'Propaganda Modeli' doğrultusunda da haber akışının ve denetim mekanizmalarının ana bileşenlerini ortaya koyarlar.

Holding haline dönüşen medya kuruluşlarının içerisinde buldukları ekonomi-politik ilişkilerin analiz edilmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu anlamda Frankfurt Okulu'nun ortaya koyduğu eleştirel teori ışığında medya kültür endüstrisine hizmet eden bir yapı olarak değerlendirmektedir. Bu noktada medya kuruluşları kitleleri eğlendirerek sistemin işleyişine

hizmet ederler. Haber kuruluşlarının bir ürün olarak haber üretmesi söz konusudur. Kitle iletişim araçları böylece rızanın sürekli olarak yeniden üretilmesine hizmet ederler.

Kültürel Çalışmalar Okulu ise egemen ideolojinin medya çıktılarıyla nasıl yayıldığını sorunsallaştırır. Medya ve ürünlerinin ideolojik temelli analiz edilmesini sağlayan ekol, egemen söylemlerin haber metinlerinde nasıl yeniden üretildiğini araştırır. Bu anlamda Kültürel Çalışmalar, medya ve medya metinlerinin analizi noktasında ideoloji ve söylem merkezli araştırılmasında temel başvuru konumundadır. Bu bağlamda ideoloji ve söylem medya metinlerinin çözümlenmesi noktasında eleştirel yaklaşımlara zemin hazırlamaktadır. İdeoloji ve söylem odaklı çözümlenmeler medyanın temel çıktısı olan haber kavramı üzerinden yapılmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının ürettiği iletilerin analizinde söylem analizi öne çıkan bir yaklaşımdır. Söylem analizi noktasında ise literatür taraması yapıldığında en çok kullanılan model van Dijk'in ortaya koymuş olduğu Eleştirel Söylem Analizi modelidir. En çok van Dijk'in tercih edilmesi ise ortaya koyduğu model sayesinde haberin söyleminde yer alan ideolojik etkileri açığa çıkarma noktasındaki başarısıdır. Haber söyleminin oluşturulması sırasında altında yatan ekonomi-politik ilişkiler bu model sayesinde sistematik bir şekilde analiz edilmektedir.

Çalışmada, 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin Zaman ve Bugün Gazetelerinde nasıl yer bulduğu incelenmiştir. Zaman Gazetesi Feza grubunu, Bugün Gazetesi de Koza-İpek grubunu temsilen seçilmiştir. Her iki gruba ait farklı gazeteler mevcutsa da Zaman ve Bugün Gazetelerinin seçilmesi 2011 ve 2015 genel seçimleri döneminde yayın hayatında oldukları için tercih edilmiştir. 1 Kasım 2015 genel seçimleri yerine 7 Haziran tarihinde yapılan seçimlerin tercih edilmesi ise söz konusu grupların yaşadığı söylemdeki dönüşümün daha açık bir şekilde yer almasıdır. Çalışma üç bölüm üzerine temellendirilmiştir. İlk iki bölüm çalışmanın kuramsal temellerini oluşturmaktadır. Birinci bölümde haber ve haber yaklaşımları üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde de ideoloji ve söylemin medya ile olan ilişkisine yer verilmiştir. Çalışmanın son bölümünü oluşturan üçüncü kısımda ise Eleştirel Söylem Analizi detaylı olarak açıklanmış ve söz konusu gazeteler üzerinden haber analizleri gerçekleştirilmiştir. Her iki seçim dönemi 15 günlük periyotlar üzerinden analiz edilmiş ve sonuçları açıklanmıştır.

Problem

Toplumsal yaşamda medyanın bireyleri sosyalizasyon sürecine hazırlarken bazı temel işlevleri bulunur. Sosyolojik olarak bilgilendirme, eğitim, toplumsallaştırma, eğlendirme ve kamuoyu oluşturma gibi görevlerini yerine getirir. Genel anlamda medyanın özele

indirgendiğinde ise gazetelerin sayılan işlevleri yerine getirme noktasında en önemli ürünü haber metinleridir. Haber/ler kitle iletişim araçları vasıtasıyla hızla kitlelere ulaşır ve enformasyon süreci tamamlanır. Haberlerin üretim noktasında ise medya kuruluşları haberleri kendi ekonomi-politik çıkarları doğrultusunda yayına hazırlarlar. Haberlerin sunuluşu ise medya grubunun ideolojisi çerçevesinde gerçekleşir. Aynı ideolojik perspektife sahip iki farklı grubun 2011 genel seçimleri ve 2015 genel seçimlerine ilişkin hazırlanan haberlerde benzer yönleri öne çıkarmışlardır. İki farklı grubun mevcut iktidar partisi olan AK Parti karşısında iki seçim döneminde ortaya koydukları birbirinden farklı iki tutum ve gerçekleşen ekonomi-politik dönüşüm çalışmanın ana problemini oluşturmaktadır.

Amaç

Çalışma kapsamında incelenen 2011 ve 2015 genel seçim dönemlerini iki farklı gazete her iki dönemi benzer değerlendirmiştir. Zaman ve Bugün Gazeteleri sahip oldukları ideolojik görüşleri doğrultusunda iki seçim dönemini benzer bir şekilde ele alarak AK Parti karşısında 2011 döneminde desteklerken 2015 döneminde muhalif kanatta yer almışlardır. 2011 döneminde AK Parti'nin politikaları egemen bir şekilde gazetelerde yer alırken, 2015 genel seçimlerinde ise karşıt olarak yansıtılmıştır. Aynı iki gazetenin dönemler arasında değişen yayın politikası aynı zamanda haber üretimindeki farklılaşan söylemdeki dönüşümü ortaya çıkarmıştır. Bu noktada 2011 genel seçimleri ve 2015 genel seçimleri sürecindeki Zaman ve Bugün Gazetelerinin yaşamış olduğu söylemdeki dönüşümün ortaya konması adına seçimlere ilişkin yer alan haberlerin Eleştirel Söylem Analizi yöntemiyle incelenmesi amaçlanmaktadır.

Önem

2011 ve 2015 genel seçimlerinin Zaman ve Bugün Gazetelerinde aynı ideolojik çerçeveden fakat AK Parti karşısında farklılaşarak yer alması dikkate değerdir. Demokrasi için olmazsa olmaz olan medya kuruluşları toplumu etkilemekte ve yönlendirmektedir. Zaman ve Bugün Gazeteleri de kendi ekonomi-politik çıkarları doğrultusunda seçmenler üzerinde bir etkileme yoluna giderek gündem oluşturmaya çalışmıştır. Kendi ideolojisine göre söylem belirleyen Zaman ve Bugün Gazeteleri haberler aracılığıyla siyasi yönlendirmeler yapmıştır. Bu siyasi yönlendirmelerin ortaya çıkarılabilmesi için Zaman ve Bugün Gazetelerinde genel seçimlere ilişkin yer alan haberlerin analizi büyük bir öneme sahiptir.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni Türk yazılı basınıdır. Bu nedenle 2011 genel seçimlerini ve 2015 genel seçimlerini kapsayan bütün yazılı basın çalışmanın evrenidir. Çalışmanın örneklemine ise Zaman ve Bugün Gazeteleri oluşturur. 2011 ve 2015 genel seçimlerinin analizi yapılan bu

çalışmada, Zaman ve Bugün Gazetelerinin 5-19 Haziran 2011 ve 31 Mayıs-14 Haziran 2015 tarihleri kapsamında haberler analiz edilmiştir. Söz konusu tarih aralığı ve seçilen iki gazete çalışmanın sınırlılıklarını ortaya koymaktadır.

Varsayımlar

Çalışmada ortaya atılan varsayımlar şunlardır:

- 1- Gazetelerin sahip olduğu ideolojik bir görüş vardır ve bu bağlamda haber üretimi söz konusudur.
- 2- Gazeteler ekonomi-politik ilişkileri çerçevesinde haber üretmektedirler.
- 3- Gazeteler savundukları ideolojik değerleri haberler yoluyla yeniden inşa etmektedir.
- 4- 2011 ve 2015 genel seçimlerinde ele alınan gazeteler tarafını belli etmiş ve o yönde yayın yapmışlardır.

Yöntem

Çalışmada ilk iki bölüm için literatür taraması yapılmıştır. Üçüncü bölüm için ise van Dijk'in ortaya koymuş olduğu Eleştirel Söylem Analizi yöntemi uygulanmıştır. Bu model çerçevesinde ele alınan haberler makro ve mikro olarak çözümlenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER VE HABER YAKLAŞIMLARI

1.1 Haber Kavramı

Geçmişten günümüze pek çok haber tanımı yapılmıştır ve bu noktada literatür taraması yapıldığı zaman karşımıza yüzlerce haber tanımı çıkmaktadır. Bu anlamda haber nedir sorusuna ilişkin verilen cevaplarda birçok tanımlama yer almaktadır. Bu yüzden de haber nedir sorusunun uzlaşmış bir cevabı bulunmamaktadır.

İlk yapılan haber tanımlamaları arasında:

“Olan her şey haberdur.”

“Haber zamana uygun her şeydir.”

“Dün bilmediğimiz haberdur.”

“Haber yarının tarihidir.”

“Haber bir olayın raporudur.”

“İnsanların üzerinde konuştukları haberdur.”

“Haber, okuyucuların öğrenmek istedikleridir.” gibi tanımlar yapılmıştır (Tokgöz, 2009: 228).

Arapça bir sözcük olan haber kavramının farklı dillerdeki karşılığına bakmak gerekirse, Öztürkçe olarak ‘salık’ ve ‘duyuk’ sözcükleri önerilmişse de çok fazla yaygınlık kazanmamıştır. İngilizcede ‘news’ ve Fransızcada ise ‘infomation’ kavramları haberin karşılığıdır. Haberin anlamı geniş bir biçimde irdelenecek olursa, “vaktinde verilen, toplumda çok kişiyi ilgilendiren ve etkileyen, anlaşılır bir dille anlatılan bir olay, fikir ya da kanı”dır denilebilir (Yüksel ve Gürcan, 2005: 55–56).

Haber, okuyucuya, izleyiciye ve dinleyiciye sunulan gerçeklerle ilgili, doğru ve anlaşılır bilgilerdir. İngilizcede haber için kullanılan news sözcüğü ile yenilik ve gerçeklik unsuru daha iyi vurgulanmaktadır (Schneider ve Raue, 2002: 40). News sözcüğü, İngilizcedeki North (kuzey), East(Doğu), West (Batı) ve South (Güney) kelimelerinin baş harflerinden meydana gelmiştir. “Her yönde meydana gelen olaylar olarak da tanımlanmaktadır” (Uyguç ve Genç, 1998: 107).

Şeker’e göre (1999: 11) ise haber, kendiliğinden oluşan ya da bizim hazırladığımız bir olgudur. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin (2000) kararına göre ‘haber’ terimi metin ses ve/veya görüntü şeklinde tüm olay, görüş veya fikir aktarımları olarak tanımlanmıştır (Toruk, 2008: 165).

Literatürde haberi bir söylem olarak ele alan sosyal bilimciler de bulunmaktadır. Bu düşünürler haberinde içinde yer alanları inceleyerek, haberi tanımlamaya farklı açıdan yaklaşmışlardır. Van Dijk, haberi bir tür olarak değil, bir söylem olarak ele almaktadır. Haberlerin söylemini toplumdaki var olan egemen söylemlerin bir ürünü şeklinde değerlendirmektedir. Stuart Hall ve diğerleri ise, egemen söylemlerin haberler aracılığıyla yeniden inşa edildiğine dikkat çekerler (Tokgöz, 2009: 223).

Haber söylem olarak ele alan bir diğer sosyal bilimci Ayşe İnal'dır. İnal'a göre (1994: 143) Haber bir söylem, ama edebiyattan, sinemadan, televizyon dizilerinden farklı özellikleri olan bir söylem. Muhabirin kişisel üslubunu geliştirmesine çok fazla izin vermeyen bir uzlaşma dayanan, profesyonel etik kurallar içinde yapılandırılmış bir söylem. Haber metinlerinde kapanmayı da ortaya çıkararak haberin dayandığı profesyonel bir koddur. Haber metinlerinin söylemsel yapısı içinde iktidar/güç sahibi kişi ve kurumların olaylar karşısında getirdikleri yorumların inanılabilirliğini kurmasını sağlayan nesnellik, tarafsızlık ve dengelilik gibi sunuma ilişkin haber değerleri yer alır.

1.1.1 Liberal Yaklaşımlar Çerçevesinde Haber Çözümlemesi

Hem ana damar mantığı hem de eleştirel mantığı düşündüğümüzde, liberal yaklaşım haber çözümlemesinde ön plana çıkaracağımız ilişkileri analiz ederken, kendini liberal olarak konumlandıran basın nasıl tanımlandığını da incelemek gerekir. Buna en iyi örnek ayna metaforudur. Ayna metaforu; liberal yaklaşım içerisinde habere nasıl bakıldığını anlamak için en açıklayıcı kavramdır. Metafor, herhangi bir şeyi açıklama noktasında başka şeyden güç almaya denir. Ayna da gerçeği olduğu gibi yansıtır. Ayna metaforu ile medyanın tıpkı bir ayna gibi gerçek hayatı yansıttığı düşünülmektedir (Selçuk ve Şeker, 2012: 1). Gerçeği olduğu gibi yansıtma meselesi liberal yaklaşımla temellenen ve özdeşleşen bir meseledir. Haberde tarafsızlık ve nesnellik tamamen liberal yaklaşım içerisinde yer almaktadır.

Haber kuruluşlarının bir ürün olarak haber üretmesi ile ilgili ilk ciddi çalışmalar Amerikan araştırmalarına 1950'lerin başında 'eşikbekçileri' (gatekeepers) kavramı ile girmiştir. Kavramı ilk kullanan bir sosyal psikolog olan Kurt Lewin'dir (McQuail ve Windahl, 1997: 195). Lewin'in kavramı kullanmasından sonra David Manning White (1950) ve Walter Gieber (1964) bu kavramı gazeteciliğe uyarlayarak birtakım çalışmalar gerçekleştirmiştir (Schudson, 1997: 308). Haberlerin hazırlanması aşamasında neyin haber olacağına ya da olmayacağına ilişkin alınan kararlarda bu kavram önemlidir. Çünkü medya kuruluşlarında çalışan genelde editör, özelde ise muhabirlerin seçimi bu anlamda haber üretiminde etkilidir.

White çalışmasında Orta Batı'nın küçük bir gazetesinde çalışan editörü incelemiştir. White, Mr. Gates şeklinde hitap ettiği editörden bir hafta boyunca gazeteye kabul ettiği ve etmediği haberlerinin birer kopyasını açıklamasıyla birlikte istemiştir. Bu nedenlerden bazıları yeterince açıklayıcı değildir: örneğin, 'gazetede yeterli yer yok' gibi. Diğerleri daha tekniğe dayalı ve profesyonelcedir: 'aptalca bir yazı', 'çok can sıkıcı' gibi. Bazıları ise açıkça politiktir; 'propaganda' veya 'fazla kızıl' gibi. Açıkça politik olan veya tercihli reddetme nedenlerinin oranı 423 haberde 18 tane olmasına rağmen, bu son nedenler White'ı eşikbekçiliği yorumlarında bir hayli etkilemiştir. Mr. Gates, Truman'ın ekonomik politikalarını beğenmediğini, aynı zamanda kendisinin anti-katolik olduğunu ve bu nedenlerin de haber seçimi konusundaki kararlarını etkilediğini açıkça kabul etmiştir. White, sonuç olarak haberin eşikbekçiliğinin kendi deneyim, tutum ve beklentilerinin ne olduğuna ilişkin özel bir şey olduğu kanısına varmıştır (Schudson, 1997: 308-309).

Fakat Gieber, Wisconsin'de 16 editör üzerinde yaptığı bir araştırmada bunun aksini kanıtlamıştır. Gieber, hangi haberlerin gazeteye gireceğine karar veren editörleri şu şekilde tanımlamaktadır:

"Editör, haberin toplumsal anlamı ve etkisi üzerine düşünmektense, işinin teknik yönü ile daha fazla ilgilidir. Böyle olunca da seçme süreci içinde kişisel değerlendirmesi işin içine çok ender girmektedir. Haber odasındaki atmosfer, daha çok (gazete) işverenin değerlerinin kabul edildiği tarzıdır(Gieber,1964: 175 akt. Schudson, 1989: 309).

Telgraf editörü, haber seçiminde politika değil alışlagelmiş bir iş yapmaktadır. Editör, daha çok üretimin hedefleri, bürokratik günlük işler ve haber odasındaki kişilerarası ilişkilerle ilgilenmektedir (Gieber, 1964: 175 akt. Schudson, 1989: 309). Bu yaklaşım haber üretim sürecinde reklam veren kurumların etkisini, devletin haber kaynağı olma noktasını ve ekonomik kaynakların dağılımı gibi birtakım ekonomi-politik ilişkileri dışarıda tutarak medya kuruluşlarını haber üretim noktasında rutin bir iş yapıyormuş gibi ele alır. Böylelikle haber üretiminde sadece eşikbekçileri tarafından denetlenen bir eşik olduğunu ortaya koyar. Haber akışının sürekli ve demokratik bir biçimde aktığını belirtir. Eşikbekçilerinin yayın ilkeleri doğrultusunda haberleri tercih ettiğini ve haber metinlerinin bu çerçevede oluştuğunu ifade eder (Yaylagül, 2014: 84).

McNelly'nin haber akışı modeli ise tek bir eşikbekçisinin olamayacağını bu sayının daha fazla olduğunu belirtir. Bu noktada gazetenin hazırlanıp okuyucuya kadar olan süreçteki kişiler üzerine odaklanır. Varsayımsal bir dış haber örneği ile model tanımlanmaya çalışılır. Dış haber ajansı muhabiri bir haber hazırlar ve bunu bölge bürosuna verir, burada haber birtakım değişikliklere uğrayarak ajansın ana bürosuna gönderilir. Merkezde ise bir kez daha değişikliğe uğrayarak editörün önüne gelir ve bu noktada haber yayımlanır veya bir kenara

bırakılabilir. Süreç boyunca muhabirden editöre kadar geçen mesafede haber birden fazla değişikliğe uğrar (McQuail ve Windahl, 1997: 198–199).

Habercilik yapan kuruluşlar üzerinde çalışan örgüt kuramcılarının yaklaşımları iletişim kuramcılarının görüşlerini etkilemiştir. Bu noktada iki önemli isim Simon ve Sigelman karşımıza çıkmaktadır. Simon, ‘tutum promosyonu’ kavramı ile karşımıza çıkar. Örgüt içindeki hiyerarşik kontrol tutum promosyonu aracılığı ile gazetecilerin çalıştıkları kurumların yayın politikalarına uyumları sağlanır (İnal, 1994: 161). Böylelikle birey motive edilip verimin artması sağlanır.

Simon’un ‘tutum promosyonu’ kavramı Sigelman’ın çalışmasında sosyalleşme ve istihdam olarak karşılığını bulur. Sigelman, çalışmasında gazetede çalışacak olan kişilerin işe alımları, sosyalleşmeleri ve örgütsel kontrol süreçleri üzerinde durmuş ve muhabirlerin üst kademelerle ilişkilerini haberlerdeki yanlılığın kaynağı olarak görmüştür. Sigelman’a göre gazeteler yeni elemanları işe alırken kendi görüşlerine paralel olanları seçerler. İşe başladıktan sonra bu kişiler kurumların yayın politikalarını öğrenirler ve gazetelerde yapılan günlük toplantılar sosyalleşme sürecini hızlandırır. Sigelman, muhabirlerle örgüt arasındaki ilişkinin tam bir karşılıklılık esasına (zero sum) dayandığı sonucunu çalışmasında ortaya çıkarmıştır (İnal, 1994: 161–162).

İletişim kurumları üzerine yapılan bir diğer çalışma Weaver ve Wilhoit’in 1986 yılında yayımlanan araştırmalarıdır. Araştırmacılar gazetecilerin günlük işleri ve karar verme sürecindeki rolleri üzerine çalışmışlardır. Haber konularını seçme sırasında ve haberlere kendi yorumlarını katma anlamında özgür olup olmadıkları gazetecilerin özerkliğini belirleyen değişkenler olarak görülmüştür. Bulgularda gazetecilerin iş tatminlerinin, çalıştıkları kuruma güven ve özerklikler ile doğru orantılı olarak arttığını, parasal motivleriyle ters orantılı bir şekilde azaldığını ortaya çıkarmıştır. İş güvencesine önem veren kişilerin kendilerini haber yayıcı (disseminatör) olarak gördüklerini saptamıştır. Yani bu kişiler tutucu bir role sahiptirler (İnal, 1994: 162–163).

1.1.2 Eleştirel Yaklaşımlar Çerçevesinde Haber Çözümlemesi

Eleştirel yaklaşımda haber, üretim araçlarını elinde bulunduran egemen sınıfların çıkarları ya da politik yapı içerisindeki ekonomik ilişkilerle oluşturulmuş bir ürün olarak değerlendirilir. Yaklaşımına göre haber, güç/iktidar için mücadele edilen bir alan, toplum içindeki egemen güçlerin ve ideolojilerin bir yeniden üretim biçimi olarak toplumsal gerçekliğin yeniden kurulduğu bir metin ya da söylemdir. Bu noktada haber, çarpışan söylemlerin yarıştığı bir alan olarak ele alınmaktadır. Haberin eleştirel çözümlenmesi,

öncelikle haber metinlerinin ideolojik doğasına odaklanmaktadır (Çebi, 2002: 253). Bu bağlamda eleştirel haber çözümlemesi denildiğinde kültürel çalışmalar, yapısalcılık, ekonomi-politik, feminist medya çalışmaları ve alımlama çalışmaları akla gelmektedir. Bu yaklaşımlar içerisinde özellikle kültürel haber çözümlemeleri daha çok ön plana çıkmaktadır. Bunun nedeni ise haber ve ideoloji ilişkileri, haber metinlerinde ideolojinin nasıl ortaya konulduğu üzerine odaklanılmasında yatmaktadır.

Bu bağlamda yapılan bazı çalışmalara bu bölümde yer vermekte fayda vardır. Glasgow Üniversitesi Medya Grubu (GUMG) tarafından 1970 ve 1980'lerde İngiltere'de haberde yanlılık ve haberde ideoloji üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar iki örnek olay kapsamında ele alınmaktadır. Birincisi otomotiv sektöründe çalışan işçiler üzerine yapılan, ikincisi ise Falkland Savaşı'na katılan askerlerin ailelerinin sunumu noktasında çoğunlukla kadınlara odaklanılmıştır (Stevenson, 2015: 53-55)

Birinci çalışmada otomotiv sektörü ile ilgili yer alan haberler üzerinde durulmuştur. Otomotiv sektöründe çalışan insanların protesto, eylem vb. gerçekleştirdiğinde bu tip olaylar medyada meşru olmadığı yansıtılmış ve egemen ideoloji kapsamında haberleştirildiği saptanmıştır. Otomobil firmasına ilişkin sorunların ise haberlerde çok az işlendiği görülmüştür. İkinci çalışmalarında ise Falkland Savaşı'na katılan askerlerin ailelerindeki kadınların ideolojik olarak konumlandırılışı üzerinde durulmuştur. 40 donanma askerinin eşleri, ordudaki enformasyon akışının yavaşlığından dolayı protesto gerçekleştirmiştir. Fakat British Broadcasting Corporation (BBC) kadınlara şikâyetlerini seslendirme fırsatı sunmayarak kadınları birer destekçi olarak sunmuştur. Böylelikle bir aile ideolojisi yeniden üretilmiş ve ayrık sesler susturulmuştur (Stevenson, 2015: 52-56). Grubun yapmış olduğu her iki çalışma da haber ve ideoloji noktasında oldukça belirleyicidir. Yapılan her iki çalışmada da ortaya çıkarılan en önemli bulgu haberlerin yanlılığı ve egemen ideoloji tarafından yeniden üretilerek haberlerin sunulması olmuştur.

Haber ve ideoloji noktasında önemli araştırmalardan bir diğeri Stuart Hall ve arkadaşlarının yapmış olduğu *Policing The Crisis* (Krizi Yönetmek) isimli çalışmalarıdır. Bu çalışmada sokak soygunculuğu ve bu sokak soyguncularının yarattığı kriz ve haberleştirme biçimine odaklanılmıştır. Bu haberlerde sıradan olan sokak soygunları, toplumsal bir çöküş şeklinde yansıtılmış, bir ahlaki panik ortamında güçlü iktidarın gerekliliği ve sürekliliği vurgulanmıştır. İngiltere'de o dönemde iktidarda olan Margaret Thatcher'ın meşrutiyetiyle ilgili yaşadığı kriz, sokak soygunlarının ahlaki bir panik havasında işleyerek abartan medya kuruluşlarının desteğiyle giderilmiştir (Hall vd. 1978: 326-335).

Medya içeriği üzerinde ideolojik etkilere bakma noktasında Pemela Shoemaker ve Stephen D. Reese de odaklanmak gerekir. Çünkü bu ikili ideolojiyi, toplumda birleştirici ve bütünleştirici bir güç olarak görür ve medyanın bu ideolojiyi yaymadaki rolü üzerinde durur. Medyaya ideolojik gücünü veren şey, durum tanım yapabilme özelliğidir. Toplumsal bir bütünleştirme mekanizması olarak ideolojinin doğası ve medyanın bununla ilişkili toplumsal denetim işlevi vardır. Medyanın temel işlevlerinden bir tanesi de var olan kültürün sınırlarını korumaktır. Toplumsal çıkarları bütünleştirebilmek adına bazı görüş ve değerler kabul edilebilirlik sınırları kapsamında ele alınırken, diğerlerin meşru olmayanlar şeklinde sunulması elzemdir. Medya daima fikirlerle uğraşmakta ve toplumsal kuralları yeniden onaylamaktadır. Bu noktada sınırlar medya tarafından yeniden çizilir ve tanımlanır. Medya, toplumsal bir denetim aktörü olarak ilk başta statükoya karşı yapılan tehditleri tespit etmek zorundadır. Medya aykırı fikirleri dışlamaktan ziyade, onların sapkınlık boyutunu ön plana çıkararak yayın yapar. Bu şekilde sergilenen ayrıkçı düşünceler, ideolojik statüko tarafından, aşağılanıp yeniden onaylanır. Normal olan sapkınlık daimi şekilde bir araya getirilerek yeniden onaylanır. Sonuç olarak sapkınlık ve toplumsal değişim bağlamında değerlendirildiğinde, medya toplumun başat denetim mekanizması olarak işlev görür (Shoemaker ve Reese, 2002: 127–135).

Ayrıca haber ve ideoloji noktasında David Sholle'un ideolojinin işlevleri olarak ön plana çıkardığı bazı kavramlar vardır. Bunlar; çökme, şeyselleşme, uyarılma, yatıştırma, meşrulaştırma, depolitizasyon, fosilleştirme ve son olarak ters yönde tartışmadır.

Çökme (Sedimentation): Dibe yerleşen, kendini gömülü bir ideoloji olarak depolayan söylemdir. Bu aslında öyle bir söylemdir ki soruların belli bir şekilde cevaplanmasına izin verir. İdeoloji, egemen güçlerin gücüne güç katan bir sistem olarak görülmektedir. Bu bağlamda haber ve ideoloji arasındaki yapıda haber, egemen bir söylemin var olmasını sağlayan bir araçtır.

Şeyselleşme (Reification): Mevcut olanın doğallaştırılması, normalleştirilmesidir. Nesnelere bilinçli bir yorumunun ve belli bir algılama tarzının sabit kılındığı bir söylemdir. Bu şeyselleşme pratiği medya pratiklerinin yeni yorumları dışarıda bıraktığı bir standartlaştırmadır.

Uyarılma (Adaptation): Yavaş yavaş değişme yoluyla uyumluluğun yaratılmasıdır. Bu noktada bireyler medyanın ideolojik işlevi ile uyumlaştırılır.

Yatıştırma (Mollification): Pasivize etme, susturma işlevidir. Kitle iletişim araçları tarafından sunulan kültürel ürünlerle birlikte bireyler tektipleştirilir.

Meşrulaştırma (Legimation): Temel mantık rızanın üretilmesi ve resmi ya da biçimsel onayın verilmesidir. Bu anlamda meşrulaştırma yanlış bilinç üretimi yoluyla gerçekleştirilir. Yani gerçek koşullar meşrulaştırma yoluyla doğru olmayan bir şekilde üretilir ve gerçekler perdelenir.

Depolitizasyon: Siyasal alanın dışlanıp, pratik soruların kamusal tartışmanın dışında bırakılmasıdır. Televizyon, bireylerin kendi kültürlerini ve böylece toplumsal dünyanın karşı açıklamalarını üretme kapasitesini azaltır. Televizyonda yaratılan söylem ile siyasal olan dışlanır. Sorular teknik ve kişisel dünyayla sınırlandırılır. Böylelikle oydaşma yaratılır. Burada siyasetin altı boşaltılarak siyasi haberlerin magazinleşmesi ortaya çıkar. Örneğin mecliste bir milletvekilinin uyuya kalması veya bir yakınının düğün töreni haberlerde daha çok yer alır.

Fosilleştirme: Değişirme yetisinden yoksunlaştırmadır. Çökelme kavramında olduğu gibi ideolojiyle birlikte egemen söylem ortaya çıkarılır. Dışlanma korkusu yüzünden alternatif söylemin önü kapatılır.

Ters Yönde Tartışma (Reverse Constetation) : Kendi formülleştirdiği çatışmalardan beslenen söylemdir. Söylem, yaratılan tartışma kapsamında yine oydaşmaya taşınabilecek öğeleri seçerek bir bütünlük oluşturur. Geriye kalanlar marjinalleştirilerek dışarıda bırakılır (Sholle, 1999: 291–297).

1.1.2.1 Haberin Ekonomi Politikliği

Maddi üretim, toplum içinde üretim yapan bireylerin toplumsal olarak belirlenmiş üretimidir. Tarihte ne kadar geriye gidersek, üretim yapan birey bir bütünün parçası olarak belirir. Birey önce doğal bir biçimde ailede daha sonra gelişip klan haline dönüşen ailelerde ve sonrasında ise çeşitli komünal toplum biçimlerinin temel parçası olarak yer alır (Marx, 2014: 121-122). Üretim söz konusu olduğunda anlatılmak istenen daima toplumsal gelişimin belli bir aşamasındaki üretimdir. Yani toplumsal bireylerin yaptığı üretimdir (Marx, 2014: 124).

Genel olarak ekonomi politik yaklaşım, insanoğlunun içinde bulunduğu evrende yaşamlarını devam ettirmek amacıyla üretmek zorunda oldukları araçların üretim sürecini ve değişim serüvenini inceleyen bir bilim alanıdır (Engels, 1975: 235). Ekonomi politik yaklaşımın bir bilim alanı olarak doğması 1800'lü yılların sonuna denk gelmektedir. 1800'lü yılların sonunda temelleri atılan yaklaşımın bilim alanı olması 1900'lü yıllarda fizyokratlar ve başta Adam Smith olmak üzere dönemin ünlü isimlerinin yaptıkları çalışmalarla gerçekleşmiştir (Yaylagül, 2014: 141). İletişim biliminin ya da medyanın ekonomi politikliği,

kitle iletişim kurumlarının mülkiyet ve sahiplik yapısıyla beraber gelişen medya ve iktidar ilişkilerinde medya ürünlerinin içeriğine nasıl yansıdığı üzerine odaklanmaktadır. İletişimin ekonomi politiği yaklaşımı Marksist gelenek içerisinde biçimlenmiştir. Bu yaklaşıma, Adorno, Chomsky, Herman, Murdock, Garnham, Schiller, Golding ve Mosco gibi isimler yön vermiştir. Marksist ekonomi politik yaklaşım, özgürlük, serbest rekabet, eşitlik görünümü altında aslında eşitsizlik ve sömürü ilişkileri üzerine gelişen kapitalist sistemin bir eleştirisi olarak ortaya çıkmıştır. Frankfurt Okulu düşünürlerinin öncülüğünde, kitle iletişim araçlarının işleve ve işleyişine ilişkin çözümlenmelere de uyarlanmıştır. Bu ifadeye göre, kapitalist sistem bünyesinde güçlü sermaye odaklarının sahipliğinde şekillenen kitle iletişim kuramlarının sistem içerisinde siyasal ve ekonomik güçlerle yapılan işbirliği açığa çıkarılır. Büyük sermayenin iletişim araçları vasıtasıyla egemen sınıfta hangi şekilde yer aldığı ve bu sayede egemen güçlerin kitleleri kandırma çabalarına nasıl ortak olduğu eleştirisi ortaya konur. Bu yöndeki çalışmalar, iletişim kuram ve araştırmalarının ekonomi politik boyutunu oluşturmaktadır (Güngör, 2013: 135). Bulut'a göre (2009:7) medya, içinde yer aldığı ekonomi-politik yapının bir ürünüdür. Aynı zamanda ekonomik ve siyasal işlevlere sahip endüstriyel bir kurumdur. Yani medya, yalnızca bilgi üretmekle kalmayıp, aynı zamanda kapitalist sistemin mantığına ve kurallarına göre hareket eden birer ticari kuruluştur. Özetle ekonomi politik yaklaşım, iletişimle ilgili çalışmalarda medya içeriklerinin üretilmesinde ekonominin ve politikanın medya ürünlerinin üretim, dağıtım ve tüketimini nasıl biçimlendirdiği üzerinde durur (Yaylagül, 2014: 143-144).

Eleştirel medya çalışmalarında ekonomi politik yöntemi kullanmış olan kuramcılardan bir tanesi Herbert Schiller'dir. Schiller'e göre Amerikan medyasında görev yapan menajerler, imajların yaratılması ve haberlerin hazırlanması, işlenmesi, inanç ve tutumları belirleme işini kendilerine görev edinmişlerdir. Zihin menajerleri tarafından bu bağlamda hazırlanan mesajlar nedeniyle gerçeğin hatalı bir şekilde algılanmasına ve hayatın gerçeklerini algılama yetisinden yoksun bırakılmış bir bilincin oluşmasına yol açılır. Bu iletiler bilinçli bir biçimde hazırlanır ve manipülasyon amacıyla üretilir. Manipülasyon görevinde çalışacak olan zihin menajerleri toplumun en akıllıları arasından seçilir ve bu kişilere en yüksek maaşlar ödenir (Schiller, 2005: 9-13). Bu anlamda medya, manipülasyon ve paketlenmiş bilinç içeriğini oluşturabilmek adına beş temel mite başvurur (Yaylagül, 2014: 160). Bunlar sırasıyla;

Bireysellik ve Kişisel Tercih Miti: Üretim araçlarının özel mülkiyette bulunması savunulurken, diğer taraftan da bu hak kişisel varlığın vazgeçilmez bir unsuru olarak vurgulanmaktadır. Kişinin mülk edinme hakkı olmadan kişiliğini korumasının mümkün olmayacağı yolundaki bir inancın pekiştirilmesine çalışılmaktadır. Bu noktada manipülasyon

karşımıza çıkar ve bu asli temel üzerine inşa edilir. Endüstriyel ve politik süreçlerde bireysel bağımsızlığa büyük önem verilmektedir. Özgürlüğün kişisel bir mesele olduğu ve kişi haklarının grup haklarının önünde seyretmesi gerektiği yönündeki görüşler ön plana çıkarılmaktadır.

Yansızlık Miti: Asıl nokta manipüle edilen insanların ait oldukları toplumun sosyal kurumlarının tarafsız olduğuna inanmalarıdır. Hükümetin, medyanın, eğitimin ve bilimin, sosyal çıkar kavgalarının dışında olduğuna ikna olmalarıdır. Hükümet, yansızlık mitinin tam merkezinde yer alıyor gibi bir izlenim vermelidir. Yansızlık miti, vatandaşların ülkenin çıkarlarının bütünlüğüne, hükümetin, adalet mekanizmasının ve partizanca davranışların tamamen dışında kaldığına inanmasını bekler.

Değişmeyen İnsan Tabiatı Miti: Saat başı verdiği haberlerde ortalama yarım düzine cinayet haberlerine yer veren günlük TV programları, insanlara ne istediklerini verme maksadıyla medya kontrolörleri tarafından kolaylıkla rasyonalize edilebilirler. Şuur kontrolörleri, dikkatimizi köreltecek ve sosyal değişimi zorlayan baskıyı azaltacak açıklamalar yapma ihtiyacında değildirler. Rekabetçi bir anlayışa göre hareket eden kültür ekonomisi, yeterli sayıda açıklayıcı teori üretecektir. Kentlerde işlenen cinayetlerle et yiyen hayvanlar arasında ilişki kuran teoriler, zihin yönlendirenler tarafından üretilmekte ve bireyin bunların farkına varması için kitle iletişim araçları seferber edilmektedir. İnsan tabiatının kusurlu olduğu varsayımında hareketle üretilen teoriler çözümü uzaklaştırmakta, meseleyi çarpıtmakta ve sonuç itibariyle statükonun korunmasına hizmet etmektedir. Zihin manipülatörlerine göre ne insanın tabiatı ne de dünya değişmemektedir

Sosyal Çatışmanın Mevcut Olmadığı Miti: Şuur kontrolörleri tarafından yerel manzara sunulurken, sosyal çatışmanın varlığı kesin bir dille inkar edilmektedir. Ulusal mesaj üretim merkezleri hemen her çatışmayı, gerek oluşumu gerekse orijini itibariyle bireysel bir mesele olarak sunarlar. Kültür-enformasyon menajerleri için çatışmanın sosyal kökleri diye bir şey söz konusu değildir. Bireyselliğe indirgenerek tıpkı kovboy filmlerinde olduğu gibi iyi çocuklar ve kötü çocuklar vardır.

Medya Plüralizmi Miti: Haberleşme (enformasyon) kontrolörleri, Amerika'da medyanın fiziksel zenginliğinin ve çeşitliliğinin, içerik çeşitliliği için bir delil teşkil ettiği yalanını bilinçli olarak telaffuz etmektedirler. 6700 adet ticari radyo istasyonu, 700'den fazla ticari televizyon kanalı ve 1500 adet günlük gazetenin varlığından söz ederek mevcut çeşitliliğin olduğunu dile getirirler. Kitle iletişim araçları birbirinden bağımsız olarak görünmelerine rağmen içerik bakımından birbirlerine çok benzerler. Bu çok farklı kanallardan gelen ancak hep aynı şeyleri telaffuz eden mesajlar, birçok Amerikan vatandaşının bilincini doğduğu

günden başlayarak paketlemekte ve sistemin emrine hazır hale getirmektedir (Schiller, 2005: 19-40).

Medyayı ekonomi politik yaklaşım açısından ele alan diğer önemli çalışmaya Noam Chomsky ve Edward Herman imza atmıştır. 1988 yılında yayımlanan, “Rızanın Üretimi: Kitle İletişim Araçlarının Ekonomi Polisiği” (Manufacturing Consent: The Political Economy of The Mass Media) başlıklı çalışmalarında kitle iletişimi ve propaganda arasındaki ilişki üzerine odaklanmışlardır. Herman ve Chomsky medyanın egemen seçkinlere yani siyasetin seçkinlerine ve sermaye sahiplerine hizmet ettiği varsayımı üzerinden hareket ederler. Bu hipotez doğrultusunda Herman ve Chomsky, devlet tarafından direkt olarak denetim altında tutulan medyanın yanı sıra, resmi sansürden yoksun olan özel mülkiyet medyasını da kapsadığını savunurlar. Bu varsayımı da saptamak amacıyla ikili propaganda modelini geliştirmişlerdir (Shoemaker ve Reese, 2002:147). Propaganda modeline göre de beş haber süzgeci vardır. Bunlar;

Medyanın Büyüklüğü, Mülkiyeti ve Kar Amaçlı Oluşu: Egemen medya holdingleri çok büyük birer ticari işletmeler haline dönüşmüştür. Bu doğrultuda medya devlerini denetimlerinde tutan gruplar, yönetim kurulları ve sosyal bağlantılar yoluyla iş dünyasının ana kesimi ile doğrudan bağlantı kurarlar. Medya şirketlerinin hepsi, ticari ve yatırımcı bankalarla iş yaparlar ve bunun sonucunda da kredi ve borç ilişkileri ortaya çıkar. Bu anlamda medya holdinglerinin yaptıkları yatırımlar sektörün dışına da çıkmış olup, ilk başlarda medya sektöründe yatırım yapmayan şirketlerin de daha sonraları medya alanında güçlü bir konuma sahip oldukları gözlemlenmiştir. Hükümetle de sıkı ilişkiler kuran bu dev medya şirketleri, sermaye sahipleri ve pazar ile kar maksadı güden diğer güç odaklarının kısıtlamalarına maruz kalırlar.

Reklam Ruhsatı: Reklamcılığın büyümesiyle birlikte gazeteler üretim maliyetlerinin çok daha altında bir fiyattan satılabilir hale geldi. Reklamın devreye girmesiyle ise bu anlamda serbest piyasada, reklama dayalı bir düzenin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Serbest piyasa bu durumda alıcının nihai kararı vermesindeki tarafsız olma noktasını kaybetmiştir. Reklam veren şirketler kendilerine düşmanca tavır sergileyen medya kuruluşlarına karşı ayrımcı bir duruş sergilerler ve buna ek olarak kendi ilkeleri doğrultusunda program yapan kurumlara da seçici davranırlar. Genellikle reklam veren kuruluşlar satın alma psikolojisiyle uyumlu olmayan, ciddi kargaşalar ve rahatsız edici çekişmeler içeren program türlerinden uzak kalmayı tercih ederler. Bu kuruluşlar, izleyici yormadan eğlendiren ve satış mesajını yaymaya uygun programlara yönelim gösterirler. Bu yüzden medya kuruluşları reklam verenleri kendi

kurumlarına çekmeye ve hatta bünyelerinde onlarla ilgilenecek uzman personel bulundurmaya özen gösterirler.

Medyanın Haber Kaynakları: İktisadi zorunluluklarla birlikte karşılıklı çıkar ilişkileri, medyanın güçlü haber kaynakları ile sembiyotik bir ilişki kurmasına yol açmaktadır. Bu anlamda medya düzenli ve güvenilir haber hammaddesi akışına muhtaçtır. Basın kuruluşları ekonomik nedenlerden dolayı her yerde muhabir ve gerekli ekipman bulunduramaz. Bu yüzden kuruluşlar başkent gibi önemli merkezlerde ve genellikle basın toplantılarının yapıldığı yerlerde yoğunlaşmaktadır. Hükümet ve şirket kaynaklarının konumları ve saygınlıkları itibarıyla tanınmış ve inandırıcı olma gibi özellikleri vardır. Kurumların basın ve halkla ilişkiler departmanları yayımladıkları basın bildirimleri ile gazeteciler için haber malzemesini sunarlar. Bu sayede medyanın haber malzemesi toplamak ve haber üretmek için yapacağı harcamalar azaltılır. Böylece bu kaynaklar düzenli haber kaynakları haline gelmektedir. Bu anlamda medya kuruluşları kaynaklarını gücendirmemek ve yakın ilişkilerini bozmamak için doğruluğu büyük şüphe taşıyan haberleri vermemeye ve kaynaklarını eleştiriden kaçınmaya mecbur hissedebilir.

Tepki ve Yaptırımcı Kurumlar: Herman ve Chomsky, buradaki tepki kavramını medyada yayımlanan bir görüş ya da programa olumsuz bir karşılık vermek anlamında ele almışlardır. Bu tepki ise telefon, mektup, dilekçe ve dava açma şeklinde meydana gelebilir. Tepkiler sonucunda merkezi ya da yerel boyutta örgütlenebileceği gibi tamamıyla bireysel eylemler düzeyinde de kalabilir. Eğer meydana gelen tepki geniş çaplıysa veya ciddi anlamda sermaye sahibi birey ya da gruplar tarafından üretilmişse, bu durum medyaya büyük rahatsızlık verebilir ve pahalıya mal olabilir. Çünkü bunun sonucunda oluşabilecek medyaya karşı büyük tepkiler reklam veren kurumları kaçırmaya neden olabilir. Dolayısıyla medya, bazı görüşlere ve haberlere tepki çekmemek anlamında yer vermekten kaçınabilir. Ayrıca hükümet de başlıca tepki üretme odaklarından biridir. Bu yüzden tepki ve yaptırımcı kurumlar egemen söylemin çizgisinden sapan medyayı, düzenli saldırı, tehdit ve düzeltmeler yoluyla hizaya sokmaya çalışır.

Bir Denetim Mekanizması Olarak Anti-Komünizm: Haber süzgeçlerinin sonuncusu anti-komünizm ideolojisidir. Bu bağlamda komünizm tüm kötülüklerin ana kaynağı olarak sunulur. Sovyet, Çin ve Küba devrimleri mülkiyet sahiplerinin yani Batılı seçkin kesimlerin sınıfsal konum ve üstün statülerini sarsmıştır. Bu yüzden komünizm, seçkinlerin mülkiyet çıkarlarını tehdit ettiği için daima bu zümrenin korku dolu bir rüyası olmuştur. Anti-komünizm denetim mekanizması, sistem aracılığıyla kitle iletişim araçları üzerinde güçlü bir etki yaratır. Komünist ve anti-komünist çatışmasında medya kurumları ve çalışanları da

tarafını seçmek zorunda kalabilirler. Sonuç olarak ise medya ticari ilişkileri ve mülkiyet yapısı gereği anti-komünizm tarafında yerini alır. Bu noktada bazı haber ve ifadeler yer verilmeyerek son haber süzgeci meydana çıkar (Herman ve Chomsky, 1998: 25-86).

Herman ve Chomsky, bu süzgeçlerin propaganda kampanyalarının çifte standartla yürütülmesine izin verdiklerini öne sürmektedirler ve bu nedenle haberlerin seçimi noktasında bu süzgeçler belirleyicidir (Shoemaker ve Reese, 2002: 149). Sonuç olarak günümüzde uluslararası dev medya şirketleri geniş katımlı yönetim kurulları tarafından yönetilmekte ve bu şirketler yalnızca kar amacı güden ticari oluşumlara dönüşmüştür. Bu yüzden bu şirketler çoğunluğu kar etme amacıyla hareket etmektedirler. Geriye kalan kısmı ise borsadaki hissedarların, yöneticilerin ya da bankerlerin etkisi altına girmiştir. Bu yapılanmanın ortaya çıkmasında özellikle 1980'lerden sonra yaşanan medya şirketlerinin artan reklam gelirleri ve ekonomik yapılanma üzerindeki etkilerinin güçlenmesi sonrasında başlayan medya şirketlerine yatırım yapma eğilimi belirleyici olmuştur (Herman, 1995: 80 akt. Olkun, 2015: 10). Genel anlamda Chomsky'nin medyaya ilişkin görüşü ise medya kuruluşlarının devletin ve holdinglerin tekeli altından çıkması gerektiği ve halkın denetimine geçmesi yönündedir (Gülsoy, 2005:185).

Medyanın mülkiyet denetimi içindeki değişimleri araştırmak amacıyla Altschull da bir çerçeve sunmuştur. Haberde ideolojiyi belirleyen kaynakları tespit etmeye yönelik dört model üzerinde durmuştur. Bunlar;

Resmi Model: Bu model devlete karşılık gelmektedir. Çoğu komünist ülkede olduğu gibi medya devlet tarafından denetlenmektedir.

Ticari Model: Medyanın kendisini destekleyen yapıların yani sermaye sahiplerinin ve reklam verenlerin ideolojisini yansıtmaktadır.

Çıkar Grupları Modeli: Medyanın ürettiği içerik hükümet, siyasi partiler veya dinsel topluluklar gibi ekonomik destek sağlayan grupların ideolojisini yansıtır. Bu modelde daha geniş bir yapıya sesleniş vardır.

Gayri Resmi Model: Burada nüfuz modelinin tersi olarak daha bireysel bir yapı vardır. Kendi görüşlerini iletmek isteyen bireysel katılımcıların hedefleri yansıtılır (Altschull, 1984: 254 akt. Shoemaker ve Reese, 2002: 142-143).

Murdock ve Golding'e göre (2002: 78-79) iletişim holdinglerinin yükselişi sermaye sahibinin elinde bulundurduğu gücün potansiyel olarak kötüye kullanılmasına ilişkin eski olan bir tartışmaya yeni boyut kazandırmıştır. Söz konusu sermaye sahibinin artık editöryal sürece müdahale etmesi veya siyasi sorunlardan dolayı herhangi bir personeli işten çıkarması kadar basite indirgenecek bir durum olmaktan çıkmıştır. Kültürel üretim, holdingin farklı medya

çıkarları arasındaki inşa edilen ticari stratejilerle etkilenmektedir. Medya şirketinin gazeteleri, bünyesinde bulunan televizyon kanallarına ücretsiz reklam imkânı sağlayabilirler veya plak ve kitap bölümleri, sinema bölümünün piyasaya sürdüğü yeni bir filme ilişkin ürünler pazara sunulabilir. Ayrıca bu holdinglerin sahip oldukları şirketler üzerinde doğrudan iktidar uygulamalarına ek olarak, sektörde var olan veya pazara girmeye çalışan daha küçük gruplar üzerinde de ciddi etkileri vardır.

1.1.2.2 Kültürel Çalışmalar: Hegemonyanın Aracı Olarak Haber

Kültürel Çalışmaların adının konması 1964 yılına dayanmaktadır. İngiltere’de Birmingham Üniversitesi’nde, “kültürel biçimler, görenekler ve onların toplumla ve toplumsal değişimle olan ilişkileri” konusunda doktora çalışmaları merkezi olan, Centre Contemporary Studies (CCCS- Çağdaş Kültürel Çalışmalar Merkezi) Kültürel Çalışmaların isim kaynağıdır. Kültürel Çalışmalar, bu yıllarda akademik çalışmalarını medya ve kültür bağlamında aynı inceleme alanlarını benimsemiş olan bir grup akademisyenin ortak veya birbirinden ayrı olarak oluşturduğu sosyal bilimlerin önde gelen ekollerinden bir tanesidir. Kültürel Çalışmalar Merkezi, o döneme kadar iletişim alanında meydana gelmiş kemikleşen (ekonomi politikçi ve araççı) yaklaşımlara yeni bir bakış açısı getirerek farklı disiplinlerden gelen kuram ve kavramları birlikte değerlendirmiştir (Arık, 2004: 83).

Kültürel Çalışmalar ideoloji, dil ve edebiyat çalışmalarının yakınlaşmasından hatta iç içe geçmesinden doğan bir araştırma geleneğidir. Kültürel Çalışmalar ekolünün şekillenmesinde yapısalcılığın ve postyapısalcılığın ciddi bir katkısı vardır. Bu sebeple de sembol ve simge kavramları kültürel çalışmalar için de temel kavramlardır. Yine aynı sebeple kültürel çalışmaların yöntembilimsel geleneğinin temelinde dilbilimsel analizler yatar. Bu bağlamda gelişen söylem, alımlama ve Hall’un okuma biçimleri çözümlenmeleri yapısalcı ve postyapısalcı anlayışlar içerisinde geliştirilmiş yöntembilimsel yönelimler olup kültürel çalışmalar geleneğinin yöntembilimsel iskeletini oluştururlar (Güngör, 2013: 247).

İngiliz Kültürel Çalışmalarıyla birlikte kitle iletişim araçlarından gelen metinlerin üretilmesi ve bu metinlerin tüketilmesi süreci, ideoloji temelli incelenmeye başlamıştır. İngiliz Kültürel Çalışmaları’nın kitle iletişim araçlarının ürettiği metinlere bakış açısı, aynı zamanda medyaya ilişkin bakış açısını da belirlemektedir. Bu noktada İngiliz Kültürel Çalışmaları medyayı, toplum bağlamında düşünüldüğünde egemen ideoloji ve değer yargılarını yeniden oluşturan bir kurum olarak değerlendirir. Bu yaklaşımın benimsenmesiyle birlikte medya metinlerine ideolojik olarak bakılmasının önü açılmıştır (Dağtaş, 1999:335).

Turner'a göre (akt. Smith, 2007: 213) Kültürel Çalışmalar Okulunun çalışmaları, üç başlık altında toplanabilir.

Birincisi, medya metinlerinin incelenmesi ve bu metinlerdeki hegemonya ve ideolojiyi yeniden üretmeye dönük işleyişin sergilenmesi;

İkincisi, iktidar ve eşitsizliğin etkisindeki günlük hayat ve alt kültürlerle ilgili incelemeler;

Üçüncüsü de Thatcherizm, ırkçı milliyetçi akımlar gibi ideolojilerin neden kamusal çekim oluşturabildiğine ilişkin çözümlenmelerdir.

Kültürel Çalışmalar Okulu, Stuart Hall ile birlikte anlamın oluşumu üzerine de çalışmalar yapmaya başlamıştır. Hall'un "Kodlama ve Kodaçımı" isimli makalesinde, aynı medya içeriklerinin farklı kişiler tarafından farklı okunabileceğini ileri sürmüştür. Televizyon içerikleri üzerine odaklanan Hall iletilerin üretiminin ve alımlanmasının benzer olmadığını ancak ilintili olduğunu belirtir. Yayın yapıları anlamlı söylemin biçimlerinde iletileri kodlayarak üretebilirler. Televizyon içeriklerinin üretimi kodlama, iletilerin izleyiciler tarafından tüketimi de kodaçımıdır. Kodlama ve kodaçımın kodları tamamen simetrik olmayabilir. Kodlar arasındaki uyum eksikliği, yayıncılar ve izleyiciler arasındaki ilişki ve konunun yapısal farklılığına dayanmaktadır. Bu kod çözümünün farklı olabileceğinden hareketle Hall üç farklı okuma biçimini ortaya atmıştır. Bu okuma türleri; hakim (egemen) okuma, muhalif (karşıt) okuma ve müzakereci (tartışmacı) okumadır. Birincisi hakim okuma, izleyiciler televizyonda bir haber programından ya da anlık vakalara ilişkin olan bir programdan tam ve direkt olarak iletiyi alımladıklarında gerçekleşmiş olur. Bu durumda izleyici medya tarafından verilen iletiyi aynı şekilde kabul etmiş olur. Bu noktada ideolojik yeniden üretim insanların haberi olmadan gerçekleşir. İkincisi muhalif (karşıt) okuma, egemen medya söyleminin tamamen zıttını paylaşan izleyiciler olarak konumlandırılabilir. Üçüncüsü ve sonuncusu müzakereci (tartışmacı) okuma, izleyiciler verilen kodlardan istediğini kabul edip, istemediğini kabul etmeyebilir. Bu anlamda televizyon içerikleri alıcılar üzerinde tamamen etkili olmayıp, içerikler yoruma açıktır (Hall, 2003: 309-326). Bu üç okuma sonucunda medya metinlerinin tek bir anlam üreten bir şey olmadığı anlaşılıyor. Okumalar sonucunda iletiler farklı anlamlara sahiptir.

Kültürel çalışmalar geleneği medya tüketicisinin etkin olduğunu söyler. Hall da farklı okuma biçimlerine paralel olarak medya içinde izleyiciyi pasif değil, aktif olarak görür. Temel yaklaşım, Marksist kuramcılarının tersine izleyicinin iletiler karşısında direnebileceği yönündedir. Okuyucu, haber metnini karşıt ya da tartışmacı bir okuma biçimi sergileyerek bir direnme gösterebilir (Selçuk ve Şeker, 2012: 38).

Hall ve diğerlerine göre, 1970’li yıllarda İngiltere’de sokak soygunları sonucunda ahlaki panik havası ortaya çıkmıştır. Medya bu noktada sokak soygunlarını ele alırken devletin ideolojik aygıtı gibi hareket etmiştir. Aslında bu tür suçlar her zamankiyle aynı olsa da, medya olayları sansasyonel bir şekilde ele alarak sokakların kontrolden çıktığı yönünde bir söylem benimsemiştir. Olayları bu şekilde ele alan medya böylece meseleyi daha da şiddetlendirmiştir. Bunun sonucunda sorunlar parlamentoda konuşulup, küçük suçlar olarak görülen olaylar karşısında yargıçlar sert hükümler vermiştir. Ahlaki paniğin ortaya çıkmasında Hall ve arkadaşları, kısmen göçmen nüfusa (genelde soyguncu oldukları varsayılan) yönelik ırkçı politika ve düşmanlıkla ilişkili olduğunu ileri sürerler. Bununla birlikte asıl nedensel güç, kapitalist sistemin yaşadığı yapısal krizde yatar. 1960’lı yıllar boyunca eşitsizlikler nedeniyle grevler ve gösteriler yaygınlaştıkça Britanya toplumdaki hegemonik uzlaşma ortamı bozulmaya başlamış ve yerini baskıcı ve otoriter bir sisteme bırakmıştır. Bunun sonucunda kapitalizm kendi varlığını devam ettirebilmek için ortaya çıkan hoşnutsuzlukla baş edebilmeye ve ideolojik olarak yeniden yapılanmış bir ulusal bütünlük duygusunu tekrardan kurmaya ihtiyaç duyar. Medyada kurulan söylemle birlikte sıradan olan sokak soygunları toplumsal bir kriz olarak yansıtılmış ve ahlaki paniğe yol açmıştır. Böylece Thatcherizmin meşruiyeti yeniden sağlanmış oluyordu (Hall vd., 1978: 69).

Kültürel çalışmalar geleneğine katkıları olan bir diğer önemli isim David Morley’dir. Morley’in çalışmalarında Hall’un etkisi açıkça görünmektedir. Morley de metnin gerçek anlamının alımlanma sürecinde gerçekleşeceğini ileri sürerek, çalışmalarında iletinin açıklaması sürecine etki eden faktörler üzerinde durur. Morley’in Nationwide izleyici alımlama ölçümü çalışmasıyla birlikte Hall’un kodlama-kodaçımı teorisinin ampirik açıdan ilk sınanması gerçekleşmiştir. Kültürel Çalışmalar Merkezi’nde 1975 ile 1979 yılları arasında gerçekleşen çalışmada Morley, BBC’de yayınlanan bir haber programının iki farklı versiyonunu, 29 farklı eğitim ve statü düzeyine sahip 2 ila 13 kişiden oluşan küçük gruplara izlettirmiştir. Morley, okuyucuların anlam üretimiyle kültürel arka planları arasındaki bağlantıyı ve kültürel faktörlerin (sınıf, ırk, cinsiyet vb.) tüketim pratiklerine nasıl yansıdığını saptamak amacıyla Nationwide çalışmasını gerçekleştirmiştir. Böylece Morley bu çalışmasıyla birlikte Hall’un görüşlerine paralel olarak metnin farklı bağlamlarda aynen okunamayacağı varsayımını sınamıştır (Arık, 2004: 97).

Morley ve Brunson’un “The Nationwide Television Studies” isimli eserlerinde, yapılan bu çalışma sonucunda elde edilen önemli bir bulgu, farklı grupların aynı metin karşısında farklı anlamlar yükleyebildikleridir. Morley, bu noktada Hall’un okuma kategorilerine gönderme yaparak toplumun farklı kesimlerinden gelen izleyicilerin farklı

alımlamalar gerçekleştirdiğinin altını çizer. O halde toplumsal konumlanışlarla okuma ve alımlama biçimlerinin her zaman birebir örtüşmesini beklememek gerekir (Güngör, 2013: 128).

Kültürel Çalışmaların, yöntem ve ampirik analizlere ilişkin sorunlar bulunmakla birlikte yine de medya analizinde bir çığır açtığı söylenebilir. Geleneksel liberal yaklaşımları kökten sarsan Kültürel Çalışmalar, araştırmaların merkezine ideoloji, dil, gösterge ve söylemi koymuştur. 1970'lerden 1990'lara kadar süren Kültürel Çalışmaların yoğun üretim dönemi sonraki yıllarda duraklamıştır. Kamusal sorunlar ve postyapısal feminist araştırmalar sebebiyle dağılmış olsa da Kültürel Çalışmaların özellikle ideoloji, dil, söylem ve hegemonyanın medya içerikleri aracılığıyla üretilmesi noktasındaki yaklaşımı hala yol göstericidir (Selçuk ve Şeker, 2012: 40).

1.1.2.3 Yapısalcılık

Yapısalcılık, 1950'li yıllarda Roland Barthes ve Levi-Strauss'un ortaya koydukları çalışmalarla birlikte popüler olmaya başlamıştır. Birçok farklı yapısalcı yaklaşımlar mevcuttur. Fakat bu söz konusu farklı yaklaşımların ortak noktası sosyal yaşantının o şekilde oluşmasına yarayan yapılar olduğu görüşüdür. Görünen olay ve olguları anlamlandırmak adına onların altında yatan yapıya bakılması gerektiği düşüncesi hâkimdir. Bu anlamda yapısalcılık, dilin ve kültürün yapısal sistemler olarak nasıl açıklanabileceği üzerine odaklanır. Dilsel süreç bir kodlama olarak değerlendirilir ve bu kodların çözümü noktasında dilin yapısının açığa çıkarılması gerekir. Önemli olan görünüşteki farklılıkların altında yatan yapıyı keşfedebilmektir (Yaylagül, 2014: 119-120).

Ferdinand de Saussure, İsviçreli bir dilbilimcidir. Genel Dilbilim Dersleri (1916) kitabı ile dilbilimin bilimsel bir disiplin olarak gelişmesinde öncülük etmekle kalmamış gösterge bilimin de temellerini atmıştır. Saussure, dili bir göstergeler sistemi olarak tanımlar ve insanlar arasındaki iletişimin sağlanması için çeşitli gösterge sistemlerinin kullanılmasıyla gerçekleşeceğini ifade eder. Saussure'ün dilsel göstergesi, gösteren ve gösterilen olmak üzere iki yönlüdür. Gösterilen, zihnimizde oluşan soyut bir imgedir. Bu kavramın belli bir ses zinciriyle ifade edilmesine gösteren adı verilir. Gösteren, sembol ve işaretlerle alakalı, gösterilen ise düşünülenle ilgili bir şeydir. Bu noktada Saussure, gösteren ve gösterilenden oluşan göstergeyi ayrılmaz bir bütün olarak görür. Medyada yapısalcılık denildiğinde Saussure'ün dil açısından iki çözümlemesi vardır. Bunlar eşzamanlı ve artzamanlı çözümlemelerdir. Eşzamanlı çözümleme, dilin fotoğrafik biçimidir ve dili verili koşullar içerisinde ele alır. Yapısalcı çözümlemeler ve Kültürel Çalışmalar içerisinde geliştirilen çeşitli

metin çözümlenmeleri bu boyutun etkisinde gelişmiştir. Artzamanlı çözümlenme ise dildeki evrim ve değişimi ortaya koymaya yöneliktir. Artzamasal dil çözümlenmesi, dil sisteminin toplumsal ve kültürel sistemle ilişkilendirilmesidir. Buna göre her dönemin tarihsel koşulları kendi döneminin dil sistemini geliştirir (Güngör, 2013: 185-186).

Sassure, dil ve sözü birbirinden ayrı değerlendirmiştir. Dili bir toplumsal kurum olarak, sözü ise bireysel bir davranış olarak ele almıştır. Sassure'e göre bir toplumsal kurum olarak dil düşünceleri anlatan örgütlenmiş bir göstergeler sistemidir. Bu noktada dilin kodlanmış yönünü temsil eder. Dilbilimin görevi de örgütlenmiş sistemin anlam üretimini sağlayan kurallar üzerinde çalışmaktır. Dil parçalara ayrılabilir, öyleyse bu anlamda çözümlenebilir. Sassure'e göre yapılacak iş bir dilin işleyişini ve anlamlandırılmasını sağlayan zıtlıkları ortaya çıkarmaktır (Mattelart ve Mattelart, 2016: 68-69).

Sassure, insan ve dil ilişkisini üç ayrı düzlemde ele almıştır. Bunlar; dil yetisi, konuşma dilleri ve söylemdir. Dil yetisi, bireyin dilsel göstergeleri anlamlandırması ve bunları sistemli bir şekilde kullanma becerisidir. Her birey yaşadığı toplumun dilsel şifrelerini öğrenme ve bunları dil sistemi içerisinde konuşma becerisi gösterebilir. Bireyin söylem düzeyini ise iletişim sırasında seçtiği sözcükler oluşturur (Güngör, 2011: 187). Kültürel Çalışmalar alanına Sassure'ün en önemli katkısı ise, kültürün özerkliği yaklaşımlarına öncülük etmesidir (Selçuk ve Şeker, 2012: 28).

Claude Levi-Staruss yapısalcılığı antropolojik incelemelere uygulamıştır. Levi-Strauss'un yapmış olduğu çalışmalar içerisinde yer alan Yaban Düşünce (2002) isimli eseriyle birlikte antropolojik yaklaşımın temellerini atmıştır. Levi-Strauss çalışmalarındaki ortak nokta arkaik toplumların tamamında aynı evrensel düşünce şeklinin hakim olduğu görüşünü geliştirmesidir. Bu bağlamda bir kültürün düşünsel sınırları aynı zamanda o toplumun anahtarıdır. Bu anlamda ele alınacak olan kültür, yapısal dilbilim yaklaşımı çerçevesinde incelendiğinde bir kültürün mitlerinin soyutlaması yapılarak o kültür çözümlenebilir. Dilbilim metodunu kültüre uygulayan Levi-Strauss, kültürel sistemlerin yapısını ortaya çıkarmaya çalışır. Bu noktada kültürü anlamak adına gelenek ve göreneklerin yanı sıra mit ve ritüellerin de yapısal çözümlenmesini gerçekleştirir. Mitleri oluşturan yapısal bir mantık vardır ve mitler, toplumun bilinçaltını açığa çıkarmayı sağlar. Tıpkı dilde olduğu gibi kültürün de altında yatan bir yapı söz konusudur. Mevcut yapının analizi ise toplumun kolektif şuurunun ortaya çıkarılmasına yarar. Her dil ve kültür ikili karşıtlıklar sayesinde var olur. Melek-şeytan, yeryüzü-gökyüzü, siyah-beyaz gibi örneklerle kültür kendisini destekler ve sürdürür (Yaylagül, 2014: 121-122).

Voloşinov'a göre dil toplumsal ilişkiler içinde gelişir. Bilhassa konuşma edimi toplumsal yaşamın bir gereği olarak insanlar tarafından geliştirilmiştir. Konuşmaya yön veren işaret ve simgeler de insanların ürünüdür. Toplumsal yaşam içerisinde kullanıma giren işaretler gerçek iletişimsel ürünlerdir. Birey, bir toplum içerisinde doğar ve toplumsallaşma süreci içinde biçimlendirilir. Her insan yaşadığı toplumun işleyişinde etkin rol alır. Bu etkin konum toplumsal süreçlerin üretilmesi noktasındadır. Toplumda etkin biçimde kullanılan dil insan tarafından üretilir ve toplumsal değişmeye bağlı olarak sürekli değişim ve gelişim halindedir. Bu anlamda insan ve toplum yaşamında somut ve durağan dillerden söz etmek imkânsızdır. İnsan pratikleri ve toplumsal devinim arasında dil, karşılıklı ilişki içerisinde. Örneğin, Türkistan coğrafyasındaki yaşamlarından bu yana Türklerin geçirdikleri sosyokültürel değişim ve dönüşümlere bağlı olarak kullandıkları dilde de ne denli değişim ve dönüşüm olduğu açıktır. Dilsel yapı eğer ki durağanlık niteliğine sahip olsaydı, biz Türkler bugün hala Türkistan'da yaşamakta olan soydaşlarımızla aynı dili konuşuyor olurduk. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi dil ve toplum arasında diyalektik bir ilişki söz konusudur (Güngör, 2011:183-184)

Roland Barthes ise yapısalcı çözümlemeyi edebi metinlere uygulamıştır. Barthes, toplum ve kültür gibi dilin kendi başına bir sistem olduğunu düşünür. Sassure gibi Barthes de dilin kendi içinde bir bütün oluşturduğunu ileri sürer. Bir kelimenin içindeki fikir ve onun tınısı veya sesi arasında mantıksal bir ilişkilendirme mümkün değildir. Fakat ikisi bir bütün halinde anlamı oluştururlar. Dil sistemini, mitleri üreten toplum ve kültür sistemlerine uygulayarak Barthes mit kuramını geliştirir. Barthes (1993) Mythologies (Mitolojiler) isimli kitabında Sassure'nin anlamlar basitçe şeylere gönderilemez yönündeki anlayışından hareketle anlamların, dilsel özelliklerinin ötesine götürülerek mit konumuna dönüşebileceklerini iddia eder. Örneğin, kurt sözcüğü ilk bakışta düz anlamıyla vahşi yırtıcı bir hayvan adıdır. Fakat Türk mitolojisinde mitik bir anlama sahiptir. Aynı şekilde beyaz güvercin ve zeytin dalının barışı simgelemesi de benzer bir şeydir. Mitik konumlandırmaya bir diğer ise örnek kırmızı gülün aşkı simgelemesidir.(Güngör, 2011: 192-193)

Yapısalcı dil bilime ve kültürel çalışmalara Barthes'in bir diğer önemli katkısı ise düz anlam (denotation) ve yan anlam (connotation) terimlerini ele alış şeklidir. Düz anlam, herhangi bir kavramın akla gelen ilk anlamıdır. Düz anlam göstergenin genel olarak bilinen anlamına atıfta bulunur. Yan anlam (çağrimsal anlam) ise göstergenin, kullanıcıların hisleriyle ve manevi değerleriyle buluştuğunda ortaya çıkan etkileşime karşılık gelmektedir. Bu noktada anlamlar öznelliğe ya da en azından öznelarasılığa doğru kaydığı andır. Bu andan itibaren yorumun, yorumlayıcı tarafından etkilendiği kadar nesne veya göstergeden de etkilenmesi söz

konusudur. Barthes'ın iddiası, yan anlam ve düz anlam arasındaki farklılığın en azından fotoğrafçılıkta belirgin olduğu yönündedir. Düz anlam, nesnenin fotoğraf makinesiyle film üzerinde yeniden mekanik üretimidir. Yan anlam ise bu sürecin insani boyutudur. Fotoğraf çekimi sırasında çerçevenin içine neyin dahil edileceğinden ışık ve kamera açısına kadar farklı özelliklerin tercih edilmesi noktasıdır. Genel anlamda düz anlam neyin fotoğraflandığıdır, neyin nasıl fotoğraflandığı ise yan anlama karşılık gelmektedir (Fiske, 2003: 116-117). Neyin nasıl fotoğraflandığı insani bir tercih sonucunda ortaya çıkar ve ideolojik etkiler belirleyici olabilir. Haber ve ideoloji noktasında düşünüldüğünde ise neyin nasıl haber olduğu kadar neyin haber olmadığı da önemlidir.

Barthes'ın mitleştirmeleriyle ilgili örnek çözümlerinden bir tanesi Fransız bayrağını selamlayan siyahi bir asker fotoğrafıdır. Bu fotoğrafın düz anlamı Fransız bayrağını selamlayan bir sömürge askeri olarak karşılık bulabilir. Fakat fotoğrafın yan anlamlarına bakıldığında bu fotoğrafın Fransa'nın büyük bir imparatorluk olduğu, beyazların ve siyahilerin tamamının sadakatle bu imparatorluğun bayrağı altında toplanarak kültürel çeşitliliğinin vurgusu ve bayrağı selamlayan siyahi askerin coşkusunun Fransa'ya yöneltilen sömürgecilik suçlamalarına en iyi cevap olduğu gibi yan anlamlara sahiptir (Selçuk ve Şeker, 2012: 31).

Ayrıca Roland Barthes, bilhassa popüler kültürün ideolojik yönünü ön plana çıkarır. 1970'li yıllarda medya içeriklerini oluşturan haber, reklam ve her türlü popüler kültür ürünü üzerine yapılan çalışmaları etkilemiştir. İngiliz Kültürel Çalışmaları için ufuk açıcı olmuştur. Bu yönüyle Barthes, ideoloji ve kültürün dilbilimsel olarak analiz edilmesinde yol gösterici olmuştur (Yaylagül, 2014: 123). Güngör'e göre de (2011: 194) kitle iletişim alanında gerçekleştirilen ürün merkezli çalışmalara Barthes'ın büyük katkısı olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

İDEOLOJİ VE SÖYLEM

2.1 İdeoloji

Terry Eagleton, şu ana kadar hiç kimsenin ideoloji teriminin tek ve yeterli bir tanımını yapmadığını ve bu noktada kendisinin yazmış olduğu “İdeoloji” isimli kitabının da bir istisna oluşturmayacağını dile getirir. Bu durumu, ideoloji kavramının kullanışlı fakat birbiriyle bağdaşmayan nitelikte olan pek çok anlamı olmasından kaynaklandığını ve bundan dolayı bu anlam zenginliğini tek ve kapsayıcı bir tanıma sıkıştırmaya çalışmanın mümkün olsaydı dahi, yararlı olmayacağını ifade eder (Eagleton, 2015: 17).

İdeoloji kavramını ilk olarak Fransız filozof Destutt de Tracy ortaya atmıştır. İdeolojinin bu ilk tanımlamasında ‘herkese doğru düşünme imkanı sağlamak için kullanılacak fikir bilimi’ anlamında kullanılmıştır (Mardin, 1997: 22). Başlangıcında ideoloji terimi düşünceler bilimi anlamında kullanılmıştır. Yani düşüncenin analizi, düşüncelerin nereden geldiğinin araştırılması anlamını taşıyordu (Gramsci, 2014: 87). Aydınlanma Felsefesi’nde oluş kavramı merkezi bir yere sahiptir ve klasik geleneklerinden birisi uyarınca da Tracy ve arkadaşlarının bu terimden anladıkları, fikirlerin (ideo-) oluşuna ilişkin teoriydi (-loji), böylece ideoloji terimi ortaya çıkıyordu. Oluşturdukları topluluğa da bilindiği üzere ideologlar ismini koymuşlardı (Althusser, 2014: 97). Birçok düşünür ideoloji kavramına farklı tanımlar getirerek, terimi farklı biçimde ele alırlar. Bu noktada hangi tanımın doğru olduğunu ve kullanımının geçerli olduğundan emin olmak zordur.

Eagleton ideolojiyi altı farklı şekilde tanımlamıştır. Bunlardan birincisine göre, ideoloji toplum içerisinde fikirlerin, inançların ve değerlerin üretilmesine yarayan maddi bir süreçtir. İkinci anlamına göre, toplum içerisinde yaşayan önemli ve seçkin grupların doğru veya yanlış olduğuna bakılmaksızın hayat deneyimlerini yansıtan fikirleri simgelemektedir. Üçüncüsü, ideoloji kolektif olarak, bireyin kendini ifade etme biçimi, onun çatışmaya dayalı olan yönünün fark edilmemesi demektir. İdeolojinin bir diğer anlamı ise, “grup çıkarlarının meşrulaştırılması ve desteklenmesi üzerindeki vurguyu korur” şeklindedir. İdeoloji, yöneten bir grubun ya da sınıfın çıkarlarını, özellikle de konuyu çarpıtma yöntemiyle meşrulaştırmaya yarayan inançlar ve fikirler sistemini simgelediği yönüyle de beşinci tanımı olarak daha da sadeleştirilmesi mümkündür. Ve tüm tanımlamaların sonucunda ideoloji, yanlış olduğu açıkça belli olan inançlar sistemi üzerindeki vurgulamayı korumakta fakat bu inançlar sisteminin egemen güçlerin yararlarından ziyade, bir bütün şeklinde kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Eagleton, 2015: 52–54). İdeolojinin tek bir tanımla sınırlandırılmayacağını ileri süren

Eagleton, kabaca bu altı tanıma yer verir. Bu tanımlamaları epistemolojik olarak tarafsız bir şekilde yapmaya çalışır. Ayrıca Eagleton, adil bir toplumda da kötü anlamda bir ideolojiye ihtiyaç duyulmayacağına inanır. Bu noktada da Marx ile bu düşüncesi paralellik gösterir. Bunun nedeni olarak da adil bir sistem üzerine kurulu şeffaf bir ortamda üstünün örtülmesi gereken gizli bir şeylerin yer alamayacağını düşünür.

Marksist gelenek içerisinde yer alan Raymond Williams (1990: 48), ideolojinin üç temel kullanımını şöyle açıklar:

- 1- Belirli bir sınıf ya da gruba özgü inançlar sistemi.
- 2- Doğru ya da bilimsel bilgiyle çelişebilecek aldatıcı inançlar sistemi, yanlış fikirler ya da yanlış bilinç.
- 3- Anlam ve fikir üretiminin genel süreci.

Fiske göre ise (2003: 213–214), bu üç kullanım birbirini kapsar. İlk kullanım ikincisini ve iki de üçüncü kullanım içerisinde yer alır. Williams, pratikte birinci ve ikinci kullanımların kaçınılmaz bir şekilde iç içe geçeceklerini vurgular. Bu bakımdan ideoloji, yöneten güçlerin işçi sınıfı üzerindeki gücünü devam ettirmesini sağlayan “yanılsamalar ve yanlış bilinç” kategorisi haline bürünmüştür. Bu noktada van Dijk tanımlaması paralellik gösterir. Van Dijk’a göre (1999: 339–340), ideoloji bir toplumsal grubun veyahut toplumsal örgütlerin üyeleri tarafından oluşturulan toplumsal bir biliş biçimidir. İdeoloji ve ideolojiden yansıyanlar, genellikle toplumu oluşturan temel öğeler olan, devlet, kitle iletişim araçları, eğitim sistemi veya dini kurumların yanında aile, okul gibi kurumlar aracılığıyla elde edilir. Fiske göre, yanlışlık burada yatmaktadır. Çünkü ideolojinin aktarılması ve toplum içinde yayılmasını sağlayan temel araçlar yönetici sınıf tarafından kontrol edilir (2003: 213). Egemen güçler bir yandan önceden kurulan sistemde muhalifler tarafından oluşturulan çatlakları onarıırken diğer yandan da ortaya çıkan yeni muhalif söylem ve eylemleri inceleyerek olası saldırılara karşı yeni yapıların kurulması yoluyla kendilerini yeniden inşa ederler. Kısacası yeniden üretim ‘kurulu düzenin kurallarına boyun eğmenin’ yani egemen ideolojiye tabi olmanın da yeniden üretimidir (Çoban, 2013: 37).

Zaman içerisinde Marx’ın eserlerinde ideoloji kavramı farklı anlamlar ve yorumlar kazanmış olsa da temelde oldukça açık bir kavramdı. Marx’a göre, ideoloji yanlış bilinç üretimidir. Bu anlamda Marksist yaklaşımda ideoloji yanlış bilinç üzerine kurulmuştur. Marx için ideoloji, kitleleri yöneten seçkin sınıfın fikirlerinin toplum içerisinde olabildiğince doğal karşılanmasını sağlamaya çalışan bir araçtır. Bu da tüm bilgilerin sınıf temelli olmasına yol açmıştır. Öyle ki bu bilgiler içlerinde ait oldukları sınıfın özelliklerini barındırırlar ve bu seçkin zümrenin çıkarlarının ilerletilmesi için hizmet ederler. Marx, altsınıfın yani işçi

sınıfının kendi toplumsal deneyimlerini, sosyal ilişkilerini ve dolayısıyla kendilerini “kendilerine ait olmayan” görüşler aracılığıyla anlamaya yönlendirildiklerini ifade eder. Bu fikirler, ekonomik ve dolayısıyla politik ve toplumsal çıkarları işçi sınıfından farklı olan ve etkin şekilde onlara karşı olan bir sınıfın yani egemen güçlerin düşünceleridir. Bu noktada burjuva ideolojisi, işçileri yanlış bilinç durumu içinde tutar. İnsanların kendi öz benlikleri, toplum içerisindeki ilişkilendirildikleri ve toplum içerisindeki deneyimlemeleri nasıl değerlendirdikleri konusundaki görüşleri, doğa veya biyoloji gibi alanlar tarafından değil de toplumun kendisi tarafından üretilir. Yanlış bilinç olarak ideoloji kavramı Marx’ın kuramı açısından çok önemlidir. Çünkü kapitalist toplumlarda çoğunluğun kendilerini ikincil konuma iten bir toplumsal sistemi niçin kabullendiklerini açıklıyor görünüyordu. Fakat Marx, ekonomik gerçekliğin en azından uzun dönemde ideolojiden daha etkili olacağına inanıyordu ve Marx’a göre işçiler kaçınılmaz olarak burjuvaziyi yıkacak böylece sınıf tahakkümünün olmadığı bir toplum yaratacaklardı. Dolayısıyla alt sınıfı yanlış bilinç durumu içinde tutmaya gerek kalmayacaktı. Marx’a göre böyle bir toplumda ideolojiye de gerek yoktur. Çünkü herkes toplumsal ilişkileri hakkında doğru bir bilince sahip olacaktır (Fiske, 2003: 221–222).

Marx’ın yaptığı ilk çalışmalarda olduğu gibi Engels de ideolojiyi “yanlış bilinç” olarak tanımlar:

“İdeoloji, düşünür denen kişinin gerçekten bilinçli olarak bütünlediği bir süreçtir; ama bu, yanlış bilinçliliktir. Düşünürü iten devrindirici güçler ona bilinmez kalır; yoksa bu ideolojik bir süreç olmazdı. Düşünür, o yüzden düzmece ve yansıtılan itici güçler imgeler. Çünkü bu, biçimini de içeriğini de salt usavurmadan, ya kendisinin ya da öncellerinin usavurmasından türettiği ussal bir süreçtir. Düşünür yalnız düşünce gereciyle çalışır... bütün eylemine düşünce aracılık ettiği için, bütün eylem ona sonunda düşünceye dayandırılmış görülür.” (Engels, 1993: 29).

Son eseri *Kapital*’de Marx, toplumun temel/üstyapı modeli olarak bilinen şeyi savunur. Marx’a göre, kapitalist toplumda gerçek itki gücü, maddi gereksinimlerin sağlanmasıyla ilgili üretim tarzıdır. Marx’ın, bu alanın en önemli yönleri olarak vurguladığı şey temel üretim araçlarının örneğin fabrika, makine teknolojisi gibi özel mülkiyetin ve üreten emeğin sömürülmesi etrafında dönen bir üretim ilişkileri sisteminin öne çıkarmasıdır. Bu üretim ilişkilerinin bir sınıf sistemi etrafında düzenlenmiş geniş bir toplumsal yapı doğurduğunu ve bunun da toplumu mülkiyet sahiplerine ve işçilere böldüğünü belirtir. Sanayi toplumunun bir materyalist kavrayışı altında kültür (politika ve hukuk ile birlikte), belirleyici ekonomik temel üzerinde inşa edilmiş bir üstyapı olarak görülmüştü. Genel anlamda kültür, burjuvazinin yani yönetici, mülkiyet sahibi kapitalist sınıfın çıkarlarını ve düşüncelerini yansıtır. Seçkin sınıfın otoritesini meşrulaştırarak korunmasını sağlar. Temel üretim ilişkilerinden çıkar ve onu ifade eder. Yani insanların kendi düşünceleri kendi burjuva üretim

ve burjuva mülkiyeti koşullarının ürünü oluşunu belirtir. Egemen ideoloji olarak işleyen kültür, geleneksel ve toplumsal olarak kurulan ücretli emeği doğal ve kaçınılmaz kılar (Smith, 2007: 20). Egemen ideoloji olarak işlev bulan kültür bu anlamda egemen güçlere yani yönetici sınıf ve üretim araç sahiplerine hizmet eder. Bu bağlamda üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf düşünce üretim araçlarının da sahibi konumundadır.

Marx, ideolojiyi her zaman olumsuz bir anlamda değerlendirmiştir. Ancak Marx'ta birden fazla ideoloji kavramsallaştırması vardır ve bu durum başka kuramcılar tarafından da saptanmıştır. Sayısı ne olursa olsun şu fark tamamında mevcuttur. Marx'ta ideoloji bir yandan yanılısama olarak değerlendirilirken, diğer yandan da bir toplumsal sınıfın (burjuva) düşünsel donanımı şeklinde de değerlendirilebilmektedir (Dursun, 2001: 25).

Marx'ın, ideoloji değerlendirmesi gücünü sermayeyi denetlemesinden alan yönetici sınıfla doğrudan ilişkilidir. Fakat Marksist gelenek içerisinde ekonominin ideolojiyi ne kadar bütünüyle belirlediği konusunda fikir uyuşmazlıkları da mevcuttur. Medyanın ürettiği içeriklerin son kertede toplumsal yaşamdaki ekonomik ilişkilerin sonucunda belirlendiğini savunan ekonomi politikçiler, ekonomik ilişkilerinin medya içeriğinde kendilerini açığa vurduğu özgül pratikleri ya da düzenekleri göz ardı ederler. Diğer yanda, kültürel çalışmalar yaklaşımını paylaşanlar ise egemen sınıf ideolojisinin yekpare olduğunu ve otomatik olarak belirlendiğini kabul etmezler. Kültürelcilere göre, medya ve iletileri daha büyük bir özerliğe sahiptir ve bu yüzden de çok sayıda çelişkili ögeyi içlerinde barındırır. Egemen düşünceler ise muhalif görüşlerini yatıştırmak ve kendi ayrıcalıklı konumlarını korumak için mücadele ederler (Shoemaker ve Reese, 2002: 140).

Birkaç sözcükle tanımlanamayacak kadar geniş olan ideoloji kavramı aynı zamanda da bir o kadar karmaşıktır. Marksist açıdan bakıldığında devletin ideolojisini ve ideolojik aygıtlarını tartışan yaklaşımlar egemenlerin gerçek amaçlarını anlamada yardımcı olmaktadır (Çoban, 2013: 43). Bu bağlamda ikinci kuşak Marksist olan Gramsci ve Althusser'in saptamaları egemen ideolojinin işleyişi ve kendisini yeniden üretmesi noktasında yol göstericidir.

2.1.1 Batı Marksizminde İdeoloji

Eleştirel medya çözümlemelerinde başat olan Marx'ın temel görüşleri üzerinde bazı ayrışmalar meydana gelmiştir. Georg Lukacs, Antonio Gramsci ve Louis Althusser gibi ikinci kuşak Marksistler, Marksizm'in içinde sorunlu buldukları birtakım noktaları eleştirirler. Eleştirel medya çözümlemelerinde bu düşünürler, güç, iktidar, ideoloji ve söylem meseleleri üzerine odaklanmıştır.

Lukacs, Marksizmi merkezine alarak unutulmaya yüz tutan Marx'ın "Ekonomik ve Felsefi El Yazmaları" isimli eserinin yeniden keşfi ve duyurulmasında önemli bir rol oynamış ve böylece daha kültürel bir Marksizm için meşru bir çerçeve sağlamıştır. Böylelikle Lukacs, çoğu zaman Batı Marksizmi geleneğinin çok önemli bir yapı taşı olarak görülür. "Tarih ve Sınıf Bilinci" eserinde Lukacs, kapitalizmin toplumsal yaşamın boyutlarını nasıl giderek daha fazla sömürgeleştirdiğini betimler. Lukacs'ya göre, toplumsal ilişkiler, etkinlikler ve insan değeri, yabancılaştırıcı ve nesnelleştirici parasal değişim sürecine göre tanımlanmaktadır. Metalaşma olarak bilinen süreç Lukacs'ya göre toplumsal dünyanın bir şeyleşme (reification) süreciyle ilgilidir (Smith, 2007: 60). Şeyleşme, Marx'ın meta fetişizmi öğretisinden türettiği bir kavramdır. Marx'ın iktisadi analizlerini Max Weber'in rasyonalizasyon kuramı ile birleştiren Lukacs, meta biçiminin kapitalist toplumlarda, toplumsal yaşamın her tarafına nüfuz ettiğini ve insan yaşantısının insanlıktan uzaklaştırılması, nicelikselleştirilmesi ve kapsamlı makineleştirilmesi şekline büründüğünü öne sürer (Eagleton, 2015: 136). Marx'ın meta, meta fetişizmi ve yabancılaşma kavramları ile Lukacs'ın şeyleşme kavramı iç içedir.

Marx'ı yeniden yorumlayan Lukacs'ya göre, sınıf bilinci konusunda tarih Marx'ın ifade ettiği gibi kendiliğinden işleyen bir mekanizma değildir. Önemli olan, proletaryanın tarihin kendisine yüklediği eylemlere ne ölçüde bilinçli ya da ne kadar bilinçsiz, ne ölçüde doğru bilinç veya sahte bilinçle girdiğidir (Lukacs, 1996: 130). Dolayısıyla Ortodoks Marksist anlayıştaki, altyapının üstyapıyı belirleyeceği, tarihin otomatik olarak işleyerek zamanı geldiğine kapitalizme son vereceği yönündeki egemen Marksist anlayışa, Lukacs tarafından Marx'ın eserlerinden yola çıkılarak güçlü bir itiraz getirilmiştir (Selçuk ve Şeker, 2012: 20).

Smith (2007: 59), tarafından Batı Marksizm geleneğinin birkaç ortak özelliği şu şekilde sıralanmaktadır:

- Kültürel açıklamaları Marksçı bir çerçevede kavrama girişi vardır. Buradaki amaç, toplumsal hayatın düzenlenmesi ve kapitalist ekonomik düzenin sürdürülmesinde kültüre aktif ve bağımsız bir rol tanımak idi.
- Başlıca mesele, Marx'ın kaçınılmaz olarak gördüğü devrime varılamayışını açıklamaktır. Başka Marksçı kuramcılar, sömürgecilik ve onu açıklamaya yönelik devlet kurumlarını ayrıntılı bir şekilde geliştirirken, bu noktada Batı Marksistleri, işçi sınıfı radikalizminin ortaya çıkışının önlenmesinde ideolojinin merkezi konumuna vurgu yaparlar.
- Bu gelenekteki çalışmalar güçlü bir hümanistik unsur taşır. Marx'ın, "Ekonomik ve Felsefi El Yazmaları", yapısından yararlanılarak insan deneyimleri, bilinç,

özgürlük, kolektif birlik, yabancılaşma, yaratıcılık ve öznel mutluluk konularına ilişkin bir ilgi duyarlar. Bu yönelim tarihsel materyalizm bilimine, yapısal toplum modellerine ve toplumsal gelişmenin demir kanunları imgelemelerine sahip Das Kapital'den esinlenen daha kaba, daha yapısal Marksizm ile çelişir.

Devrimi kaçınılmaz olarak değerlendiren Marx'a göre işçiler kaçınılmaz olarak burjuvaziyi yıkacaklar ve sınıf tahakkümünün olmadığı bir toplum yaratacaklardı. Fakat yirminci yüzyıl içinde kapitalizmin içsel bir devrimle yıkılamayacağı ve Rusya'daki devrimin Avrupa'ya ve batı dünyasına yayılmayacağı ortaya çıktı. Kapitalizm, üyelerinin çoğunluğunu hala ikincil konumda tutmaya ve azınlık çıkarları doğrultusunda sömürmeye devam ediyordu. Bu durum Marx'ın sorgulanmasına yol açmış böylece Gramsci ve Althusser gibi Marksist düşünürler daha ilişkin bir ideoloji kavramı geliştirdiler (Fiske, 2003: 222–223).

Gramsci ve Althusser, Marx'ın farklı dönemlerdeki saptamalarını yeniden değerlendirmeye almıştır. Batı Marksizmi olarak adlandırılan genel yaklaşım bu bağlamda ekonominin temel belirleyiciliğini sorgulamış, devrimin kendiliğinden gerçekleşmemesinin nedeni olarak ideolojiyi göstermiştir. Gramsci ve Althusser'in çıkış noktaları farklı olmakla birlikte, devletin ve sivil kuruluşların ideoloji sayesinde işçi sınıfını kontrol altında tuttuğu, yönetici sınıfını baskının yanında, onaya dayalı olmak suretiyle kendi statükolarını sürdürdüğü gibi ortak değerlendirmeleri vardır (Selçuk ve Şeker, 2012: 21).

2.1.1.1 Gramsci ve Hegemonik İdeoloji

Gramsci (1891–1937) İtalya, Sardinya'nın bir köyünde yoksul, dar bir gelire sahip yedi çocuklu ailenin altıncı çocuğu olarak dünyaya gözlerini açtı. Torino Üniversitesi'nde 1911 yılında bilim adamı olarak göreve başladı. 1921'de Komünist Partisine katıldı ve 1924 yılında partinin genel sekreteri olup aynı yıl içinde İtalyan parlamentosuna seçildi. Fakat 1926'da Mussolini tarafından tutuklandı. Mussolini, onu 'görmezlikten gelinemeyecek bir beyin gücüne sahip Sardinyalı kambur' olarak tanımladı. 1937 yılına kadar cezaevinde yatan Gramsci tahliye olduktan kısa bir süre sonra beyin kanaması geçirerek hayata gözlerini yumdu (Slattery, 2008: 240).

Marksizm için Gramsci'nin en önemli katkısı hegemonya kavramıyla ilgili yaptığı çözümlemesi olmuştur. Gramsci hegemonya kavramsallaştırmasını ortaya koyarken Lenin'den bir hayli etkilenmiştir. Rusya'da işçi sınıfının ittifak kuracağı toplumsal katmanları ikna ile kazanmasının ifadesi olan hegemonya terimi, Gramsci tarafından Batı'da burjuvazinin kendi yönetimi için işçi sınıfından gördüğü onay şeklinde kavramsallaştırılmıştır. Kavrama bu aktarım kolaylığını sağlayan ise içerdiği rıza anlamıdır. Gramsci hegemonya kavramını, belli

bir grubun bir birlik oluşturmak için diğer gruplar üzerinde tahakküm kurma mücadelesi olarak tanımlar. Bu tahakkümün sağlanması noktasında yönetici sınıfların zor kullanma ya da doğrudan kontrol dışında ve bunlardan çok daha etkili bir biçimde bağımlı kümelerin rızasıyla sağlandığını ileri sürmüştür (Çoban, 2013: 60–61).

Bir yönetici gücün kendi hâkimiyeti için insanların rızasını alma biçimi anlamında kullanılan hegemonya, güç ve rızanın bileşimine dayanır. Gramsci'ye göre liberal kapitalist devlette zorun arkasında işleyen rıza, sistemin devamı için önemli bir unsurdur. Sürekli bir hegemonya yoktur (Hall, 1999: 222–223). Hegemonya sürekli bir durum olmadığına göre pekâlâ yitirilebilir. Bu anlamda devamlı olarak kazanılması ve sağlamlaştırılması gereken bir olgudur. Sürekli olarak yeniden üretilmesi gerekir çünkü muhalefetin olduğu her alanda hegemonyada çatlaklar meydana gelmektedir (Çoban, 2013: 71). Bu nedenle tekil bir hegemonyadan bahsetmek güçtür. Sürekli yenilenmesi ve savunulması gereken hegemonya çeşitliliği ve alternatifleri içinde barındırır (Williams, 2013: 52).

Devlet iktidarının önemli bir unsurunun, fiziksel güç kullanımı (örneğin polis, asker tarafından) olduğu kadar, fikirlerin denetimi de olduğu kavrandığında, kültür resme dahil olur. Hegemonik inançlar, eşitsizliği güçlendiren ve eleştirel düşünce girişimlerinin önünü kesen hâkim kültürel motiflerdir. Hegemonik inançların yayılması açısından Gramsci organik aydınların faaliyetlerinin kilit bir rol oynadığını savunur. Bu kişiler papazlar ve gazeteciler gibi karmaşık felsefi ve siyasal meseleleri günlük dile çevirerek kitlelere nasıl hareket etmeleri noktasında rehberlik ederler. Gramsci'ye göre kendi zamanının İtalya'sında proletarya arasındaki ahlaki otoritesi sayesinde temel hegemonik gücü sağlayan kilise idi (Smith, 2007: 62–63). Bu durum tabii ki farklı coğrafya ve zaman dilimlerinde değişiklik gösterebilir. Her ne kadar rızaya dayalı olsa da hegemonya içerisinde zoru da barındırır. Bu anlamda bir dönem kilise hegemonyayı sağlarken bir dönem de asker ve polis tarafından da sağlanabilir. Bu noktada yargı sistemi çok önemlidir. Çünkü herkes hukuk kurallarına uygun olarak yaşamak ister aksi takdirde bir cezai uygulama vardır ve cezaevleri bunun için hazırdır.

Gramsci'ye göre organik aydınlar sistemin doğrularını yeniden üreten kişilerdir. Gramsci bu şekilde var olan söylemi daha güçlü hale getirebilecek mekanizmalara vurgu yapar. Topluma kanaat önderliği yapan bu kişiler hegemonyanın onaya dayalı olarak sağlanmasına hizmet ederler. Böylece organik aydınlar baskı ile rıza arasındaki dengeyi sağlayan unsur olarak işlev görürler.

İdeoloji kavramına farklı bir bakış açısı olan Gramsci'de ideoloji, farklı sınıf ittifaklarını birbirine bağlayan toplumsal harç olarak sunulur. Gramsci'ye göre, ideolojinin

etkili olabilmesi için, insanların ortak duygusuyla ilişki kurabilmek ve değişim için harekete geçirebilmek gerekir (Stevenson, 2015: 37).

Marx ve Althusser'den farklı olarak Gramsci'nin vurguladığı iki öge direnç ve istikrarsızlıktır. Hegemonyanın işlerliği konusunda ideolojik bir mücadele olduğunu vurgulayan Gramsci, bu mücadelenin de başat ideolojinin kendileri ve toplumsal ilişkileri için çizdiği resimle, ikincil sınıfların toplumsal deneyimlerinin yaşadığı çelişkide ortaya çıktığını belirtir. Bu çelişkiler başat ideolojinin toplumsal düzene ilişkin kazanması gereken rıza noktasında dirençleri meydana getirir. Dirençlerin kırılabileceğini fakat tamamen ortadan kalkmayacağını altını çizen Gramsci, kazanılan rızanın istikrarsızlığını vurgular. Ancak ikincil sınıfların ortak akla gösterdikleri rıza, anlık bile olsa hegemonyanın bir zaferidir (Fiske, 2003: 225–226).

Gramsci'nin hegemonya kavramı medyaya uygulandığında ise medyanın okuyuculara, dinleyicilere ve izleyicilere egemen sınıfın değerlerini aktaran bir araç olduğu görülür. Genel anlamda medya egemen yapıya ve egemen değerlere karşı olan ve bunları tehlikeye atan her türlü olaya karşıdır. Buna bağlı olarak da medya haber değeri olan olay ve olguları egemen sınıfın bakış açısıyla verir. Temel olan egemen değerleri benimseyen kitle iletişim araçları sağduyuya uygun hareket eder. Sonuç olarak egemen değerleri aktaran medya hegemonyayı yeniden üretmiş olur (Yaylagül, 2014: 113–114).

Gramsci, hegemonyanın sağlanması noktasında ele aldığı fiziki güç uygulanmasına ilişkin ordu, polis, hapishaneler gibi kavramlarla ve onayın sağlanmasına ilişkin hizmet eden organik aydınlar ile birlikte Althusser'in devletin ideolojik ve baskı aygıtları kuramına temel dayanak oluşturmuş oldu. Hegemonya için ele aldığı egemen görüşün karşısında da her zaman karşı bir hegemonya olacağı vurgusu Kültürel Çalışmalar için de bir dayanak oluşturmuştur.

2.1.1.2 Althusser, İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları

Batı Marksizminin güçlü temsilcilerinden olan Louis Althusser, Sassure ve Freud'un fikirlerinden etkilenmiş ve böylece Marx'ın daha ekonomi ağırlıklı kuramlarını açıklamak için yapı ve bilinçdışı kuramlarını kullanmıştır. Bu bağlamda Althusser, bir pratik olarak ideoloji kuramını geliştirmiştir. Bu kuram, Marx'ın yanlış bilinç olarak ideoloji kuramının ileri bir aşamasıdır fakat Althusser'in kuramı, azınlığın çoğunluk üzerindeki iktidarının baskıcı olmayan araçlarla sürdürülmesinde ideolojinin rolünü vurgular (Fiske, 2003: 221–224).

Althusser tıpkı Gramsci gibi ideoloji olgusu üzerine yoğunlaşır ve Marksizm'den beslenirken Marksizmi tersyüz eden bir entelektüel olarak da kabul edilebilir. Althusser'in

düşüncelerinde Gramsci'nin etkisi oldukça belirgindir. Çünkü o da Gramsci gibi hatta ondan çok daha ileri giderek üstyapısal öğeleri sistemlerin işleyişlerinde başat belirleyiciler olarak ele alır (Güngör, 2013: 262). Ayrıca Althusser, dönemin popüler olan yapısalcılık akımının Levi Strauss, Roland Barthes ve Roman Jakobson gibi önde gelen düşünürlerinin de etkisini taşır (Çoban, 2011: 96).

Althusser'in üzerinde yoğunlaştığı asıl sorun ideoloji aracılığıyla insanın yani öznenin nasıl kurulduğudur. Althusser, ideolojiyi insan zihninin işleyişinin ürünü olan tasarımlar olarak tanımlar (Güngör, 2013: 262). Althusser, ideoloji ile ilgili üç kavramlaştırma yapmaktadır. Bu meyanda önemli bir nokta da Althusser'in en başından öne sürdüğü tezlerin onaylanabilir ya da düzeltilebilir olduğunu kabul etmesidir.

- a) İdeolojinin tarihi yoktur; Althusser, aldıkları biçim ne olursa olsun (dinsel ideoloji, ahlaki ideoloji, hukuki ideoloji, siyasal ideoloji vb.) daima sınıfsal konumları ifade eden tikel ideolojilere ilişkin bir teoriden ziyade genelde teorisini temellendirdiğini, en azından buna izin verdiğini düşünür. O halde görülecektir ki ideolojilere ilişkin bir teorinin son tahlilde toplumsal oluşumların tarihine yani toplumsal oluşumlarda bir araya gelen üretim biçimlerinin ve burada gelişen sınıf mücadelelerinin tarihine dayanır. Bu açıdan ele alındığında (bölgesel ve sınıfsal açılardan tanımlanmış) ideolojilerin tarihi olduğuna göre bu tarihin de son kertede bir yandan ideolojileri ilgilendirse bile nihai olarak ideolojilerin dışından belirlendiği için genelde ilişkin teorinin söz konusu olamayacağı ortadadır. Bu anlamda ideolojiler sürekli değişkenlik halindedir. Freud'un 'bilinçdışı öncesizdir sonrasızdır' önermesini Althusser ideolojinin tarihi yoktur teziyle ilintilendirir.
- b) İdeoloji bireylerin gerçek varoluş koyularıyla kurdukları hayali ilişkinin bir temsilidir; Althusser, ideolojide insanların temsil ettikleri şeyin gerçek varoluş koşulları veya gerçek dünyaları olmadığını, her şeyden önce arada kendileri için temsil edilen bu varoluş koşullarıyla kurdukları ilişki olduğunu belirtir. Gerçek dünyaya ilişkin her tür ideolojik, dolayısıyla hayali temsilin merkezinde bu ilişkinin yattığını ifade eder. Her ideolojinin, zorunlu biçimde hayali olan çarpıtılmasında temsil ettiği şey, var olan üretim ilişkilerini değil, her şeyden önce bireylerin üretim ilişkileri ve bunlardan türeyen ilişkilerle kurduğu hayali ilişkidir. Bu anlamda ideolojide temsil edilen, bireylerin varoluşunu yöneten gerçek ilişkiler sistemi değil, bu bireylerin içinde yaşadıkları gerçek ilişkilerle kurdukları hayali ilişkidir. Bu noktada yaşamın her yerini saran ideoloji, gerçeği temsil eden bir kavram olarak değerlendirilir.

- c) İdeoloji bireyleri özne olarak çağırır; İdeoloji ancak somut özneler için vardır ve ideolojinin bu hedefi ancak özne sayesinde mümkündür. Althusser bu saptamasını şu somut örneklerle açıklar:

“Hepimizin başına geldiği gibi, bazı arkadaşlarımız vardır ki kapımızı çaldıklarında biz “Kim o?” diye sorarız ve onlar da “Benim!” diye yanıt verir (Çünkü “apaçık bir şeydir bu”). Biz de hemen “onun” geldiğini anlarız; kapıyı açarız ve “gerçekten de odur gelen”. Şimdi de başka bir örnek ele alalım: sokakta tanıdık (tanıdığımızı kabul ettiğimiz) biriyle karşılaştığımızda, ona “selam dostum!” deyip elini sıkarak (gündelik yaşam içinde ideolojik olarak tanımanın maddi ritüel pratiği; en azından Fransa için geçerli bir pratik, başka yerlerde başka pratikler geçerlidir) onu tanıdığımızı (ve de bizi tanıdığını anladığımızı, yani kabul ettiğimizi) bildiririz.

Yapmış olduğu bu saptama ve verdiği somut örneklerle Althusser, kendisi gibi bizlerin de zaten hep birer özne olduğumuzu vurgular. Her bireyin, daha doğmadan önce, hep özne olması son derece basit ve herkesin ulaşabileceği bir gerçektir. Doğacak çocuğun babasının soyadını taşıyacağına, bir kimliğinin olacağına önceden bilindiğini rahatlıkla ifade edebiliriz. Bu anlamda çocuk doğmadan önce dahi hep öznedir (Althusser, 2014: 65–84).

Althusser, ideoloji üretiminin ve yeniden üretiminin belli aygıtlar aracılığıyla gerçekleştiğini ileri sürer. Devletin ideolojik aygıtları (DİA) ve devletin baskı aygıtları (DBA) olmak üzere ikiye ayırır. Devletin ideolojik aygıtları;

- Dinsel DİA (farklı kiliselerin oluşturduğu sistem),
- Okul DİA’sı (farklı gerek özel gerekse devlet okullarının oluşturduğu sistem),
- Aile DİA’sı,
- Hukuk DİA (hem ideolojik aygıt hem de baskı aygıtı olarak görev yapar),
- Siyasal DİA (değişik partileri de içeren sistem),
- Haberleşme DİA’sı (basın, radyo-televizyon vb.),
- Kültürel DİA (edebiyat, güzel sanatlar, spor vb.)

Devletin baskı aygıtları ise; hükümet, ordu, polis, mahkemeler ve hapisaneler gibi kurumlardan oluşur (Smith, 2007: 77). Bu aygıtların arasındaki temel fark ise DBA’lar şiddet kullanarak, DİA’lar ise ideoloji kullanarak işlerler (Althusser, 2014: 52).

Gramsci’de ideoloji hegemonyanın bir aracı iken Althusser’de maddi pratiğin ayrılmaz bir parçasıdır. Dolayısıyla her yeri ve her şeyi sarmıştır. Balığın içinde yaşadığı su gibidir. O düşünce sistemini değil ortamı ifade eder. Çünkü çağırın, egemen ideoloji her yeredir. İdeolojik ağırlık her öge ve ilişkinin üzerine çökmüş gibidir. Devletin bu tüm aygıtları bir yandan ideoloji bir yandan da fiziki baskı yoluyla işlev görür. Bireyi devlet yanında sosyolojik açıdan da şekillendiren, bireylerin davranışlarını denetim altında tutan toplumsal oluşumlar mevcuttur. Bu araçlar devletin dışındaki ideolojik oluşumlardır. En önemlileri “aile, toplumsal çevre, gelenek ve görenekler, din kuralları ve kitle iletişim

araçlarıdır.” Söz konusu araçlar devletin dışında konumlanmasına rağmen son tahlilde bu yapılar ideolojik oluşumu sağlar. Oluşuma katkıda bulunan araçların temel fonksiyonu ise devletin ideolojik temelli denetimini ve yönlendirmesini kolaylaştırmasıdır (Kazancı, 2002: 70–71).

Böylece hakim ideoloji devletin araçlarında cisimleşir. Söz konusu araçlara yüklenen önemli rol ise egemen ideolojinin geliştirilmesi, aşılması ve yeniden üretilmesidir. Bu rol temel olarak devletin bünyesinde bulunan ve devletin ideoloji temelli araçlarına yüklenir (Poulantzas, 2004: 31–32). Bu anlamda egemen güç rıza ile toplumsal düşünüş üzerinde hegemonyasını kurmak ve devam ettirmek için ideolojik aygıtlarını kullanır (Çoban, 2013: 46).

Yola çıkış kaynağı Marx olan ve dönemindeki en gözde Marksist olarak görülen Althusser’in, Marx’tan ayrıldığı önemli bir nokta vardır. Marx gerek ideoloji tanımında gerek bütün bir sistem analizinde tarihi göz ardı etmemiş, insan ve toplumu tarihsel süreç içerisinde değerlendirmiştir. Oysa Althusser, ideolojiyi yapı olarak görürken, Marksist anlayışın omurgası olan tarihi dışlamıştır. Diğer yandan Marx toplumsal ilişkileri ekonomik altyapı merkezli, yani üretim ilişkileri içerisinde bakarak ele alırken, Althusser bir Marksist olarak sistemi, toplumdaki işleyişini üstyapı öğelerinden hareketle değerlendirmeye alarak Marksizmi bir bakıma alaşağı eder. Ancak ne olursa olsun Althusser 1960’ların ortalarından itibaren özellikle de iletişim alanındaki çalışmalarda tesirini gösterir. DİA arasında kitle iletişim araçlarına da önemli ölçüde yer vermesi Althusser’i iletişim bilimciler arasında da popüler kılmıştır. Ayrıca yapısalcı çözümlenmeleriyle iletişimin kültürel çalışmalar boyutuyla ilgilenen araştırmacılar tarafından da önemle izlenen bir entelektüel olarak göze çarpar. Dolayısıyla da 1970’li ve 1980’li yıllarda iletişimin özellikle de kültürel çalışmalar ve popüler kültür kesiti içerisinde gerçekleştirilen araştırmaların, geliştirilen kuram ve yaklaşımların çoğunun Althusser’in görüşlerinin etkisinde olduğu gözlenmektedir (Güngör, 2013: 264–265).

2.1.1.3 Frankfurt Okulu: Kültür Endüstrisi ve Kapitalist İdeoloji Üretimi

Batı Marksizmi açısından önemli bir yeri olan Frankfurt Okulu 3 Şubat 1923 tarihinde Eğitim Bakanlığı’nın kararıyla Frankfurt Üniversitesine bağlı olarak kurulan Toplumsal Araştırma Enstitüsü adıyla resmileşti. 1920’li yıllarda Nazilerin güçlenmesiyle birlikte başlayan Yahudi düşmanlığı, Hitler’in Führerliğiyle birlikte zirveye ulaştı ve enstitü üyeleri ABD’ye sürgün edildi (Bottomore, 1994: 11–13).

II. Dünya Savaşı sonrası Frankfurt'a dönen üyeler tarafından ki bazıları Avrupa ve Amerika'da kalmayı tercih etmiş olsalar da Enstitü 1953'te yeniden kurulmuştur. Frankfurt Okulunun tarihinde üç evreden söz edilebilir. 1930'lardan II. Dünya Savaşına değin süren ilk evrede daha çok Horkheimer ve Marcuse'nin yazıları etkili olmuş, hem Marksizmin ekonomi ağırlıklı yorumundan, hem de idealist burjuva düşüncesinden ayrılmaya çalışılmıştır. Savaş yıllarından 1960'lara kadar geçen süre okulun ikinci evresini oluşturur. Eleştirel kuramın bu dönemde daha çok Adorno'nun katkılarıyla geliştiği söylenebilir. Adorno sanatın ve kültürün endüstrileşmesini sorunsallaştırırken önemli çözümlere imza atmıştır. Üçüncü evre ise 1960'larda başlar ve 1971'de son bulur. Bu dönemin öne çıkan ismi Jürgen Habermas olmuştur. Habermas bir yandan iktisat ve siyaset bilimini eleştirel kuramın gündemine getirirken, diğer yandan da okulun daha önce yeterince önem vermediği bir alan olan iletişim ve dile yönelmiştir. Böylece Frankfurt Okulunun çalışma konularında iki önemli değişiklik yapmıştır (Bozkurt, 2004: 165–168). Bu doğrultuda Frankfurt Okulunun gelişimini dönemin önemli üç tarihsel olayı etkilemiştir. 1917 senesinde yaşanan Rus devriminin Avrupa'ya yayılmamış olması, Almanya'da Nazilerin yükselişi sonucu gördükleri baskı ve yaşadıkları sürgün, İkinci Dünya Savaşı sonrası kapitalist rejimlerdeki istikrar ve istikrarın ürettiği ideolojik değişimler (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 329).

Frankfurt Okulu, Ortodoks Marksist anlayıştaki ideolojik kavramı bir yana bırakarak örtük bir biçimde de olsa Marx'ın kendisini de Aydınlanma geleneğinin içinde görmeye başlamışlardır. Bilhassa Horkheimer ve Adorno, Marksizmin geliştirdiği 'dil' içinde yazıp çizmekte iseler de artık kültürel sorunlara ve toplumun maddi altyapısına yanıtlar aramada bu terminolojiyi bir tarafa bırakmışlardır (Bozkurt, 2004: 180).

Her ne kadar Marksist oldukları tartışılsa da Eleştirel Okul temsilcileri, Gramsci ile aynı dönemde Marksizmin ekonomik belirlenimciliğine ve altyapı-üstyapı modelinin tarihsel gelişmeleri açıklamadaki yetersizliğine vurgu yapmışlardır (Krogh, 1999: 247).

Frankfurt Okulu'nun iletişim çalışmalarıyla ilişkisinin ilk ayağını 1930'lardan 1960'lara dek iletişim alanının kuruluş aşamasında doğrudan yer alması ve bu alanda ampirik araştırmalar yapması oluşturmaktadır. Bu yer alışı sorundur, muhaliftir, eleştireldir fakat bir yer alıştır. Frankfurt Okulu'nun iletişim alanında bu yer alışı yekpare bir yer alıştan ziyade Enstitü üyelerinin farklı eğilimler sergilemesi sonucu en az üç farklı biçimde yer alışı söz konusudur.

- 1- Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü'nün dergisinde kitle iletişim çalışmalarına yer açılması ve ampirik araştırmalarda Lazarsfeld ile işbirliği yapılması,
- 2- Adorno'nun Princeton Radyo Araştırma Projesi'nin başına getirilmesi,

3- Lowenthal'in, 1940'lerden itibaren yaptığı birçok çalışmanın 'kitle iletişimi' ile ilgili olmasıdır.

İletişim alanıyla, Frankfurt Okulu'nun ilişkisinin ikinci boyutu ise tarihsel olarak bu alanın kurulması içinde yer alırken, ana damarın dışında kalarak ortaya koyduğu 'eleştirellidir' (Kejanlıoğlu, 2005: 16–17).

Selçuk ve Şeker'e göre (2012: 23), Okul üyelerinin sorunsallaştırdığı temel mesele, kapitalist rejimin bir gün kaçtıkları faşist ideolojiye dönüşeceği. Teknolojinin ve endüstrileşen medyanın kitle kültürü oluşturduğu ve kitlelerin bilinçsiz tüketicilerden meydana geldiğini saptamışlardır. Okul teknolojinin toplumsal yaşam üzerindeki etkisi ve popüler kültürün, kitleler üzerindeki etkisi gibi konular üzerine odaklanmıştır. Örneğin Okul üyelerinden Benjamin, sanayi kapitalizmin yükselişiyle birlikte kültürel ve sanatsal ürünlerin radikal bir değişime uğradığını ileri sürer. Benjamin'e göre (2015: 21), dünya tarihinde ilk defa, teknik olarak yeniden-üretilebilirlik sayesinde sanat yapıtı ritüele olan parazit bağımlılığından kurtulmaktadır. Bu anlamda yeniden-üretilen yapıt, gün geçtikçe artan miktarda, yeniden-üretim için tasarlanan bir yapıtın çoğaltılmışı haline gelmektedir. Örneğin, fotoğraf plakaları sayesinde istediğimiz sayıda baskı çıkartabiliriz, 'sahici' baskı hangisi diye sormanın bir anlamı yoktur. Ancak sanatsal üretimde sahicilik kıstasını aramak bırakıldığı an, sanatın toplumsal işlevi tümünden değişecektir. Ritüel üzerine kurulmak yerine, bambaşka bir uygulama alanı esas olacaktır: siyaset. Yine Benjamin'e göre (2015: 13), en kusursuz yeniden-üretimde dahi eksik bir şeyler vardır. Sanat yapıtının şimdiliği, belirli bir mekana özgün mevcudiyeti ortadan kalkar. Benjamin, yapıtın nesnesi olduğu tarihçenin izini taşıyan şeyin sadece özgün mevcudiyeti olduğunun altını çizer.

Kapitalist bir mantıkla eserlerin endüstrileşmesi, el yapımı ürünlerin özgünlüğünü ortadan kaldırmakla birlikte alım-satılabilir bir hale getirerek kültürel ürünlerin kolaylıkla tüketilmesine yol açmıştır. Seri üretim biçimini alan bu kültürel ürünler standart bir hal alarak tek tipleşmeye yol açmıştır. Sıradanlaşan eserler değerini yitirir ve kitlelerin tükettiği kültürel bir metaya dönüşür.

Kültür endüstrisi kavramı ilk olarak, Horkheimer ve Adorno'nun 1947 yılında Amsterdam'da yayımladıkları "Aydınlanmanın Diyalektiği" isimli kitaplarında yer almıştır. Kitle kültürü ifadesi kültür endüstrisiyle değiştirilmiştir. Adorno'ya göre kitleler, kültür endüstrisinin bir ölçütü değil ideolojisidir ve kültür endüstrisinin var olma başarısındaki temel nokta da kitleleri kendisine uyarlamasının altında yatar (Adorno, 2014: 109–110). Kültür endüstrisi, genel eleştirisiz bir uzlaşsatar, dünyanın reklamı yapılır ve kültür endüstrisinin her bir ürünü de kendi kendinin reklamıdır. Kültür endüstrisinde bir ilerleme olarak ortaya

çıkan, hep aynı olan nesnenin kılık değiştirmesidir. Değişikliğin her yerde gizlediği, kültür üzerinde egemen olduğu günden itibaren değişmeyen kar güdüsüdür. Değişmeden kalan kar güdüsü bu yapının temel iskeletidir (2014: 111–112). Standartlaşan üretim süreci tek tipleşmeyi beraberinde getirmiştir. Kültür endüstrisinin bu ideolojisi eleştiryi değil uyumu ortaya çıkararak kapitalizme hizmet eder.

Adorno ve Horkheimer'a göre (1995: 15), kültür endüstrisi ile birlikte birey, ekonomik güçlerin karşısında tamamen hükümsüz bırakılmaktadır. Ekonomik gücü elinde bulunduranlar toplumun doğa üzerindeki hakimiyetini akıl almaz bir seviyeye yükseltmektedir. Birey kullandığı aygıtın önünde görünmez hale gelirken geçimi yine bu aygıt tarafından çok daha iyi bir biçimde dağıtılıyor. Kendilerine dağıtılan metaların niceliğiyle birlikte kitlenin acizliği ve güdülme olasılığı eşit olmayan bir biçimde yükseliyor. Kültür endüstrisinin toplam etkisi Aydınlanma karşıtı bir etkidir. Bu etkide Aydınlanma, yani doğa üzerindeki artan hakimiyet bir kitle aldatmacasına, bilincin zincire vurulmasının aracına dönüşüyor (Adorno, 2014: 119).

Frankfurt Okulunun yeni kuşaağı olarak bilinen Oskar Negt ve Hans Jürgen Krahl gibi pek çok temsilcisi, eleştirel kuramın entelektüel geleneğinden pek çok alanda etkilenmiş olan yeni Batı Alman soluna katılmışlardır. Habermas'ın da 1971 yılında Frankfurt'tan Starnberg Enstitüsüne geçmesiyle birlikte Frankfurt Okulu fiilen son bulmuştur. Fakat eleştirel teorinin saptamaları hala etkilerini sürdürmektedir (Bozkurt, 2004: 168).

2.2 Söylem

Felsefede söylem terimini ilk kez kullanan Aquinalı Thomas'dır. Thomas, söylem kavramını, saf sezgiye karşı, zihni çıkarım anlamında kullanır (Sözen, 1999: 19). Latince kökeni dis-cursus olan söylem kökeninde, şuraya buraya koşma edimidir ve içerisinde gidiş-gelişler, girişimler ve entrikaları barındırır (Barthes, 2005: 9).

Söylem kavramının sözlük anlamına bakmak gerekirse, Longman Dictionary of Contemporary English (1990)e göre, isim halinin üç anlamı bulunmaktadır: 1- Belli bir konuya ilişkin ciddi bir konuşma veya yazı. 2- Ciddi konuşma. 3- Konuşma veya yazı dili. Söylem teriminin sözlük anlamına bakıldığında üçüncü tanımlamanın yani konuşma veya yazı dili açıklaması gerek dilbilim gerekse sosyal bilim analizlerinde kullanılan anlamıyla bağlantılı olduğu söylenebilir (Evre, 2009: 107–108).

Sözen'e göre (1999: 20), söylem, felsefe ve gündelik hayatı yakınlaştıran, Batılı bir felsefenin ürünüdür. Basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir. Bu meyanda dil kullanımı, sadece dilbilimin geleneksel öğeleri ile (cümle, paragraf, metin, vs.) ile sınırlı değildir. Söylem, sosyal, siyasi, kültürel, ekonomik alanlar gibi hayatın birçok diğer yönleriyle de

bağlantılıdır. Bir metnin edebi olup olmadığına bakılmaksızın üzerinde söylem çözümlemesi yapılabilir. Kavram, dille inşa edilen sözlü (konuşma), yazılı (kitap, makale, gazete, vs.) ve sözsüz (mimari yapılar gibi) metinlere karşılık gelecek şekilde değerlendirilir.

Anlatımlar hiçbir zaman şeffaf değildir. Söylemler sadece basit olarak bir şeyi göstermez ya da tek bir şeyi kastetmez. Söylem, her zaman çok anlamlıdır (Sözen, 1999: 86). Söylem tüm düşünsel üretim sürecinin dayandığı temel bir alandır. Dil ve bilincin üretici birlikteliği bağlamında insanın bilinçli bütün etkinliklerinin bileşenlerinden bir tanesi de, diyalektik bir zorunluluk olarak, bağlamsal dilsel bir pratik olan söylemdir. Söylem, kültürel ideolojik alanlar dışında ekonomik ve siyasal alanlarla da ilintilidir. Bütün alanların kendilerini, anlamlandırdıkları, yeniden anlamlandırdıkları, ifade ettikleri ve toplumsalla ilintilendikleri alandır. Söylem dilsel bileşenlerin dışında tüm diğer ifade etme biçimlerini de kapsar ve bunlar görsel, göstergesel, davranışsal vb. de olabilir. Söylem eylemden bağımsız bir pratik olarak düşünülemez ve insan yaşamında tüm pratikler etkileşimsel olarak bir arada var olur. Bu bağlamda insani pratiklerin söylemsel ve eylemsel olanları farklı bağlamlarda bitişir, kesişir ve bütünleşir. İdeolojik olan bağlamlarda ise söylemler arasında bir mücadele yaşanır, maddi yansımaları da olan bu mücadelenin somutlanımı ise eylem alanında görülür (Çoban, 2015: 199).

Söylem hayatın her alanındadır. İnal'a göre (1996: 93), söylem kavramının bu gün yaygın bir kullanıma ve kabule dayanmasının ardında, yapısalcı kuramların sosyolojisi, siyaset bilimi, dil bilim ve psikanaliz içinde geçirdiği dönüşüm başat bir öneme sahiptir. Sözü edilen disiplinlerden gelen farklı etkilerin odaklandığı kavram ise öznedir. Gittikçe daha kalın çizgilerle taranmaya başlayan bu disiplinlerarası olan, iletişim biliminin alanına girer. Medya üzerinde yapılan tartışmaları ve haberin kodlama-kodaçımı süreçlerini bu alan içinde pratik olarak değerlendirmekse zorunludur. Toplumda güç/iktidar sorununa yönelik farklı yaklaşımların temelinde, toplumsal ve ekonomik yapıya yönelik bir eleştiri yatmaktadır. Politik yapıya yönelik rıza ve bu rızanın oluşum sürecindeki medya metinlerinin ve bilhassa haberciliğin önemi yadsınamaz. Bu süreçte toplumsal rıza, metinsel pratikler ve tüm medya metinlerini bir söylem olarak kavramanın önemi ortaya çıkar. Bu söylem ise toplumdaki güç/iktidar sahibi kişi ve kuruluşların söylemlerinden ayrı ve kopuk bir süreç değildir.

Foucault'ya göre söylem ise, dünyayla olan ilişkimiz ve onun içinde yer almamızdır (Sözen, 1999: 66). Foucault'ya göre büyük öneme sahip olan söylem kavramı, ideoloji kavramıyla birlikte iktidara ilişkin bir düşünme yolu sağlar (Smith,2007: 171). İktidar kavramı ise Foucault'ya göre toplumun içinde her türlü ilişkide bizi sarmalayan bir şeydir ve hep vardır. Bu anlamda iktidar her yerdedir. Bu bağlamda Eleştirel Söylem Analizinde,

söylem ve tahakküm erki (iktidar) arasındaki kurgunun işleme biçimine ilişkin söylem ve iktidar arasındaki organik bağ ele alınır (Tali, 2009: 431–432).

Söylem çalışmalarında metin dışında bilişsel bir boyut çerçevesinde değerlendirilen söylem, politik düzey dışındaki kullanımıyla ideoloji veya düşünce görüşü ile sarmalanmıştır (Doğan, 2009: 288). Genellikle söylem ise ideoloji yerine kullanılan bir kavramdır (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 299). Özellikle Kültürel Çalışmalar kapsamında gelişen eleştirel yaklaşımlar giderek ideoloji terimi yerine söylem terimini kullanmaya başlamışlardır. Bunun nedeni ise bu yaklaşımların yukarıda özetlendiği gibi Batı Marksizmine dayanmaları ve ekonomik belirlenimcilikten uzak olmalarıdır. Ayrıca yapısalcı yaklaşımlardaki dilin önemine ilişkin görüşlerden etkilenmiş olmaları da söylem kavramını öne çıkarmalarına yol açmıştır (Selçuk ve Şeker, 2012: 33).

Dil sayesinde kodlanan bilgi, somut veya soyut olarak anlam kazanmaktadır. Sonuçta üretim sürecinde maddileştirilerek toplumsal örgütlenmede yerini alan bilgi, dilde muhafaza edilerek yine dil aracılığıyla aktarılmaktadır (Hall, 2005: 196). Kültürel Çalışmalar Okulu da bu noktadan hareketle ideolojinin, dil ve söylem içerisinde ortaya çıkan toplumsal bir pratik olma konusuna dikkat çekmişlerdir (Demirelli, 2009: 374).

“...İdeolojinin işlendiği temel ortam dil ve bilinç pratiğidir. Çünkü anlam dil yoluyla verilir. İlişkilerimize attığımız ve sayesinde nasıl yaşadığımızı ve hangi pratiğe girdiğimizi bilinçte kavradığımız bu anlamlar basitçe bireylerin teorik ve ideolojik gösterimleri değildir. Bu şekilde anlam vermek temel olarak kendimizi, tecrübemizi ve koşullarımızı zaten nesnelleştirmiş ideolojik söylemlere, ideolojik alanı dolduran dil yoluyla sergilenen ve düzenlenen mamül ve önceden oluşturulmuş tecrübe etmeler dizilerine yerleştirmektedir. Ve bu ideoloji ve bilinç alanı genellikle ve karışıklık yaratacak şekilde kültür olarak da adlandırılır...”(Hall, 2005: 200).

Hall’a göre söylem, dil aracılığı ile bilginin üretilmesidir (Arslan, 2004: 156). Bu tanımdan hareketle haberin de bir bilgi türü olduğu söylenebilir. Kültürel Çalışmalar da bu çerçevede Marksist teorinin etkisi altında haberleri bir tür kodlanmış bir bilgi türü olarak ele almış ve incelemiştir (Demirelli, 2009: 374).

Van Dijk’a göre (2015: 15), söylemin, ideolojilerin yeniden üretilmesinde ve günlük ifadelerde vazgeçilmez bir rolü vardır. Bu anlamda ideolojilerin söylem boyutu ise, ideolojilerin günlük konu ve konuşmalarımızı nasıl etkilediğini, ideolojik söylemi nasıl anladığımızı ve toplumda ideolojinin yeniden üretiminde söylemin rolünü açıklar. Söylem yapılar tarafından biçimlendirilir fakat yapıların biçimlendirilmesinde ve yeniden biçimlendirilmesinde, yeniden üretilmesinde ve dönüşümünde de katkıda bulunur. Dil ideolojinin maddi bir biçimidir ve dil ideolojiler tarafından kuşatılmıştır (Fairclough, 2015: 124).

2.2.1 Haber Söylemi

Medya kapitalist sistemin meşruiyetine hizmet etmenin yanı sıra kendi meşruiyetini de kurmak zorundadır. Bu bağlamda alıcı kitlenin medyanın güvenilirliğine ve doğru haber verdiğine dair inancı zedelenirse medya etkisiz, güvenilmeyen basit bir kurum haline dönüşür (Şeker, 2009: 294).

Haberlerin seçim sürecinde medya, kendi kurumsal öncelikleri bağlamında haberleri biçimlendirir ve bunu yaparken de kullanılan ‘dil’ üzerinden ortaya koyar. Bir enformasyonun iletme biçimi, kullanılan dil, fotoğrafların konumu ve hangi sayfada hangi boyutta ele alındığı o haberin söyleminin bileşenlerini oluşturur. Bu süreçte medya tarafından tasarlanan gerçeklikte, bazı ‘gerçek’ unsurlar dışarıda bırakılırken, bazı ‘yan’ öğeler şiddetle vurgulanmakta ve hatta gerekirse, dışarıdan ‘olmayan’ öğeler bile habere dahil edilebilmektedir. Haber esasta gerçekliği inşa eder, fakat ideolojik rolünü gizleyerek gerçeği iletmediği iddiasındadır. Bu anlamda haberin hazırlanması sürecinde farklı yapılanmalar ve ideolojik bakış açıları nedeniyle aynı olay birbirinden farklı biçimlerde kurgulanabilmektedir. Dolayısıyla haber metinlerinde bulunan birçok öge, bağlamdan yani haberin üretim sürecindeki arka planından bağımsız olarak değerlendirilemez. Bu yüzden medya analizlerinde olguların bağlamından koparılarak anlaşılması söz konusu değildir (Arık, 2009: 246–247).

İdeolojik yeniden üretimde önemli bir rol oynayan medya, eleştirel düşüncüyü engelleyen gerçeklik tanımları üretir. Medyadaki ideolojik iletler çoğunlukla gerçeğin yanlış bir imgesini yaratarak sunulur (Smith, 2007: 213). Bu sava örnek olarak Glasgow Üniversitesi Medya Grubu tarafından yapılan bir çalışmaya bakılabilir. 1980’li yıllarda savaş döneminde İngiltere’nin kendisini haber yoluyla daha güçlü gösterebilme noktası değerlendirmeye alınmıştır. Haber söylemiyle birlik, beraberlik ve ülkenin vatandaşı olma gibi kavramlar üretilmeye çalışılır. Fakat bu dönemde İngiltere donanmasında eşi bulunan 50 kadın 40 gün boyunca eşlerinden haber alamadıkları için bir eylem gerçekleştirmektedir. Bu noktada haber söylemiyle kadınların gerçekleştirdiği protesto görmezden gelinerek, eşlerini destekleyen kurgusu yeniden üretiliyor. Buradaki hassas nokta medya aracılığıyla ideolojik anlamda yeniden üretiminin gerçekleşmesidir (Stevenson, 2015: 53-54).

Tonlama ve ses imgesinin mümkün olmadığı gazete haber metinleri için, sözcük seçimleri ve cümle yapıları çok önemlidir. Dil bir mücadele alanıdır. Toplumda var olan güç/iktidar ilişkilerinin kurulduğu ve sürdüğü ortam dil ve söylemdir. “Başbakan belirtti.” ifadesi, “Başbakan öne sürdü.” veya “Başbakan ...iddia etti.” Cümlelerinden farklı bir vurguyu taşır. Alıntılanan konuşmanın tırnak işaretlerinden atılıp dolaylı alıntıya dönüştüğü

cümle biçimlerinde gazetecinin yorumu, metnin kendi sesi aracılığıyla devreye girer (İnal, 1996: 102). Söylem yoluyla haberdeki ideolojiyi ön plana çıkararak klişe bir örnek ise, vatanın toprak bütünlüğünü bölmeye çalışan bir grup üyelerinin terörist veya vatan haini ya da gerilla veya özgürlük savaşçısı olarak sunulması hem muhabirin hem de gazetenin ideolojisini ortaya koyar.

Haber metinlerinde hegemonyacı değerlerin ortak duyuyu yayma noktasında bilhassa etkili olduğu ifade edilir. Çünkü bu değerler doğal görünür ve baskı ile yerleştirilmemiştir. Aksine, medya rutinlerinin doğal işleyişi ile medya ve diğer iktidar odakları arasında olan bağlantıların vasıtasıyla dolaylı olarak yerleştirilir. Medyanın bu göreceli özerkliği gerçekten de, kitle iletişim araçlarına ve ürünlerine daha büyük bir meşruluk ve güvenilirlik sağlamaktadır. Medya eğer yönetici güçler tarafından direkt olarak denetim altında tutulsaydı, alıcı kitlede aynı meşruluk ve güvenilirliğe sahip olamazdı (Shoemaker ve Reese, 2002: 151).

Her çağda hakim sınıfın düşünce ve değerleri, toplumda egemen düşünceler olarak varlığını koruya gelmiştir. Diğer bir ifadeyle, egemen maddi güce sahip olan toplumsal sınıf aynı zamanda egemen manevi güçtür. Maddi üretim araçlarını elinde bulunduran sınıf aynı zamanda zihinsel üretim araçlarını elinde bulundurmaktadır. Bu ikisi o kadar iç içe girmiş durumdadırlar ki, zihinsel üretim araçlarına sahip olmayanların düşünceleri de bu egemen sınıfa bağımlıdır (Marx ve Engels, 2013: 46). Bu bağlamda egemen sınıfın ideolojisi haber söylemiyle yeniden üretilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ VE HABER ANALİZLERİ

3.1 Eleştirel Söylem Çözümlemesi

Eleştirel Söylem Analizi, nitel bir araştırma türüdür. Farklı kuramsal kaynaklardan beslenen ve içerisinde çeşitli perspektifleri ve yöntemleri barındıran bir yaklaşımdır. Antik Yunan'da yapılan retorik çalışmalarına kadar kuramsal köklerini götürmek mümkündür. Eleştirel Söylem Analizinin modern anlamda ortaya çıkması, 1970'li yıllardaki Teun A. van Dijk, Norman Fairclough ve Ruth Wodak gibi önde gelen kuramcılarının eleştiril dil bilim çalışmalarına dayanmaktadır. Disiplinlerarası ya da çok disiplinli bir yaklaşım olarak öne çıkmaktadır (Evre, 2009: 134–135).

Çok disiplinli olan eleştirel söylem çözümlemesi, Gramsci, Althusser, Habermas dahil olmak üzere Frankfurt Okulu, Foucault, Bakhtin ve Voloşinov gibi önemli düşünürlerin kuramlarına dayanmaktadır. Rızanın örgütlenmesini, hegemonya kavramıyla açıklayan Gramsci, gündelik yaşam pratiklerinin kapitalist toplumsal ilişkileri doğallaştırdığını vurgularken, Althusser'in ideoloji kavramsallaştırması ise ideolojiyi toplumsal kurumlar içine gömülü olan maddi pratiklerle ilintilendirmiştir. Foucault'nun, söylem üzerine yaptığı çalışmalar ise eleştirel söylem çözümlemesinin içindeki yaklaşımlara kaynak oluşturmuştur. Foucault, Marksizme ve onun ideoloji kuramına karşıt şekilde, söylemi bizatihi modern toplumdaki iktidar uygulama biçimi olarak görür. Marksist ideoloji kuramında üstyapıdaki anlamlandırma sistemlerini belirleyen bir unsur olan ekonomi, Foucault'da diğer söylemler arasında (tıp, hukuk, gramer) yer alan ve bu söylemlerin ürettiği iktidar aracılığıyla öznelere konumlandırılan bir unsurdur (Durna ve Kubilay, 2010: 59–60).

Eleştirel söylem çözümlemesi, bir yandan 'dili' söylem olarak çözümler (Fairclough ve Graham, 2015: 150). Diğer yandan da toplumsal analizlere yer vererek dil bilimi ile toplum kuramı arasında bir köprü oluşturmaktadır (Evre, 2009: 150).

Eleştirel Söylem Analizinde, söylem dünyayı temsil eden sosyal bir uygulamadır. Bu nedenle söylem, zaman, yer, sosyal, kültürel ve ideolojik bağlam içinde anlam kazanır. Dilbilgisel özelliklerin ve yapıların bilinçli seçilip seçilmediğine bakılmaksızın belirli bir amaç etrafında olduğu kabul edilir. Yanlılık, güç, direnme gibi sosyal uygulamaların temsil edilmesinin yanı sıra bunların oluşumunu sağlaması ele alınır. Güç ilişkilerinin üretimi, uygulanması ve söylem yoluyla yeniden üretilmesi nedeniyle yorumlama düzeyinin ötesine geçilip, sözü edilen faktörler değerlendirilmeye alınarak analiz gerçekleşir (Ülkü, 2004: 385).

Yazılı söylem büyük ölçüde bariz olarak programlanır veya planlanır ve bu yüzden de denetlenmesi daha kolaydır. Yazılı söylem ilke olarak genellikle kamusaldır ve bundan dolayı bu söylemin yazıcıları yazdıklarından sorumlu tutulabilir (van Dijk, 1999, 366). Eleştirel çözümlemede amaçlanan, belirli bir soruya ilişkin kesin cevaplar vermekten ziyade, ufkun genişletilmesi, inanç ve tutumların ve eylemlerin belirlenmesi noktasında söylemin etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Bunu yaparken de iletinin tarihi ve sosyal bir bağlamı içinde birlikte değerlendirilmesi gerekir (Ülkü, 2004: 385). Bu doğrultuda da dil kullanımı noktasında açığa çıkan toplumsal anlayışlar şeklinde yansıyan adaletsiz iktidar ilişkilerinin ideoloji esaslı işleyişi ortaya çıkartılır (Durna ve Kubilay, 2010: 65).

Eleştirel söylem analizinin, sistematik bir yöntem haline gelmesinde öne çıkan isim ise van Dijk'dır. 1988 yılında van Dijk arka arkaya yayımlanmış olduğu "News as Discourse" (Söylem Olarak Haber) ve "News Analysis" (Haber Analizi) isimli kitaplarında haberi bir söylem biçimi olarak tanımlar. Bu söylemin nasıl analiz edilebileceğini açıklayan van Dijk ortaya koyduğu modelde haberin makro ve mikro yapılarından söz eder. Haber analizinde makro yapı da iki başlığa ayrılır. Bunlardan ilki tematik yapının altında başlık, spot ve fotoğraf değerlendirmesi yer alırken şematik yapı başlığında ise haberin bağlamı ve arda alan bilgisi üzerinden çözümlenir. Mikro yapı ise dört başlığa ayrılır. Birincisi olan sentaktik çözümlemede cümlelerin yapısal özellikleri üzerinde durulur. İkinci başlık bölgesel uyumda nedensel, işlevsel ve referansal ilişkiler ortaya çıkarılır. Üçüncüsü kelime seçimleridir. Kelime tercihlerinin altındaki ideolojik etkiler ortaya konur. Sonuncusu ise haberin retorik analizidir. Bu başlık altında haberin güvenilirliğini sağlayan yapılar çözümlenir (Akca, 2009: 97–98). Bir sonraki başlıkta van Dijk ve ortaya koyduğu Eleştirel Söylem Analizi modeli detaylandırılacaktır.

3.1.1 Van Dijk ve Eleştirel Söylem Analizi Modeli

Bir yönüyle söylem, dil ve ideoloji konularında uzmanlaşmış bir dil bilimci, diğer yönüyle de haber söylemi ile ilgilenen bir iletişim bilimci olan Teun A. van Dijk'ın çalışmaları oldukça geniş bir alanı kapsar. Edebiyat teorisi, edebi çalışmalar, söylem pragmatikliği, metnin dilbilgisi ve kavranılmasının psikolojisi gibi erken dönem çalışmalarından sonra, araştırmaları 1980'lerde basında haber çalışmalarına ve ırkçılığın çeşitli söylem ve iletişim biçimleri örneğinin günlük konuşmalar, ders kitapları, haberler, basın açıklamaları ve parlamento konuşmaları içinde yeniden üretilmesine odaklanmıştır. 80'li yıllarda van Dijk, dil bilim analizleri sonucunda elde ettiği bir kavramsal çerçeve aracılığıyla medya, söylem ve

ırkçılık arasındaki ilişkileri kendine has bir şekilde değerlendirmiştir. Bu özgü yöntem Eleştirel Söylem Analizi (Critical Discourse Analysis) modelidir (Ertan Keskin, 2004: 391).

Kuşkusuz van Dijk'ın diğer araştırmacılardan farkını sağlayan, haber analizlerini değerlendirilme şeklidir. Haberlerin sadece metinsel ve yapısal açıdan incelemekle kalmayan van Dijk, anlama ve üretim düzeylerine de çözümleme ve açıklama kazandırmıştır. Çeşitli düzeylerde olan yapıların analizi söz konusu olduğunda, bu dilbilgisel düzeyin ötesinde bağdaşıklık ve haber metnindeki ana tema ve konulara da birlikte bakılması gerekir. Bunun yanı sıra üst düzey nitelikleri olan şematik yapının ve retorik boyutlarını da kapsar. Bu yapısal çözümleme van Dijk için yeterli değildir. Çünkü söylem van Dijk'a göre bağımsız bir yapıya sahip değildir. Bu nedenle üretim ve yorumlama aşamaları bakımından da sosyal bir kontext dahilinde analiz edilmesi gerekir. Bu iletişim süreci karmaşık bir olgudur. Haber bilgisinin anlamlandırılmasını, ezberlenmesini ve yeniden üretimini okuyucu açısından ele alan van Dijk, haber metninin üretimindeki yapısal sistem de üretim ve anlama bakımından çözümlenmektedir (Ülkü, 2004: 375).

Van Dijk'e göre;

1- Dünya hakkında ne olup bittiğine ilişkin toplumsal ve siyasal inançların ya da bilgilerin birçoğu gündelik haberlerden sağlanır. Böylece haberlere dayalı toplumsal ve siyasal gündelik konuşmalarımız, birer söylem pratiğidir.

2- Metin ne hakkındadır, ne söylemek istemektedir ve dili kullananlar açısından ne tür etkilere sahip olduğu önemlidir. Çünkü hem haberi kaleme alan muhabir hem de haberi okuyan okur ve söylem analizcisi, birincil olarak haberin anlamı ile ilgilidir.

3- Van Dijk, yerel ve küresel tutarlılık açısından haber metnine bir bütün olarak bakar.

4- Aynı olay ve olgular farklı kelimelerle ifadelendirilerek haber metnine dönüştürülür. Üslup seçimleri sosyal ve ideolojik etkileri açığa çıkarır, gazetecinin fikirleri hakkında bilgi verir.

5- Söylem analizi yalnızca metin yapıların analiziyle sınırlı değildir. Anlamaların, fikirlerin ve ideolojilerin de ortaya çıkarılmasını sağlar.

6- Hafıza teorilerinden hareketle yola çıkan van Dijk, hafızada yapılanan ve temsil edilen metni bir 'metin temsili' olarak kabul eder. Metni anlamaya yarayan, hafızadaki temsil edilen bilgi zihinsel bir yapılanmadır. Bilginin hafızadaki temsili 'model' olarak adlandırılır ve bu model, sadece metinde temsil edilen anlamları değil, aynı zamanda metne ilişkin ayrıntıları da kapsar. Bu türden ayrıntılar, gazeteciler tarafından ilgisiz ya da önemsiz görülen,

açıklanmayan veya okuyucu tarafından bilindiği düşünülen enformasyonlardır (Sözen, 1999: 125–127).

Van Dijk'ın modelini şu şekilde açıklamak yararlı olacaktır:

- A. Makro Yapı
 - 1. Tematik Yapı
 - a. Başlık/lar
 - b. Haber Girişi
 - 1. Spot/lar
 - 2. Spot olmadığında haber metninin ilk paragrafı alınmalıdır. Haber tek paragraftan oluşuyorsa ilk cümle haber girişi olarak alınabilir.
 - c. Fotoğraf
 - 2. Şematik Yapı
 - a. Durum
 - 1. Ana Olayın Sunumu
 - 2. Sonuçlar
 - 3. Ardalın Bilgisi (Önceki olay da dahil)
 - 4. Bağlam Bilgisi
 - b. Yorum
 - 1. Haber Kaynakları
 - 2. Olay taraflarının olaya getirdikleri yorumlar
- B. Mikro Yapı
 - 1. Sentaktik Çözümleme
 - a. Cümle yapılarının aktif ya da pasif olması
 - b. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması
 - 2. Bölgesel Uyum
 - a. Nedensel ilişki
 - b. İşlevsel ilişki
 - c. Referansal ilişki
 - 3. Kelime Seçimleri
 - 4. Haber Retoriği
 - a. Fotoğraf
 - b. İnanıdırıcı bilgiler
 - c. Görgü tanıklarının ifadeleri (Özer, 2011: 92–93).

Van Dijk'ın analizlerinde küçük ölçekli ve büyük ölçekli olmak üzere iki ölçekli yapı yer alır. Küçük ölçekli yapı düzeyindeki çözümlemede, bağdaşıklığı sağlayan tümceler arasında var olan anlamsal ilişkilerin, söz dizim ve kelime düzeyindeki seçimler üzerinde durulur. Alıntılarının ve haberin gerçekliğini ortaya konmasında doğrudan olsun veya olmasın yapılan bilgi sunumundaki retorisi sağlayan yapılar üzerinde yoğunlaşılır. Büyük ölçekli yapı çözümlemesinde ise haber metnindeki konu yapısının ve bunların kategorisel şeması üzerinde durulur. Tema, en belirgin şekilde haberin başlığında ve giriş paragrafında yer alır. Haber başlığı ve ilk paragraf, van Dijk tarafından öznel olarak kabul edilmektedir. Söylemin anlamsal bütünlüğünü oluşturan bu yapılar, haber sunumunda gazetecinin zihinsel modelinde olan en önemli bilgileri içerir. Çünkü en genel bilgilere başlık, spot ve giriş paragraflarında yer verilir ve van Dijk'a göre, okuyucuların en iyi hatırladıkları bilgiler bu kategorilerde yer alır (Mora, 2011: 22).

Haberin ideolojik doğasını, van Dijk, metinde kullanılan cümlelerin kısa veya uzun, basit ya da bileşik ve etken veya edilgen cümle olmaları ölçütünde yaptığı çözümleme ile ortaya koyar. Art arda gelen cümlelerin ve cümleciklerin birbiriyle ilişkilerini bölgesel uyum; seçilen kelimelerin özelde muhabirin, genel anlamda ise gazetenin ideolojisini yansıtır (van Dijk, 1988: 77–81).

Çalışma kapsamında yukarıda da detaylandırıldığı gibi van Dijk'ın geliştirmiş olduğu Eleştirel Söylem Analizi çerçevesinde 7 Haziran 2011 ve 12 Haziran 2015 genel seçimleri Zaman ve Bugün Gazeteleri üzerinden analiz edilecektir. Zaman ve Bugün Gazetelerinin her iki seçim dönemi için seçim günü dahil olmak üzere 1 hafta öncesi ve 1 hafta sonrası analizde değerlendirilecektir. Bu bağlamda gazetelerin manşet sayfasında ve iç sayfalarda yer alan genel seçimlere ilişkin olan haberler belirlenmiştir. Bu anlamda 2011 genel seçimleriyle ilgili Zaman Gazetesinden 26 haber, Bugün Gazetesinden ise 12 haberin çözümü yapılmıştır. 12 Haziran 2015 genel seçimlerine ilişkin Zaman Gazetesinden 26, Bugün Gazetesinden de 18 haber değerlendirmeye alınmıştır.

3.2 Örnek Olayın Ard Alan Bilgisi

Çalışma kapsamında analiz için ele alınan iki gazete Zaman ve Bugün Gazeteleridir. Eleştirel söylem çözümlemesi çerçevesinde Zaman ve Bugün Gazetelerinde yer alan 5-19 Haziran 2011 ve 31 Mayıs-14 Haziran 2015 tarihleri arasında genel seçimlere ilişkin çıkan haberler incelemeye alınacaktır. Bugün Gazetesinin Akın İpek tarafından satın alınmasıyla birlikte her iki gazete de geçmişten günümüze Fethullah Gülen'e olan yakınlıkları ile ön plana çıkmıştır. Sözü edilen iki gazetenin seçilme nedeni ise mensubu oldukları grupların

bünyesinde değerlendirmeye alınan 12 Haziran 2011 ve 07 Haziran 2015 genel seçimlerinde yayın hayatında olmalarıdır. Bu kapsamda Zaman ve Bugün Gazetelerine detaylı olarak değinilecek ve yayın hayatı döneminde mensubu oldukları Feza Gazetecilik ve Koza-İpek grupları hakkında da bilgi verilecektir.

Zaman Gazetesi, Ankara'da yayımlanmakta olan Adalet isimli gazetenin Alâeddin Kaya, İhsan Arslan ve Necati Aktülün tarafından satın alınmasıyla kurulmuştur. Adalet gazetesinin Ankara'da yayımlanıyor olması ve kurucu kadronun da Ankara'da yaşamasından dolayı Zaman Gazetesinin merkezi diğer ulusal gazeteler gibi İstanbul değil Ankara olmuştur. Böylece Zaman Gazetesi, 3 Kasım 1986 tarihinde Ankara Rüzgârlı Sokakta yayın hayatına başlamış ve ilk genel yayın yönetmeni Fehmi Kuru olmuştur. Gazetenin kurulum aşamasında etkili olan diğer isimler ise Nabi Avcı, Mehmet Doğan ve Mehmet Tekşen'dir. Zaman Gazetesi yayın hayatına başladıktan kısa bir süre sonra Alâeddin Kaya tarafından 1987 yılının sonlarına doğru devralınmış ve gazetenin merkezi İstanbul'a taşınmıştır. 1989 yılında Zaman Gazetesi kendisine ait matbaayı kurmuştur. 1990 yılında Zaman Avrupa isimli gazeteyle de Avrupa'da basılmaya başlanmıştır. 1997 yılında ise yeni matbaa için Fethullah Gülen bizzat temel atma töreninde bulunmuştur.

2001 ve 2015 arasındaki dönemde gazetenin genel yayın yönetmeni olarak Ekrem Dumanlı görev yapmıştır. Ekrem Dumanlı'nın istifasının ardından göreve Abdülhamit Bilici getirilmiş ve göreve geldikten kısa bir süre sonra Zaman Gazetesinin de bünyesinde bulunduran Feza Gazetecilik A.Ş.'ye kayyum atanmıştır. Kayyum atanmasının ardından gazetenin genel yayın yönetmeni Kenan Kıran olmuştur. Fethullah Gülen yapılanması, 26 Mayıs 2016 tarihli Milli Güvenlik Kurulu (MGK) kararıyla silahlı terör örgütü ilan edilmiştir. Alınan kararla birlikte Fethullahçı Terör Örgütü (FETÖ)/Paralel Devlet Yapılanması (PDY) tanımlaması yapılmıştır. Kenan Kıran'ın Twitter üzerinden "Fethullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması'na ilişkin özel haberler Zaman Gazetesinde yer alacak. Gerçekler 'Zaman'la anlaşılacak." şeklinde atmış olduğu tweet dikkat çekmiştir. Terör örgütü propagandası yapan gazetenin, böylelikle gerçeklerin ortaya çıkarılması adına yönetimi el değiştirmiştir.

Zaman Gazetesi dışında Feza Gazetecilik A.Ş. birçok basın organını bünyesinde bulundurmıştır. Birçok ülkede çıkarmış olduğu gazetelerin dışında, ulusal basında da Meydan gazetesi, Today's Zaman, Samanyolu TV, Irmak TV, Aksiyon dergisi, Cihan Haber Ajansı ve Cihan Medya Dağıtım ön plana çıkanlarıdır. 2016 yılında ise terör örgütü propagandası yaptığı için grubun ulusal basındaki faaliyetlerine son verilmiştir.

H. Akın İpek tarafından 15 Kasım 2005 tarihinde Bugün Gazetesi, Ciner grubundan, satın alınmıştır. Bu tarihten itibaren Bugün Gazetesi, Fethullah Gülen propagandası yapmaya başlamıştır. Akın İpek'in 2008 yılında Vatan gazetesine verdiği röportajda kendisine yöneltilen "iddia edildiği gibi Fethullah Gülen'in 2 numaralı adamı mısınız?" sorusuna üstü kapalı cevap veren İpek, Fethullah Gülen'i çok eski tanıdığını ve desteklediğini dile getirmiştir. 2005 ve 2015 arasındaki geçen sürede Bugün Gazetesinin genel yayın yönetmeni olarak Oğuzhan Müezzino görev yapmıştır. Koza-İpek grubu, Bugün Gazetesi dışında, Millet gazetesi, Bugün TV, KanalTürk TV, KanalTürk radyo gibi kuruluşları bünyesinde bulundurmıştır. Gruba 2015 yılında kayyum atanmıştır. Kayyum atandıktan kısa bir süre sonra grup, zarar ettikleri gerekçesiyle medyadaki faaliyetlerine son vermiştir.

FETÖ propagandası yaptığı için ulusal basındaki faaliyetleri son bulan Feza grubunun yanı sıra Koza-İpek grubunun da kayyum atamasından sonra zarar ettikleri gerekçesiyle medya alanından çekilmesinin ardından FETÖ, medyaya ilişkin son bir atılım yapmıştır. Fethullahçı Terör Örgütü propagandalarının devamı noktasında Özgür Düşünce, Yeni Hayat ve Yarına Bakış gazetelerini çıkarmaya başlamıştır. 15 Temmuz 2016 kanlı darbe girişimi sonrası ise her iki gruba ait ve diğer tüm FETÖ ile bağlantısı olan kitle iletişim araçlarının faaliyetlerine son verilmiştir.¹

3.2.1 Zaman ve Bugün Gazetelerinin 2011 ve 2015 Genel Seçimlerine Yaklaşımı

Zaman ve Bugün Gazeteleri 2011 ve 2015 genel seçimlerinde iki farklı tutum sergilemiştir. Bu iki farklı tutumun arkasında başlıca dört sebep sıralanabilir. İlk olarak Mavi Marmara gemisinin 31 Mayıs 2010 tarihinde basılmasıyla Gülen ve AK Parti arasındaki görüş ayrılığı net olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Gazze'ye yardım götüren Mavi Marmara gemisinin İsrail askerleri tarafından uluslararası sulara basılarak dokuz Türkiye vatandaşının öldürülmesine ilişkin Gülen, yaptığı açıklama ile İsrail yanlısı bir tutum sergilemiş ve bir anlamda Türkiye Cumhuriyetini karşısına almıştır. Bu şekilde başlayan görüş ayrılığının ikinci nedeni 7 Şubat 2012 tarihinde Milli İstihbarat Teşkilatı'nın (MİT) üst düzey yetkililerinin savcılık tarafından ifadeye çağrılmasının ardından daha net bir şekilde basına yansımaya başlamıştır. Paralel devlet yapılanmasının İstanbul özel yetkili savcısı Sadrettin Sarıkaya tarafından ifade vermeye çağrılan başta MİT Müsteşarı Hakan Fidan ve diğer yetkili dört ismin ifade vermeye gitmemesinin ardından savcılık İstanbul'daki MİT lojmanlarının aranması talebinde bulunmuştur. 8 Şubat günü MİT Hukuk Müşavirliği yetkili savcılığa MİT Kanunu'ndaki özel maddeleri hatırlattı ancak avukatların görüşme talebini de reddeden

¹Kapatılan medya kuruluşlarının detaylı listesine ek 1'de yer verilmiştir.

savcılık olayın krize dönüşmesine sebebiyet verdi. Kamuoyunda ‘MİT Krizi’ olarak bilinen süreç dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yönetimiyle çözülmüştür.² Üçüncü neden olarak ise 1 Eylül 2015 tarihinde dershanelerin kapatılmasına ilişkin alınan karardır. Türkiye’de en fazla dershaneye sahip olan Gülen, elindeki gücü kaybetmeye başlamasıyla birlikte medyasında AK Parti karşıtı propagandalara da başlamış oluyordu.³ Son olarak 17/25 Aralık 2013 süreci gösterilebilir. 17 Aralık tarihinde yolsuzluk ve rüşvet iddialarıyla dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler’in oğlu Barış Güler, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan’ın oğlu Salih Kaan Çağlayan, Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar’ın oğlu Abdullah Oğuz Bayraktar’ın yanı sıra çok sayıda işadama ve bürokrat gözaltına alınmıştır. 25 Aralık tarihinde ise Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın oğlu Bilal Erdoğan ve birçok isim için gözaltı kararı çıkarılmıştır. Çocukları ve işadamları üzerinden hedef alınan siyasiler ortaya atılan iddialarla zan altında bırakılmıştır. İktidarı yıpratmaya yönelik başlatılan soruşturmalara birlikte hükümeti zor durumda bırakarak düşmesini isteyen paralel yapılanmayla saflar böylelikle keskin bir şekilde ayrılmıştır. Yaşanan bu gelişmelerle birlikte Feza ve Koza-İpek grupları 2011 genel seçimlerinde kendi çıkarları doğrultusunda desteklediği AK Parti’yi, 2015 yılına gelindiğinde seçim öncesi ve sonrası iktidarı hedef alarak seçimleri kaybetmesi adına tüm kitle iletişim araçlarıyla AK Parti karşıtı propagandalara imza atmıştır. Zaman ve Bugün Gazeteleri 2011 genel seçimleri sürecinde AK Parti adıyla hitap ettikleri iktidar partisine 2015 genel seçimleri zarfında AKP şeklinde yer vermişlerdir. Başındaki ‘AK’ kısaltmasını dışarıda bırakarak gazeteler muhalif tarafta olduklarını ortaya koymuşlardır. 2015 genel seçimlerinde muhalefetin söylemini benimseyen Zaman ve Bugün Gazeteleri yer verdikleri haberlerle birlikte tabiri caizse AK Parti aleyhinde kampanyalara imza atmıştır.

²AK Parti Isparta Milletvekili Recep Özel imzasını taşıyan tek maddelik teklif, Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu’nun 26’ncı maddesinde değişiklik öngörüyordu. “Soruşturma İzni” başlıklı maddeye göre, MİT mensuplarının veya Başbakan tarafından özel bir görevi ifa etmek üzere görevlendirilenlerin; görevlerini yerine getirirken, görevin niteliğinden doğan veya görevin ifası sırasında işledikleri iddia olunan suçlardan dolayı veya Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 250. maddesinin birinci fıkrasına göre kurulan ağır ceza mahkemelerinin (Özel Yetkili Mahkemeler) görev alanına giren suçları işledikleri iddiasıyla, haklarında soruşturma yapılması Başbakan’ın iznine bağlı olacaktır. Meclise gelen teklif, 17 Şubat’ta kabul edildi. 18 Şubat’ta ise yasa Resmi Gazete’de yayımlandı.

³ FETÖ ile bağlantısı tespit edilen 301 kurs ve etüt eğitim merkezinin yanı sıra 1038 özel okul kapatılmıştır.

3.2.2 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 Genel Seçimlerinin Analizi

3.2.2.1 Makro Yapı

3.2.2.1.1 Tematik Çözümleme

3.2.2.1.1.1 Başlıklar

Her gün meydana gelen milyonlarca olaydan hangisinin haber olarak değerlendirildiği kadar, bu haberin nasıl çerçeveslendiği de ideolojik bir tercihtir. Haberin başlığı, spotu giriş cümlesi söz konusu olayı bize tanımlar. Aynı olay farklı gazetelerde habere dönüştürülürken ele alınışına göre farklılık gösterebilir ve atılan başlık gazetenin ideolojisini yansıtır (Akca, 2009: 98). Başlıklar, ilk anda haberin bütününe yansıtan temel bir unsur olarak işlev görürler. Haberin ana temasını ortaya koyan başlıklarda özellikle genelleme, kurgulama ve enformasyon eksiltilmesine gidilerek okuyucular ideolojik olarak manipüle edilebilmektedir (Öksüz, 2008: 169). Gazeteler gündeme taşımak istedikleri ifadeleri başlığa taşıyarak hem ideolojik taraflarını hem de haberi ele alış biçimlerini ortaya koyarlar.

3.2.2.1.1.1.1 Zaman Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

Zaman Gazetesi, 12 Haziran 2011 genel seçimleri öncesi AK Parti ve seçime ilişkin haberlerine 5 Haziran tarihinden itibaren yer vermeye başlamıştır. Zaman Gazetesi 2011 genel seçimleri sürecinde attığı başlıklarla AK Parti'nin yanında, muhalefetin ise karşısında bir tutum sergilemiştir.

5 Haziran tarihinde sayfa 15'te yer alan haberde, "*Mitingde kan dökülecek sorumlusu AKP denecek*" başlığı ile Diyarbakır'da yapılacak olan miting öncesi MHP zan altında bırakılarak öznel bir yargıda bulunulmuştur. MHP'nin Diyarbakır'da yapacağı mitingde kan döküleceği ön görüşü ve bunu da MHP kanadı tarafından bilinçli bir şekilde yapılacağı izlenimi verilmiştir. MHP'nin Diyarbakır'da miting yapması normal değilmiş gibi yansıtılmaya çalışılmış ve çıkacak olayların sorumlusu olarak peşinen AK Parti'nin gösterileceği algısı verilmiştir. Olası bir olumsuz durumda AK Parti'nin günah keçisi ilan edileceği vurgulanmış ve atılan başlıkla da AK Parti'yi koruma görevi üstlenilmiştir. Bir anlamda başlık, yaşanacak olumsuz hadiselerin sorumluluğunu AK Parti dışındaki taraflara bırakarak, bu tarafları olumsuz bir şekilde AK Parti'yi ise olumlu ve masum olarak nitelendirmiştir. Milliyetçi Hareket Partisine terörden beslenen bir parti kimliği yüklenmiştir. Haberin üst başlığında ise "*MHP'lilerin kanlı provokasyon planı*" ifadesine yer verilmiştir. MHP'ye gönül verenler öncelikle kanlı bir eylem planlayan terör örgütü gibi yansıtılmıştır. Ülke huzurunu bozmaya çalışan bir grup gibi gösterilerek kışkırtıcı eylem yapılacağı algısı ile MHP toplumsal düzen ve huzur nezdinde olumsuz bir konuma itilmiştir. Gazete bu noktada

MHP'yi şiddet kavramıyla kodlayarak sunmuştur. Aynı gün sayfa 17'de yer alan haberde, “*Körü körüne ideolojiyle hareket etmeyin, hizmete oy verin*” başlığı yer almıştır. Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, İzmir'de yapmış olduğu mitingdeki konuşmasından bir bölüm alınarak başlığa taşınmış ve tırnak içinde verilmeyerek gazetenin söylemine dönüştürülmüştür. Böylece gazete de bu görüşü destekler konuma gelmiştir. İzmir'de yıllardır CHP'nin birinci parti çıkmasını körü körüne ideolojiyle açıklayan haber, ideolojiye değil hizmete oy verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. CHP'ye oy veren seçmeni de bu anlamda körü körüne ideolojiyle hareket eden bir sınıf içerisinde suçlamıştır. Burada van Dijk'ın eleştirel söylem analizinde ortaya attığı haber metinlerinde var olan (2015: 53) “ötekinin olumsuz sunumu, bizim olumlu sunumumuz” ifadesi ile birebir örtüşmektedir. Çünkü başlık, CHP'ye oy veren seçmenin içinde bulunduğu durum olumsuz bir ifade ile AK Parti'ye ise hizmet niteliği ile olumlu bir önem atfetmiştir. Haberin üst başlığında ise “*Kordon'u hıncahınç doldurdu İzmirli'lere seslendi*” şeklindedir. Başbakan Erdoğan'ın gerçekleştirmiş olduğu İzmir mitingine seçmenlerin büyük bir ilgi gösterdiği ve yer belirtilerek Kordon'da adeta hiç boş yer kalmadığına dikkat çekilmiştir. CHP'nin kalesi olarak konumlanan İzmir'de AK Parti'nin gördüğü bu ilgi önemli ve AK Parti'yi yücelten bir tanımla dile getirilmiştir.

6 Haziran tarihinde, sayfa 13'te yer alan “*Sivil anayasa için 367 milletvekili istedi*” şeklinde verilen haber başbakanın ağzından verilerek akredite edilmiştir. Sivil anayasa için AK Parti'nin 367 milletvekili alması gerektiği ön palana çıkarılmıştır. Haberde başbakanın mitingde, halka kırmızı gül atan bir fotoğrafına yer verilerek halkına gönülden bağlı ve samimi bir parti lideri olduğu izlenimi verilmiştir. Aşkın evrensel bir sembolü olan kırmızı gülün tercih edilmesiyle birlikte AK Parti ve seçmen arasında duygusal bir bağlantı kurulmuştur.

7 Haziran günü, sayfa 15'te, “*Tüzüğü değiştirmeyeceğiz bu benim son seçimim*” başlığı ile başbakanın söylemi tırnak içinde verilmeyerek gazetenin söylemine evrilmiştir. Başbakanın kendi çıkarları için tüzüğü değiştirmeyeceği ve başbakanlık için son seçimi olduğunun ve görev süresi dolunca koltuğu bırakacağını altı çizilmiştir. Bir anlamda başbakanın bir sonraki dönem cumhurbaşkanlığı için hazırlandığı izlenimi verilmiştir. Başbakanın halka el sallayan veda eder gibi bir fotoğrafıyla birlikte görsel olarak haberde bütünlük sağlanmıştır. Aynı gün aynı sayfada yer alan bir diğer haberin başlığı “*İmam hatiplileri yakanlara CHP ve MHP yumuşak olsun, biz sert olacağız*” şeklinde olmuştur. CHP ve MHP'nin konuya ilişkin gerektiği gibi davranmadığı algısı oluşturulurken AK Parti'nin bu konuya ilişkin gereğini yapacağı şeklinde yansıtılması söz konusudur. AK Parti ve imam hatipliler arasında bağlantı kurularak AK Partinin mağdurların yanında yer alacağı izlenimi

verilmiştir. AK Parti haksızlığa uğrayanların güvencesi olarak olumlu, gazetenin eleştirdiği CHP ve MHP ise olumsuz bir şekilde sunulmuştur.

8 Haziran günü, sayfa 12’de “*İhtilal hazırlığı var, Başbakan yurtdışına çıksın’ diyorlardı*”, dönemin TBMM Başkanı Mehmet Ali Şahin’in ifadesi başlığa taşınmıştır. İhtilal yapılacağı korkusu ile mevcut hükümetin yıldırmaya çalışıldığı ancak AK Parti iktidarının da bunun karşılığında halkın iradesini bırakmayarak, görevinin başında kalarak olası bir ihtilali önlediği algısı okuyuculara ulaştırılmıştır. İktidarın korkmuyoruz, kaçmadık ve ayaktayız algısı başlıkla topluma aktarılmıştır. Aynı gün bir diğer haber ise sayfa 17’de, “*Bedelli askerlik için Genelkurmay’la görüşmeler sürüyor*” şeklindedir. Bu haberin bir seçim vaadinin olmasının yanında taşıdığı diğer bir anlam da hükümet ve asker arasında herhangi bir sorunun olmadığı ve hükümet ile askeri kanadın iş birliği içerisinde olduğu mesajının verilmesidir.

9 Haziran tarihinde sürmanşetten verilen “*Kabinenin yapısı değişiyor bakanlara yardımcı geliyor*” başlıklı haber iç sayfaya da taşınarak detaylandırılmıştır. Haber sayfa 18’de “*Kabinenin yapısı değişiyor, meclis dışından bakan yardımcısı atanacak*” başlığı ile yer bulmuştur. Yapılacak olan bu değişikliklerle beraber meclis dışından da göreve gelenebilecek ve artık sadece siyasilerle sınırlı olmayacağı vurgulanmıştır. Gelişmenin halka yönelik bir açılım olarak değerlendirildiği başlıkla AK Parti’nin halk nezdinde duyarlı olduğu vurgusu yapılmıştır. Aynı gün gazetede yer alan bir diğer haber ise sayfa 16’da “*ÇAYKUR özelleştirilmeyecek*” başlığı ile verilmiştir. Devlet Bakanı Hayati Yazıcı’nın ifadesi başlığa taşınmış ve tırnak içine alınmayarak gazetenin kendi söylemi şeklinde verilmiştir. Bölge halkının oylarına yönelik yapılan bu açıklama ile aynı zamanda kurumların özelleştirilmesinden dolayı sürekli eleştiri alan AK Parti’nin dile getirdiği ÇAYKUR devletindir ve özelleştirilmeyecek vurgusu üretilmiştir. Başlığın tamamının büyük harflerle verilmesi de dikkatleri özelleştirme ifadesine çekmiştir. Sayfa 17’de yer alan haberde ise “*Müşpet hizmetlerin devamı için, Ak Parti yeniden iktidara gelmeli*” başlığı atılmıştır. Bediüzzaman’ın talebelerinin açıklamasına yer veren gazete Türkiye’de devam eden olumlu gelişmeler için AK Parti iktidarının yeniden başa gelmesi gerektiği vurgusunu ön plana çıkararak kendi ideolojisini yeniden üretmiştir. Burada AK Parti’nin ülke için oldukça olumlu bir yönetim olduğu birçok haberde olduğu gibi ‘hizmet’ algısı üzerinden verilmiştir. Haberin üst başlığında ise “*Bediüzzaman’ın talebelerinden ortak açıklama*” ifadesi yer bulmuştur. Nurcuların kendi içerisinde farklı grupları bulunsa da ortak bir uzlaşma olduğuna dikkat çekilmiştir. Nurcuların, AK Parti’den yana oldukları ve tercihlerinin seçimde bu yönde

olacağı şeklinde yansıtılmıştır. Söz konusu cemaatlere mensup olan seçmenlerin de tercihlerinin AK Parti'den yana olması yönünde bir yönlendirme yapılmıştır.

10 Haziran tarihinde, sürmanşetten “*Öcalan’ı ya idam eder ya da hükümetten çekilirdik*” haberi iç sayfada “*biz olsak Öcalan’ı ya asar ya da koalisyondan çekilirdik*” başlığı ile yer almıştır. Başbakan Erdoğan’ın ifadelerini başlığa taşıyan gazete geçmişe atıfta bulunarak MHP’yi başarısızlıkla suçlamış ve koalisyondan da çekilmediği için Başbakan’ın söylemi üzerinden eleştirmiştir. Başbakan Erdoğan’ın benzer bir durumda dik bir duruş sergileyeceği algısı verilmiş ve etkin bir şekilde sunulmuştur. Böylece Başbakan Erdoğan için artı bir değer üretilmiştir. Aynı zamanda AK Parti, milliyetçi bir tavır ortaya koyarak MHP’nin oylarına da talip olmuştur.

11 Haziran, sayfa 15’te “*Sandık güvenliği için çok sıkı tedbirler aldık*” Başbakanın ifadesi başlığa taşınarak oyların güvenliğinin kendilerinin sorumluluğu altında olduğu vurgusu verilerek milletin herhangi bir kuşkuya kapılmadan oy kullanabileceğinin garantisi verilmiştir. Seçimlerin demokratik bir ortamda gerçekleşeceği izlenimi oluşturulmuştur. Aynı gün aynı sayfadaki bir diğer haberin başlığı ise “*Son çağrı: statükoya değil geleceğinize oy verin*” şeklinde olmuştur. Gazete Başbakanın söylemini tırnak içinde vermeyerek bir kez daha kendi ifadesi şeklinde yansıtmıştır. Gazete AK Parti’yi ülkenin geleceği olarak görmüştür. Bu anlamda AK Parti’nin politikaları gazete tarafından benimsenmiştir ve bu yönde ideolojik bir yönlendirme söz konusudur. ‘Geleceğinize oy verin’ ifadesi de büyük harflerle yazılarak vurgu bu bölüme yapılmıştır. Gazete gelecek ile AK Parti arasında ilişki kurmuştur. AK Parti’yi gelecek ile simgeleyerek olumlamıştır. Pozitif bir sunum yapan gazete AK Parti’yi umut vaat eden bir konumda yansıtmıştır. Haberde Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’ın sağ eli göğsünde yer alan fotoğrafına yer verilerek vücut diliyle de ülkenin geleceği emin ellerde imgelemesi tamamlanmıştır. Ayrıca AK Parti dışındaki diğer partilere verilecek oyların statükonun devamını sağlayacağı iddiası ile de diğer partilerin seçim sürecindeki olumsuz kampanyaları yapılmıştır.

Seçim sonucunu okurlarına 13 Haziran tarihinde, manşet sayfasından “*Yüzde 50 oyla istikrara güçlü destek*” başlığı ile duyuran gazete istikrarın varlığını ön palana çıkararak AK Parti’nin almış olduğu oy oranını rakamsal verilere dayandırmıştır. Seçim sonucunu olumlu bir bakış açısıyla sunan gazete alınan oylarla birlikte AK Parti’nin arkasındaki güçlü desteğe dikkat çekmiştir. Burada dikkat edilmesi gereken istikrar ve güçlü ifadeleridir. İstikrar sözcüğünde AK Parti’nin bu döneme kadar başarılı bir şekilde geldiği vurgulanmakta, onu seçimde destekleyen kesimin de ‘güçlü’ kelimesi ile yüceltildiği görülmüştür. Sayfa 20’de “*Ak Parti’den tarihi rekor*” başlığı ile seçim sonucunun tarihin en yüksek oyu olduğu

vurgulanarak başarı övgüsü vardır. Sayfa 21’de “*Millet bize ‘anayasa için uzlaşın’ dedi*” burada seçim öncesi AK Parti’nin ön plana çıkardığı sivil anayasa söylemi, seçim sonrası halk istiyor söylemine dönüşmüştür. Uzlaşma için diğer partilere seslenilerek sorumluluk yüklenmiştir. Yine aynı sayfada yer alan bir diğer haber “*bakanların yarıştığı illerde oy patlaması*” şeklinde olmuştur. Bakanlıkların iyi çalıştığı, halkın memnun olduğu ve bunun karşılığında oyların çok fazla artış gösterdiğinin altı çizilerek halkın bakanlara güvendiği izlenimi yansıtılmıştır. Sayfa 22’de yer alan “*Ak Partilileri, CHP ve MHP’li grubun elinden polis kurtardı*” başlığı ile AK Parti’nin ezildiği ve kavgacı bir yapısı olmadığı öne çıkarılmıştır. CHP ve MHP’nin ise saldırgan bir tutum içerisinde olduğu, polis olmasaydı AK Partililerin çok zor durumda kalacağı ve onları ancak polisin kurtardığı belirtilmiştir. Aynı gün gazetenin manşet sayfasında MHP ve CHP’ye sadece birer sütun yer ayrılmıştır.

14 Haziran tarihinde, manşet sayfasından “*Gümrüklerden AK Parti’ye büyük destek: Yüzde 61*” duyurulan haber sayfa 13’te “*Gurbetçilerden AK Partiye yüzde 61 oy çıktı*” şeklinde verilmiştir. Gurbetçilerin oylarının da yarısından fazlasını aldığı vurgusu rakamlara dayandırılarak inandırıcılık artırılmış ve yurtdışında yaşamalarına rağmen Türkiye’deki gidişattan ve mevcut hükümetten memnun oldukları izlenimi verilmiştir. Sayfa 13’te ise “*Erdoğan’ın a takımı meclis’te*” başlığı atılarak Başbakan Erdoğan’ın en fazla önem verdiği üç ismin de milletvekili seçildiği önemli görülmüş ve üç vekilin fotoğraflarına yer verilerek haberdeki bütünlük sağlanmıştır. Sayfa 15, “*Harita renk değiştirdi, kıyı şeridinin galibi AK Parti*” 2009 yılındaki yerel seçimlere göre bir kıyaslama söz konusudur. AK Parti, İzmir ve Trakya bölgesinde birinci parti çıkamamasına rağmen bir genelleme yapılarak tüm kıyı şeridini aldığı algısı yaratılarak AK Parti’nin seçim başarısı öne çıkarılmıştır. Başlıkta yapılan genelleme yoluyla ideolojik bir manipüle yapılmıştır. 2009 yerel ve 2011 genel seçimlerinin sonucu Türkiye haritası üzerinde partilerin simgelediği renklerle verilerek haber desteklenmiştir. Sayfa 18’de yer alan, “*Dünya, AK Parti’nin zaferini konuşuyor*” haberi ile birlikte Türkiye’nin önemsendiği ve AK Parti’nin bütün dünyada ses getirdiği vurgulanarak başarısı yüceltilmiştir. Böylece AK Parti’nin uluslararası siyaset sahnesinde önemli bir konuma sahip olduğu izlenimi yansıtılmıştır. ‘Dünya’ ifadesi ile bir abartmaya gidilmiş, haberde yer alan fotoğraf karelerinde ise dünya basınından gazetelerin manşet sayfalarına yer verilerek metin desteklenmiştir. Aynı sayfada yer alan bir diğer haberde “*Halk icraata oy veriyor*” başlığı ile birlikte halkın tercihinin ideolojiyle değil yapılan hizmetle olduğu açıklaması yapılmıştır. Gazete, AK Parti’nin çalışması sonucu aldığı oyları haklı bularak iktidardan yana bir tavır sergilemiştir. AK Parti’nin almış olduğu oylarını meşrulaştırarak hizmet vurgusu öne çıkarılmıştır. Haberde, Türkiye haritası görseline yer verilerek iller,

partileri simgeleyen renklerle gösterilmiş ve AK Parti'nin büyük çoğunlukta birinci parti çıktığı ön plana çıkarılmıştır. Böylece habere inandırıcılık artırılmıştır.

16 Haziran, sayfa 14'te, "*Sivil anayasa herkesin vaadiydi, kimse kaçamaz*" başlığını atan gazete seçim öncesi tüm siyasilerin vaadi olan sivil anayasa için AK Parti'nin hazır olduğunu belirterek üzerinden sorumluluğu diğer partilere yüklüyor. Vaatlerin yerine getirilmesi için kimsenin kaçamayacağı vurgusu ile halk önünde diğer siyasileri sorumlu tutuyor. Sayfa 15'te, "*Başbakanlık, yurtdışına sandık koymak için çalışma başlattı*" haberine yer verilerek AK Parti'nin tüm seçmenlerin seçime katılmasından yana olduğu izlenimi verilmiştir. Böylece AK Parti ve demokrasi özdeşleştirilmiştir. Gurbetçilerin seçime katılması için onca yolu gelmeleri yerine AK Parti'nin onlar için bir kolaylık sağlayacağı vurgulanmıştır.

3.2.2.1.1.1.2 Bugün Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

12 Haziran 2011 genel seçimleri öncesi Bugün Gazetesi, seçime ilişkin haberlerine 6 Haziran tarihinden itibaren yer vermeye başlamıştır. Bugün Gazetesi 2011 genel seçimleri sürecinde attığı başlıklarla AK Parti'den yana bir tutum sergilerken diğer partilerin ise karşısında yer almıştır.

6 Haziran tarihinde, sayfa 16'da, "*CHP'ye oy ver demek espri yapmaktır*" şeklinde Egemen Bağış'ın ifadelerini başlığa taşıyan gazete bakanın ağzından CHP'yi değersizleştirme yoluna gitmiştir. Alaycı bir üslupla ön plana çıkan başlık CHP seçmenini de küçültmüştür. Yine aynı sayfada yer alan "29 faslı açacak kadar reform yaptık" başlığı tırnak içinde verilmeyerek Egemen Bağış'ın söylemi benimsenmiştir. Çok fazla yenilik yapıldığı vurgusu öne çıkarılmıştır. Avrupa Birliği'nin (AB) beklentisi olan fasılların yerine getirilmesine ilişkin gerçekleşen gelişmeler yüceltilmiştir. Aslında AB'nin beklentisi olan fasılların tamamının yerine getirilmediği fakat yapılan iyileştirmelerin 29 fasıl kadar olduğu yanlı olarak öne çıkmıştır. Sayfa 17'de "*Tel Aviv'in avukatısın*" şeklinde CHP'ye seslenen Başbakan Erdoğan'ın ifadesi gazetenin söylemine dönüşerek başlığa taşınmıştır. CHP'ye bu söylemle birlikte İsrail temsilciliği yüklenmiş olup aynı zamanda İsrail'in içimizdeki savunucuları olduğu olumsuz bir dille vurgulanmıştır.

7 Haziran günü, sayfa 16'da, "*Işık Paşa'ya Alan için yeter dedim*" başlığıyla birlikte Başbakan Erdoğan'ın, Engin Alan'ı hedef alan söylemi gazete tarafından benimsenmiştir. Başbakan Erdoğan'ın askeri unvanı olmamasına rağmen emir vermesi söz konusudur. Tek bir sözüyle siyasi kanadın yanında askeri kanada da hükmeden Erdoğan algısı yaratılmıştır. Başbakan Erdoğan, askeri kanat karşısında güçlü bir konuma taşınmıştır. Haberde Başbakan

Erdoğan'ın sağ elini havaya kaldıran dur anlamındaki vücut hareketiyle de metin görsel anlamda da tamamlanmıştır.

8 Haziran günü, sayfa 17'de "6,5 milyon emekliye müjde: İntibak Yasası çıkacak" seçim öncesi AK Parti'nin bir vaadini daha başlığa taşıyarak geniş yer veren gazete yapılacak olan düzenlemeyi olumlu olarak müjde olarak sunmuştur. Emekli kesimin oylarını almaya yönelik atılan adım Başbakan Erdoğan'ın dirsekten hafif kırılarak yükselen sıkılı yumruk fotoğrafıyla birlikte emeklilere kararlılık ve dayanışma mesajı verilmiştir.

9 Haziran günü, manşet sayfada, Başbakan Erdoğan'ın, Devlet Bahçeli'ye yönelik söylediği sözlerin arasından seçilerek "Şerefın varsa ispatlarsın" ifadesini başlığa taşıyan gazete yanlı bir tavır takınarak iki siyasi liderin arasındaki yaşanan tartışmada tarafını belli etmiştir. Her iki siyasi liderin fotoğrafına da yer veren gazete Başbakanın fotoğrafına daha büyük bir boyutta yer vererek üstünlük kurma yoluna gitmiştir. Burada iki parti lideri arasından Erdoğan'ın söyleminin niteliğiyle birlikte başlığa taşınması Erdoğan'a verilen olumlu ve haklı imajı göstermektedir. Moral değerleri ön plana çıkaran gazete muhalefet lideri karşısında Başbakan Erdoğan'ı yüceltmıştır.

Seçim günü olan 12 Haziran tarihinde, sürmanşette yer alan haberde "Oy için ölümü göze aldılar" başlığını atan gazete Türkiye'deki demokrasi vurgusunu öne çıkarmıştır. Yurtdışındaki vatandaşların oy kullanabilmek adına ölümü dahi göze alarak sınır kapılarına geldiğinin altı çizilmiştir. Kucağında bebeği olan kadın bir seçmenin fotoğrafına yer verilerek haber desteklenmiştir.

Gazete 13 Haziran tarihinde seçim sonucunu, sürmanşetten "Ustayıcaz", başlığı ile duyurmuştur. Başbakanlıktaki son dönemini ustalık olarak tanımlayan Erdoğan'ın, aldığı oylarla birlikte yetkinin halk tarafından verildiği vurgusu öne çıkarılmıştır. Yani ustalık için halkın kabul gördüğü algısı oluşturulmuştur. "Yeni anayasa için kapılarını çalarım" şeklinde gazetenin manşet sayfasından duyurulan haberde anayasa için ilk adımı AK Parti'nin atacağı ve başbakanın bunun için diğer siyasi partilerin kapısına gidebileceği vurgulanarak üzerindeki sorumluluğu yerine getireceği belirtilmiştir.

14 Haziranda, manşette "Tek Türkiye partisi" ile okurlarının karşısına çıkan gazete tarafından AK Parti'nin, Türkiye'nin tamamına seslendiğini ve bunun sonucunda her bölgeden oy aldığı vurgusu öne çıkarılmıştır. Diğer siyasi partilerin aksine AK Parti'nin bütün ülkede kabul gördüğü yansıtılmıştır. Bu anlamda AK Parti birleştirici ve bütünleştirici parti konumunda sunulmuştur. Aynı gün sayfa 14'te yer alan "Türkiye şantiyeye dönecek" başlığı ile Türkiye'nin tamamına yatırım yapılacağı vurgulanmıştır. AK Parti'nin verilen oylara karşılık olarak halka hizmet götüreceği öne çıkarılmıştır. Atılan başlıkla birlikte gazete

tarafından AK Parti'nin ortaya koyduğu projelerin benimsendiği gözlenmektedir. Gazete yapılacak projeleri olumlu bularak AK Parti adına artı bir değer üretmiştir. Haberde yer alan yapılacak olan projelere ilişkin fotoğraflarla birlikte söylem desteklenmiştir.

15 Haziranda, gazetenin manşet sayfasında “2.4 milyon oyu YSK çöpe attı” başlığı öne çıkmıştır. Bu başlıkta Yüksek Seçim Kurulu'na (YSK) yönelik bir suçlama ve olumsuzlama söz konusudur. Haberde Başbakan Erdoğan'ın fotoğrafı yer almış ve fotoğraf altı yazısında da Erdoğan'ın, YSK'ya tepki gösterdiği ön plana çıkarılmıştır. Dışişleri'nin garantisine rağmen YSK'nın gurbetçilere zorluk çıkardığı ifade edilerek suçlamaya gidilmiştir.

İnceleme zarfındaki 2011 seçimlerine ilişkin son haber 17 Haziran tarihinde yer almıştır. Sayfa 17'de, “*Helalleşmeye ilk adım: 17 Davayı geri çekti*” başlığıyla Erdoğan'ın son döneminde siyasilere barış çubuğu uzatarak ilk adımın yine kendisinden geldiği öne çıkarılmıştır. İlk adımı atan Erdoğan vurgusu, diğer siyasilere bir sorumluluk yüklerken, başlıkta verilen rakamsal veriyle birlikte desteklenmiştir. Başbakan Erdoğan'ın ortaya koyduğu uzlaşmacı ve şefkatli tavrı olumlanmıştır.

3.2.2.1.1.1.3 Zaman Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

7 Haziran 2015 genel seçimlerine ilişkin Zaman Gazetesi 1 Hazirandan itibaren seçimle ilgili haberlere yer vermeye başlamıştır. Seçime kadar çok fazla habere yer vermeyen gazete seçim sonrası AK Parti'yi hedef alan haber sayısında ciddi artış olmuştur. Zaman Gazetesi bir önceki genel seçim sürecindeki tavrını değiştirerek 2015 genel seçimleri zarfında muhalefetin yanında, AK Parti'nin ise karşısında yer almıştır.

1 Haziran tarihinde, sayfa 14'te “*AKP'li bazı üst düzey yöneticiler bile barajı geçmemiz için dua ediyor*” şeklinde HDP Eş Genel Başkanı Selahattin Demirtaş'ın sözlerini başlığa taşıyan gazete böylece AK Parti'ye muhalefetin sesiyle seslenmeye başlamıştır. AK Parti için oy toplama dönemini geride bırakan gazete muhalefeti ön plana çıkarmaya başlamıştır. Başlıkta yer alan ifadeye göre AK Parti içinde çatlak sesler olduğu ve el altından HDP'nin desteklendiği ima edilmiştir.

6 Haziran tarihinde gazete, sayfa 14'te yer alan “*AK Parti ne vaat etti AKP ne yaptı*” başlığıyla birlikte resmen söyleminin değiştiğini gözler önüne sermiştir. 2011 seçimlerinde AK Parti diye hitap ettiği parti artık gazete için AKP'dir. Vaatlerin yerine getirilmediğini ön plana çıkararak aksi davranışları olduğunu ima etmiştir. Eksiklikler üzerinden vurgu yapan gazete tavır değişikliğini çok net olarak ortaya koymuştur. Haberde AK Parti'nin simgesi olan ‘ampul’ün etrafına da soru ve ünlem işaretleri koyan gazetenin parti politikalarını sorgulamaya başladığı görülmüştür. Aynı gün manşetten verilen “*Oy hırsızlığından 5 yıl ceza*

aldi” haberinin başlığı tüm harfleri büyük yazılarak konuya dikkat çekilmiştir. Seçimden bir gün önce AK Parti’ye karşı bir olumsuzlama söz konusudur. Haberde bir önceki yerel seçime ilişkin olduğu belirtilen iki farklı tutanağa yer verilerek bahsi geçen konu delile dayandırılmaya çalışılmıştır. Fotoğraf altındaki yazıda ise buna benzer yirmi sekiz davanın sürdürüğü vurgulanmıştır. AK Parti ve seçmeni oy hırsızlığıyla ilişkilendirilerek bir olumsuzlanmaya gidilmiştir.

7 Haziran günü, sayfa 12’de “*AKP’li grup, Yılmaz’ın konvoyuna saldırdı*” başlığı ile birlikte AK Parti saldırganlıkla suçlanmıştır. Bağımsız aday Ali Fuat Yılmaz’ın konvoyuna yapılan saldırının AK Partili grup tarafından yapıldığı öne sürülmüştür. AK Partili grubun kendi görüşünden olmayanlara karşı tahammülü olmadığı algısı verilmiştir. Haberde arabanın camından içeriye yumruk atmaya çalışan bir kişinin fotoğrafına yer verilerek ifade desteklenmiştir. Aynı gün aynı sayfada, bir önceki gün verilen haber tekrar verilerek “*Oy hırsızlığı cezasız kalmadı*” başlığı atılmıştır. Seçim günü yinelenen haberle birlikte AK Parti zan altında bırakılmak istenmiştir. Haberi tekrar veren gazete oy hırsızlığını gündemde tutmaya çalışmıştır. AK Parti ve seçmenleri ideolojik olarak baskı altında tutulmaya çalışılmıştır. Bu tarihte aynı sayfada verilen bir diğer haber “*AKP’nin ‘müşahit sayısı sınırlansın’ talebine ret*” şeklinde olmuştur. Oy hırsızlığı haberinin altında verilerek AK Parti’ye karşı bir ima gerçekleştirilmiştir. AK Parti’nin müşahit sayısının sınırlanmasını farklı bir amaçla istiyor algısı yaratılmıştır.

Seçim sonuçlarını 8 Haziran günü, manşetten okurlarına “*Saray’a, israfa, otoriteleşmeye millet yeter dedi*” başlığıyla duyuran gazete AK Parti hükümetini ve cumhurbaşkanını hedef almıştır. Halkın seçim sonuçlarıyla birlikte AK Parti hükümetine ve saray denilerek bir anlamda Osmanlı dönemindeki padişahlık sistemine ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’a karşı çıktığı belirtilmiştir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken kavram ‘saray’ ifadesidir. ‘Saray’ metaforu kullanılarak hem Osmanlı dönemindeki padişahlık sistemi hem de Cumhurbaşkanlığı külliyesi ima edilmiştir. Saray vurgusu öne çıkarılarak eleştirel bir tutum ortaya konmuştur. Zaman Gazetesi, AK Parti hükümetini ve Cumhurbaşkanını israf ve otoriteleşmeye gittiği gerekçesiyle eleştirinin merkezine koymuştur. Ayrıca gazetenin sürmanşetinde diğer üç siyasi partinin liderlerine yer verilirken AK Parti kanadından hiç kimseye yer verilmemiştir. Gazetenin sergilemiş olduğu bu tavır AK Parti ve Cumhurbaşkanlığına ilişkin olan tavrını net olarak ortaya çıkarmaktadır.

Sayfa 12’de “*Cumhurbaşkanı’nın tavrı seçimlere gölge düşürdü*” başlığıyla birlikte cumhurbaşkanının taraflı olduğu vurgusu yapılarak seçimlerin önüne geçtiği ifade edilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın genel seçimler üzerinde olumsuz bir etki yaptığı izlenimi

yansıtılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın seçim zarfında tarafsız kalmadığı ve AK Parti'nin yanında seçimlere destek verdiği suçlamasına gidilmiştir. Sayfa 23'te "*HDP adaletsiz barajı yıktı*" başlığıyla partinin elde etmiş olduğu seçim sonucu olumlu bulunarak övülmüştür. Seçim barajının adaletsiz olduğu vurgusu yapılarak, HDP'nin sadece siyasi yanı ön plana alınmıştır. Partinin iki eş genel başkanının oy atarken objektiflere yansıyan fotoğraflarına yer verilerek metinde bütünlük sağlanmıştır. Sayfa 26'da MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin "*AKP için sonun başlangıcı görünmüştür*" şeklindeki ifadeleri tırnak içinde verilmeyerek gazetenin söylemi haline gelmiştir. Bu başlıkla artık AK Parti'nin bitiş sürecine girdiği ve son bulacağı izlenimi oluşturulmuştur. Gazete artık AK Parti'nin değil, muhalefetin söylemini benimsemektedir. Sayfa 28'de ise, "*Halk, saray'a dur dedi*" başlığı ile çıkan gazete seçim sonucu tek parti iktidarının kurulamamasını AK Parti'ye değil cumhurbaşkanlığına bağlamıştır. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi yerine saray ifadesini kullanan gazete karşıt olduğunu ortaya koymuştur. Cumhurbaşkanını seçimin kaybedeni olarak gören gazete halkın dediğinin olduğunu vurgulamıştır. Saray imgelemesiyle birlikte Osmanlı dönemiyle ilintilendiren gazete o dönemde zaman zaman olduğu gibi halkın gidişattan memnun olmadığında siyasi hayata yön veren taraf olduğu öne çıkarılmıştır. Aynı sayfada yer alan bir diğer haberde ise gazete AK Parti'nin birinci parti çıkmış olmasına rağmen başarısız görerek "*İstifadan söz etmedi, yeni anayasa çağrısı yaptı*" başlığını atmıştır. Ahmet Davutoğlu'nun kurabileceği koalisyon ya da azınlık hükümeti seçeneklerini devre dışı bırakan gazete seçim sonucu olarak istifa etmesi gerektiği algısını yansıtmıştır. Bu sayfada yer alan diğer bir haberin başlığı ise "*Koalisyon mu, azınlık hükümeti mi*" şeklinde olmuştur. Hükümetin nasıl kurulacağı tartışmalarının yaşandığını öne çıkaran gazete, kurulacak hükümette AK Parti'nin tek başına iktidar olamayacağını ya da çoğunluğun oyunu alamayan bir iktidar olacağını belirtmiştir. Gazete, bir kez daha AK Parti'nin kaybeden konumda olduğunu yenilemiştir. Sayfa 29'da, "*Bir devrin sonu*" başlığını atan gazete AK Parti döneminin tamamen bittiğini ve bundan sonra geri gelmeyeceği algısını meydana getirmiştir. Halka bu yönde seslenen gazete AK Parti karşıtı propagandasına devam etmiştir. Elleri önünde bağlı olan AK Partili siyasetçilerin fotoğrafını habere taşıyan gazete çaresizlik içerisinde bulunduğu vurgusunu yapmıştır. Aynı sayfada yer alan "*AKP artık bunları yapamayacak*" başlığında ise AK Parti'nin geride kalan dönemlerde ülke adına olumsuz işler yaptığı algısı ve bundan sonra da yapamayacağı iddiası olumlu bir algı oluşturularak yansıtılmıştır. AK Parti'nin gücünü kaybettiği ortaya konmuştur. Başlıkta partinin artık tek güç olmadığı vurgusu verilmiştir.

9 Haziran günü, sayfa 13'te "*Türkiye'nin üzerindeki kara bulutlar kalktı*" seçim sonrası AK Parti'nin tek başına iktidar olamamasını kurtuluş gibi gören gazete, sanki

Türkiye’de her şey çok kötü gidiyormuş gibi bir algı oluşturarak ülkenin şimdi düzlüğe çıkacağı izlenimini vermiştir. AK Parti’nin tek başına iktidar olamaması atılan başlığa göre ülkenin üzerindeki kara bulutların dağılacağı ve güneşli günlerin geleceği imgelemesini yansıtmıştır. Sayfa 14’te “*AKP’nin bütün illerde oyu düştü, en büyük kayıp Doğu ve Güneydoğu’da*”, Türkiye’nin tamamında AK Parti’nin oyunun düştüğü ve halkın bir tepki gösterdiği en büyük oy kaybının ise Doğu ve Güneydoğu’da yaşandığı vurgulanmıştır. Bölge halkının memnun olmadığına dikkat çekilmiştir. Sayfa 15’te, “*AKP’nin çöküşünde bütün oklar Erdoğan’ı gösteriyor*” başlığıyla AK Parti’nin birinci parti çıkmasına rağmen tek başına iktidar olamamasını bir kez daha çöküş olarak simgeleyen gazete, bu durumun sorumlusu olarak da Cumhurbaşkanı Erdoğan’a işaret etmiştir. Yaşanan oy kaybına cumhurbaşkanının neden olduğu ve tarafsızlığını koruyamayarak AK Parti’yi kötü yönde etkilediğine dikkat çekilmiştir. Aynı sayfada yer alan bir diğer haber, “*AKP yenilginin nedenlerini tartışıyor*” şeklindedir. Parti içinde durumun nedenlerinin tartışıldığı ve seçim sonucunun içeride olumsuz bir hava doğurduğu yansıtılmıştır. Bu sayfada yer alan “*Saray’da acil zirve: erken seçim olursa oyumuz yüzde 35’e düşer*” başlığıyla ise partinin erken seçime gitmek istemediği algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Böylece gazete gerçekleşen zirveyi hem cumhurbaşkanının hem de hükümetin erken seçim istemediği şeklinde değerlendirmiştir. Cumhurbaşkanlığı Külliyesini bir kez daha saray olarak değerlendiren gazete korku başladığını ve panik havasına girildiğini ön plana çıkarmıştır. Ayrıca haber metninde oy oranının yüzde 35’e düşeceği kimin tarafından ifade edildiği belirsizdir ve kulis bilgi olarak paylaşılmıştır.

10 Haziran günü, sayfa 13’te “*Davutoğlu istifasını saray’a sundu*” şeklinde atılan başlıkla birlikte gazete Cumhurbaşkanlığı Külliyesini ısrarla saray olarak konumlandırma yapmaya devam etmektedir. Gazete, her genel seçim sonrası rutin işlem olan Başbakan’ın istifasını sunması ve ardından yeni hükümetin kurulması için çalışmalara başlanmasını Davutoğlu başarısız olduğu için istifa etmiş gibi bir algı ortaya koyarak vermiştir.

12 Haziran tarihinde, sayfa 16’da “*Liderlere çağrı: herkes egolarını bir kenara koysun*” başlığı gazetenin koalisyondan yana olduğu izlenimi vermektedir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın siyasi parti liderlerine çağrıda bulunarak uzlaşmaları gerektiğini öne çıkarmıştır. Aynı sayfada yer alan bir diğer haber, “*Koalisyon müzakerelerini de Erdoğan yürütüyor, sırada Başesgioğlu var*”, başlığı ile çıkmıştır. Davutoğlu’nun yürütmesi gereken müzakereleri cumhurbaşkanının yürüttüğü öne sürülmüştür. Cumhurbaşkanının seçim zamanı olduğu gibi hükümet kurulma sürecinde de müdahil olduğu ve cumhurbaşkanı olarak tarafsızlığını koruyamadığı izlenimi yansıtılmıştır. Bu sayfada yer alan diğer bir haberde gazete HDP Eş Genel Başkanlarının “*Koalisyon görüşmeleri partiler arasında olur, Cumhurbaşkanlığı’nın*

çatısı altında değil” söylemini benimseyerek başlığa taşımıştır. Muhalefetin söyleminden AK Parti ve cumhurbaşkanını hedef almaya devam eden gazete, bir kez daha koalisyon müzakereleri üzerinden Davutoğlu ve Erdoğan’a yüklenmiştir.

14 Haziran günü, sayfa 14’te “*7 Haziran’da sendeledik*” şeklinde parti içinden Bülent Arınç’ın ifadelerine yer veren gazete, seçim sonucunun başarısız görüldüğü ve bunun da parti içinde bir kabullenmeye yol açtığını aynı zamanda parti içinde muhalif seslerin de çıkmaya başladığına işaret etmiştir. AK Parti’nin kurucu isimlerinden olan Arınç’a yer verilmesi parti içindeki ayrışmaları ön plana çıkarmak ve AK Parti’ye karşı kendi içinden bir eleştiriyi gündeme getirerek seçim sonuçlarında partinin başarısız olduğu algısı yinelenmiştir. Bu sayfada yer alan bir diğer haberde “*Erdoğan’a yüklendi: yeter artık, aklını başına topl*” başlığı ile muhalefetin sesi olmaya devam eden gazete, MHP lideri Bahçeli’nin ifadelerini başlığa taşıyarak Cumhurbaşkanını hedefte tutmaya devam etmektedir. Şuursuzca işler yaptığı kastedilen Erdoğan’ın kendisine çekin düzen vermesi gerektiği algısını ortaya koyarak eleştirilerine devam etmiştir.

3.2.2.1.1.1.4 Bugün Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Başlıkları

7 Haziran 2015 genel seçimlerine ilişkin Bugün Gazetesi 4 Hazirandan itibaren seçimle ilgili haberlere yer vermeye başlamıştır. İncelemeye alınan seçimden 1 hafta öncesi zarfında çok fazla habere yer vermeyen gazete bu süre boyunca genellikle muhalefete yer vermeyi tercih etmiştir. Bu anlamda gazete ideolojik tercihini ortaya koyarak safını muhalefetten yana seçmiştir. Ancak seçim sonrası AK Parti’yi hedef alan haber sayısında ciddi artış olmuştur.

4 Haziran günü, manşet sayfasında verilen “*Ölü seçmen korkusu*” haberi iç sayfalara taşınarak sayfa 12 ve 13’te “*Ölü seçmen uyarısı*” şeklinde yer bulmuştur. CHP Genel Başkan Yardımcısı Bülent Tezcan’ın açıklaması tırnak içinde verilmeyerek benimsenmiş ve başlığa taşınmıştır. Ölü seçmen listesi üzerinde hile yapılacağı korkusu ile seçimlerde usulsüzlük yapılacağı izlenimi uyandırılarak AK Parti’ye karşı bir suçlama söz konusudur. AK Parti’nin alacağı oylar üzerinde peşinen bir hükme varılmıştır. Sayfa 12’de, “*Bahçeli’den Erdoğan’a İmralı soruları*” başlığını atan gazete muhalefetin sesinden Cumhurbaşkanı Erdoğan’a yönelik bir suçlama dile getirilirken, İmralı ile iş birliği yaptığı algısı oluşturulmuştur. Gazete Cumhurbaşkanı Erdoğan ve terör örgütü lideri arasında bağlantı kurarak bir olumsuzlamaya gitmiştir. Bahçeli’nin halka seslenirken sol eli havada fotoğrafına yer verilerek metinde bütünlük oluşturulmuştur.

5 Haziran günü, sayfa 12’de yer alan “*Davutoğlu kafasını duvara mı vuruyor?*” haber başlığı ile birlikte Muhalefet lideri Devlet Bahçeli’nin söyleminden dönemin Başbakanı olan Ahmet Davutoğlu’nun pişmanlık içerisinde olduğu ve zor durumda kaldığı algısı verilmiştir. Başbakan Davutoğlu adına olumsuz bir söylem üretme yoluna gidilmiştir.

6 Haziran tarihinde bu kez Kılıçdaroğlu’nun sözlerini gündeme alan gazete, “*YSK iktidarın arka bahçesi gibi görev yapıyor*” başlığını atarak YSK’nın AK Parti’ye hizmet ettiğini ve tarafsız olmadığını öne çıkarmıştır. Gazete seçimlere bir gün kala AK Parti’nin seçimlerde usulsüzlük yapacağı algısını ortaya koymaya devam etmiştir.

Seçim sonuçlarını 8 Haziran günü sürmanşetten “*Tek parti dönemi bitti*” başlığını atarak duyuran gazete AK Parti’nin tek başına iktidar olamayışını olumlu bir yaklaşımla ele almıştır. 1950 öncesine gönderme yaparak Türkiye’de mevcut siyasi durumda sadece tek siyasi parti varmış havası altında vererek baskının son bulduğunu ima etmiştir. AK Parti’nin birinci parti çıkmasına rağmen gücünü kaybettiği algısı öne çıkarılmıştır. Manşette ise “*HDP barajı yıktı*” başlığını atan gazete HDP’nin yüzde onluk barajı geçmesini olumlayarak sanki olmaması gereken bir engeli aşmış algısı ortaya konmuştur. HDP’nin engellemeleri aştığı algısı yansıtılarak açık bir şekilde övülmüştür.

9 Haziran günü, sürmanşette “*Sınırdaki AKP oyları eridi*” başlığını atarak iktidarın dış politikalarının yanlış olduğunun ve bunun sonucunda da sınır illerdeki oylarını kaybettiği öne çıkarılmıştır. Manşette ise “*Koalisyon çatlağı*”, başlığına yer veren gazete, parti içindeki çatlak seslere dikkat çekmiştir. Koalisyonun dahi kurulamayacağı izlenimi verilmiştir. Aynı gün bir diğer haberde ise, “*Milli iradeye hakaret*” başlığı öne çıkmıştır. Bugün Gazetesi seçim sonuçlarını milletin iradesi olarak görürken, AK Parti kanadında da bu durumun tam tersi olduğu ve milletin vermiş olduğu karara saygı gösterilmediğini ön plana çıkarmıştır.

10 Haziran tarihinde, manşette “*Komisyonlardaki dengeler değişti*”, başlığını atan gazete AK Parti’nin kurulan komisyonlarda da gücünü kaybettiğini öne çıkarmıştır. Çoğunluğu kaybeden AK Parti böylece sadece seçimi değil kurumlardaki gücünü de kaybettiği belirtilmiştir. Sayfa 11’de ise iç sayfaya taşınan haber dengelerin değiştiğini “*Tek parti dönemi sona erdi*” söylemi üzerinden ifade etmiştir. Burada geçen ‘tek parti’ ifadesi demokrasi karşıtı bir ifade olarak kullanılmış ve gazete, AK Parti iktidarını geçmiş dönemdeki tek parti iktidarına benzetmiştir. Tek parti vurgusunu sürekli yineleyen gazete komisyonlara da denge geldiğini ve tek bir parti üyelerinin kararının yetmeyeceğini vurgulamıştır. Sayfa 12 ve 13’te ise CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun, “restorasyon hükümeti” söylemine geniş yer ayrılmıştır. Mevcut durumu onarmaya işaret eden başlık aksayan yönlerin iyileştirilerek yanlışların düzeltileceği izlenimini vermiştir. AK Parti sonrası dönemde restorasyon

gerekliliği ön plana çıkartılmıştır. Var olan durumun CHP önderliğinde ıslah edileceği algısı oluşturulmuştur. Aynı sayfada yer alan bir diğer haberin başlığı ise “*‘Ak’lanmayan 4 eski bakan AKP’ye oy kaybettirdi*” şeklinde olmuştur. Öncelikle başlıkta ak kelimesi kesme işareti ile ayrılarak hem parti ismine bir gönderme yapılmış hem de dört bakanın suçsuz olduklarının kanıtlanmadığına işaret edilmiştir. Seçimde yaşanan oy kaybının da bir nedeni olarak ele alınan durum AK Parti’ye karşı bir eleştiri oku olarak kullanılmıştır.

11 Haziran günü, sayfa 12 ve 13’te yer alan “*Sürpriz görüşmenin perde arkası*” başlıklı haberde Bugün Gazetesi Cumhurbaşkanı Erdoğan ve CHP Milletvekili Deniz Baykal arasındaki görüşmeyi beklenmedik bir olay şeklinde görerek sürpriz tanımlaması yapmıştır. İkilinin yan yana gelmesini şaşırtıcı bulmuştur. Haberde ikilinin görüşme anındaki fotoğraflarına yer vererek buluşmanın perde arkasını yansıttığını düşünmektedir. Aynı sayfalarda yer alan bir diğer haberde ise “*Biz iktidara mecburuz*” şeklinde görüş bildiren Bülent Arınç’a yer verilmiştir. Parti içinde önemli bir konuma sahip olan Arınç’ın ifadelerine yer verilerek mevcut duruma dikkat çekilmiştir. AK Parti’nin iktidara mecbur olduğu aksi takdirde siyasi hayatını sürdüremeyeceği algısı yaratılmıştır.

12 Haziran tarihinde, sayfa 13’te, “*İki başlıklı onarım planı*” başlığını atan gazete CHP’yi öne çıkararak mevcut durumu onarıma muhtaç olduğu şeklinde değerlendirmektedir. CHP’nin iki başlıklı onarım planını yerinde bulan gazete CHP’den yana bir tavır sergilemiştir. Geride kalan AK Parti’nin iktidar olduğu dönemler başarısız olarak görülmüştür. Yanlı bir söylem ortaya koyan gazete CHP’nin mevcut durumu onaracağı yönlendirmesi yapmıştır. Aynı sayfadaki diğer haber ise “*AKP’li milletvekillerine ‘koalisyon terapisi*” şeklindedir. Durumu kabullenen AK Parti’de koalisyon için bir hazırlık olduğu belirtilmiştir. Koalisyon için hazırlık yapan partinin tek başına iktidar olamayacağını farkında olduğu algısı yaratılmaya çalışılmıştır.

13 Haziran günü, sayfa 13’te “*Erken seçim büyük hata olur*” ifadesiyle bir önceki dönem Cumhurbaşkanı olan Abdullah Gül’ün sözlerini başlığa taşıyan gazete erken seçimin AK Parti için olumsuz sonuçlar doğuracağını düşünmektedir. Bu yaklaşımını da Gül’e dayandıran gazete koalisyon yanlısı tutumuna devam etmiştir. Üst başlıkta ise “*Erdoğan ve Davutoğlu’nu arayan Gül*” şeklinde yansıtan gazete Abdullah Gül’ü güçlü bir konuma getirerek vermiştir ve tavsiyede bulunması öne çıkarılmıştır. Yine aynı sayfada “*Bülent Arınç’ın: 4 bakanın dosyası yeniden açılabilir*”, başlığıyla parti içinden bir sese yer vererek dosyaların yeniden açılabileceğini gündeme getirmiştir. Sanki dosyaların üzeri örtülmüş gibi bir yaklaşım sergileyen gazete dosyaların yeniden ele alınabileceğini yansıtmıştır. Haberde Arınç’ın sağ eliyle bakanları işaret eden fotoğrafına yer verilerek metin desteklenmiştir. Aynı

sayfadaki “*İlk icraat yüce divan*” başlığı ile gazete dört eski bakanı gündemde tutmaya devam etmektedir. Bir yandan dört bakanın yargılanmasına başlanmış gibi bir hava veren gazete diğer yandan da CHP kanadında önceliğin bu olay olduğu vurgulanmıştır. Sayfadaki son haber ise “*Bahçeli’den Başbakan’a: Serok Ahmet*” şeklinde olmuştur. Bahçeli’nin seslenişini benimseyerek başlığa taşıyan gazete, muhalefetin sesinden bir kez daha AK Parti’ye yüklenmiştir. Kürtçe bir ifadeye yer verilerek koalisyon için AK Parti ve HDP yakıştırması ortaya konmuştur.

3.2.2.1.1.2 Spotlar

Sunulan haberin genel bir özeti niteliğinde olan spot bölümleri de gazetenin olaya bakış açısını anlamak açısından oldukça önemlidir. Gazetenin ideolojisi doğrultusunda nelerin ön plana çıkarıldığına dikkatle bakılması gerekir. Başlıkta vurgulanan ana tema spotta detaylandırılarak okuyucuya genel bir özet şeklinde sunulur.

3.2.2.1.1.2.1 Zaman Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

“*Mitingde kan dökülecek sorumlusu AKP denecek*” haberinin spotunda “Bahçeli’nin yarınki Diyarbakır mitingini provoke edecekleri gerekçesiyle tutuklanan ülkücülerin kendi arasındaki dehşet konuşmalar, kanlı provokasyonun boyutlarını ortaya koyuyor. MHP Genel Merkez delegesi Hakan Uğur, dinlemeye takılan bir telefon görüşmesinde, mitingde kan döküleceğini, sorumlusunun da AK Parti olarak gösterileceğini söylüyor.” gibi cümleler yer almıştır. Ülkücülerini kirli bir planın içerisinde gösteren gazete siyasi partiye gönül verenleri terör örgütü üyesi gibi yansıtmıştır. AK Parti’den yana tavrını açık bir şekilde ortaya koyan haber, MHP’yi zan altında bırakmıştır. Mitingde yaşanabilecek olası bir olaya karşı da önceden bir algı operasyonu yapılmıştır. Milliyetçi Hareket Partisi şiddet kavramıyla simgenerek bir olumsuzlamaya gidilmiştir. (Zaman Gazetesi, 05.06.2011: 15)

“*Sivil anayasa için 367 milletvekili istedi*” başlıklı haberin spotunda “Sakarya’da ‘Vesayetli siyaset dönemi bitti. Şimdi sıra yeni anayasada.’ diyen Başbakan Erdoğan, İstanbul’daki ‘büyük buluşma’da da sivil anayasa için destek istedi. Kazlıçeşme’yi dolduran yüz binlere seslenen Erdoğan, 12 Haziran’da 367’nin üzerinde milletvekiliyle iktidara gelmeleri halinde ‘milletin yeni bir anayasa’ için kendilerine görev vermiş olacağının altını çizdi.” AK Parti’nin medyadaki sözcüsü gibi görev yapan gazete, büyük buluşma olarak nitelediği mitingdeki 367 milletvekili sayısına dikkat çekilmiştir. Sivil anayasa için miting yapan AK Parti’ye gazetede geniş biçimde yer verilerek destek çıkmıştır. Vesayetli sistemin son bulması adına AK Parti’nin seçim sonucunda 367 milletvekili kazanması gerektiği öne çıkarılmıştır. (Zaman Gazetesi, 06.06.2011: 13)

“*Tüzüğü değiştirmeyeceğiz bu benim son seçimim*” başlıklı haberin spotunda “Başbakan Erdoğan, Ak Parti tüzüğü gereği son kez seçime girdiğini hatırlattı. Tüzüğü değiştirmeyeceklerini de vurgulayarak, ‘Ben arkadaşlarımla bu yola böyle çıktım. Olmadığım dönemde değiştirirlerse de gücenirim. Kimse gelip buralara çöreklenmesin’ dedi.” ifadelerine yer verilerek Erdoğan’ın koltuk sevdalısı olmadığına dikkat çekilmiştir. AK Parti’nin tüzüğü olumlu bulunarak 3 dönem kuralından yana tavır sergilenmiştir. AK Parti’nin içerisinde demokratik bir düzen olduğu yansıtılmıştır. (Zaman Gazetesi, 07.06.2011: 15)

“*İhtilal hazırlığı var, Başbakan yurtdışına çıksın’ diyorlardı*” başlıklı haberin spotunda “TBMM Başkanı Şahin, 367 krizinin perde arkasında yaşananlarla ilgili çarpıcı anekdotlar aktardı. O dönem kendisine, ‘Çok ciddi ihtilal hazırlığı var. Başbakan’ın yurtdışına gidip dönmemesi öneriliyor.’ denildiğini anlatan Şahin, ‘Bazı gerçekler bugünlerde su yüzüne çıkıyor.’ dedi.” AK Parti’nin karşılaştığı korku politikalarına rağmen bugünlere geldiğini yansıtan ifadelerde 367 milletvekili sayısının neden sivil anayasa için önemli olduğuna dikkat çekilmiştir. Ülkede tekrar ihtilal olmaması adına sivil anayasanın gerekliliği öne çıkarılarak AK Parti’nin 367 sayısına ulaşmasının önemine dikkat çekilmiştir. (Zaman Gazetesi, 08.06.2011: 12)

Aynı gün “*Bedelli askerlik için Genelkurmay’la görüşmeler sürüyor*” başlıklı haberin spotunda, “Bedelli askerlik konusundaki umutlar yeniden yeşerdi. Konuya ilişkin müjde Başbakan Erdoğan’dan geldi. Genelkurmay’la görüşmelerin sürdüğünü belirten Erdoğan, ‘Biz, olacak dersek, muhakkak olur. Her şeyin bir takvimi var. Genelkurmay Başkanı’mı konuşuruz, yapılacaksa, ne zaman yapılacağını beraber kararlaştırırız.’ dedi.” Bedelli askerlik konusunu müjde olarak değerlendiren gazete gelişmeyi olumlu bularak okurlarına taşımıştır. Erdoğan’ın sözlerine yer vererek de bunun seçim sonrası gerçekleşeceği ancak gerçekleşebilmesi için AK Parti’nin tek başına iktidar olması gerektiği izlenimi verilmiştir. (Zaman Gazetesi, 08.06.2011: 17)

“*Kabinenin yapısı değişiyor, meclis dışından bakan yardımcısı atanacak*” haberinin spotunda “Hükümet, hizmette verimliliği artırabilmek için kabinenin yapısını değiştiriyor. Devlet başkanlıkları kalkarken 6 yeni bakanlık kuruluyor. Kabine, başbakan dâhil 25 üyeden oluşacak. Ayrıca icracı bakan için birer bakan yardımcısı atanacak. Bunlar Meclis dışından seçilip özel sektörden de atama yapılabilecek. İlkokul mezunu da bakan yardımcısı olabilecek.” Mevcut iktidarın verimliliği artırabilmek adına çalışmalar yaptığı ilkökul mezunu vatandaşların da bu kapsamda bakanlıklarda görev alabileceğine dikkat çekilmiştir. Özel sektör veya ilkökul mezunu olmasının fark etmemesi nedeniyle AK Parti’nin eşit bir hava sergilediğinden yana tutum alınmıştır. (Zaman Gazetesi, 09.06.2011: 18)

Aynı sayfada yer alan “ÇAYKUR özelleştirilmeyecek” haberinin spotunda ise “Seçime sayılı günler kala Rize’de ‘ÇAYKUR özelleştirilecek’ şayiası dolaşıyor. Devlet Bakanı hayati Yazıcı ise bu iddianın kasıtlı çıkarıldığını düşünüyor. ÇAYKUR’un kesinlikle özelleştirilmeyeceğinin altın çizen Yazıcı, Rize çayını dünya markası yapacaklarını söylüyor. Seçim çalışmalarını esnaf ziyaretleriyle sürdüren Bakan Yazıcı’nın, Rize’den aday gösterilmesinden kendisi de hemşerileri de memnun.” Milletvekili seçimlerinden dolayı bilinçli olarak ÇAYKUR özelleştirilecek yalanının çıkarıldığını yer veren gazete, bir de Rize çayının dünya markası olması adına bir seçim vaadine yer vermiştir. Bakan Yazıcı’nın Rize’den aday gösterilmesini ve Rize halkının da bundan hoşnut olduğunun altı çizilerek Rize adına her şeyin yolunda gittiği algısı oluşturulmuştur. (Zaman Gazetesi, 09.06.2011: 16)

“Öcalan’ı ya idam eder ya da hükümetten çekilirdik” başlıklı haberin spotunda, “Başbakan Erdoğan, terörist başının serbest bırakılacağını iddia eden Bahçeli’ye tepki gösterdi. Bunun iftira olduğunu belirten Erdoğan, ‘o dönem koalisyonda olsaydınız ne yapardınız?’ sorusuna net cevap verdi.” ifadeleri yer almıştır. Başkan Erdoğan’a iftira atıldığını öne çıkaran gazete, konuya ilişkin ise AK Parti’nin bu konudaki tavrının net olduğunu yansıtmıştır. Başbakan Erdoğan’ın konuya ilişkin tutumunun net olduğunu vurgulayan gazete olumlu bir sunuma yer vermiştir. MHP lideri Bahçeli’nin söylemi iddia olarak görülürken Başbakan Erdoğan’ın tepkisi gazete tarafından haklı bulunmuştur. (Zaman Gazetesi, 10.06.2011: 12)

“Son çağrı: statükoya değil geleceğinize oy verin” başlığının spotunda ise “Başbakan Erdoğan, seçim öncesi son il mitinglerini dün yaptı. Son mesajları da ‘Pazar günü oyunuzu heba etmeyin. Kirli ittifaklara, kirli senaryolara, Türkiye’nin geleceğine kurulan tuzaklara değil: geleceğinize oy verin.’ şeklinde oldu. Erdoğan, çetelerin kontrolünde olan, birbirlerinin yedeği, statüko partilerine oy verilmemesini istedi.” Erdoğan’ın son cümlesi tırnak içinde verilmeyerek gazete tarafından yanlı bir tavır sergilenerek AK Parti dışındaki diğer siyasi partiler süregelen ideolojiye hizmet eden bir konumda ve çetelerle ilintilendirilmiştir. AK Parti dışındaki siyasi partiler ülkenin geleceğine kurulan tuzak olarak görülmüştür. AK Parti diğer siyasi partiler karşısında gelecek kavramıyla ilişkilendirilerek güçlü konuma taşınmıştır. (Zaman Gazetesi, 11.06.2011: 15)

Zaman Gazetesi 13 Haziran günü manşetten duyurduğu seçim sonuçları haberinin spotunda, “Millet, son sözü sandıkta söyledi. Ak Parti’ye üçüncü kez destek vererek, istikrarın devam etmesini istedi. Seçmenlerin yarısının oyunu alan iktidar partisi, 2007’deki yüzde 47’lik rekorunu da kırdı. En yakın rakibi CHP’yi ikiye katlarken, girdiği üç seçimde oylarını artırarak tek başına iktidara gelen ilk parti oldu. Ancak illerin milletvekili sayılarının

değişmesi hükümetin Meclis gücünü zayıflattı.” Milletın son sözü söylediği ve AK Parti’ye üçüncü kez tek başına iktidar olma fırsatı verdiği için istikrarı seçtiği öne çıkarılmıştır. Rekor bir oy aldığı vurgulanan AK Parti’nin kendisine en yakın oy alan bir parti olan CHP’yi de ikiye katladığı belirtilerek elde edilmiş olan seçim sonucunu kazanılan bir zafer olarak görmüştür. Partinin her iki seçmenden birinin oyunu aldığı öne çıkarılarak yüzde 50 gibi bir oranla başa geldiği vurgulanmıştır. Üst üste 3 seçimde oyunu artırarak iktidar gelen ilk parti olduğuna dikkat çekilmiştir. Tek olumsuz yan olarak bu yüksek oy oranına rağmen milletvekili sayısının düşmesi gösterilmiştir. (Zaman Gazetesi, 13.06.2011: 1)

Aynı günün bir diğer “*Millet bize ‘anayasa için uzlaşın’ dedi*” başlıklı haberin spotunda ise “Başbakan Tayyip Erdoğan, sonuçların açıklanmasının ardından yine bir balkon konuşmasına imza attı. Sandığın dilini iyi okuyacaklarını belirten Erdoğan, ‘Milletimiz bize yeni anayasa için uzlaşmaya, istişare ile müzakere ile yapma mesajı verdi.’ dedi.” Balkon konuşmasını seçim sonucunda elde edilen zafere bağlayan gazete Erdoğan’ın halkın sesine kulak vereceğine dikkat çekmiştir. Seçmenlerin yapmış oldukları tercihlerin dikkatle ele alınacağı öne çıkarılmıştır. Yeni anayasa için tek başına yeterli milletvekili sayısına ulaşamayan AK Parti tarafından halk uzlaşmamızı istiyor şeklinde yeni bir söylem ortaya koyduğu görülmüştür. AK Parti’nin halkın isteği olan uzlaşmadan yana olduğu algısı oluşturulmuştur. AK Parti halkın isteklerini yerine getiren parti konumunda gösterilmiştir. (Zaman Gazetesi, 13.06.2011: 21)

Günün bir diğer haberi olan “*AK Partilileri, CHP ve MHP’li grubun elinden polis kurtardı*” başlığın spotunda “Milletvekili genel seçimlerinde en ciddi adli olay dün Ankara’da yaşandı. Keçiören ilçesindeki Rauf Denктаş Lisesi’nde toplanan MHP ve CHP taraftarları, 2’si kadın 5 Ak Partili seçim görevlisini, üzerlerinde sahte oy pusulası olduğu iddiasıyla linç etmek istedi. Polis, grubu havaya ateş açarak durdurabildi. Yapılan aramalarda ise iddia edildiği gibi herhangi bir sahte oy pusulası çıkmadı.” MHP ve CHP’liler linç etmek isteyen taraf olarak verilirken AK Partililer mağdur konuma koyulmuştur. MHP ve CHP’liler öylesine öfkeli olarak yansıtılmıştır ki polisin ancak silah zoruyla durdurabildiği ön plana çıkarılmıştır. Yapılan aramada iddia edildiği gibi sahte bir oy pusulası çıkmadığı vurgusuyla herhangi bir kuşkuya yer verilmemesine özen gösterilmiştir. (Zaman Gazetesi, 13.06.2011: 22)

“*Ak Parti’den tarihi rekor*” başlıklı haberin spotunda “Ak parti, üst üste 3. zaferini elde etti. Aynı zamanda her seçimde oylarını artırarak iktidar olan ilk siyasi parti unvanını kazandı. Yüzde 50 oy ile en yakın rakibi CHP’yi ikiye katladı. Fakat 330 vekilin altında kaldı. İktidar partisi, Bahçeli’nin memleketi Osmaniye dâhil 66 ilde yarışı önde bitirdi. 12 ilde tulum

çıkardı. Sahilleri tamamen CHP'ye ait olmaktan çıkardı ama buna karşılık Doğu'da oyları azaldı. Kadın vekil sayısı da yükseldi." Seçim sonuçlarını iç sayfalara taşıyan gazete elde edilen seçim sonucunun tarihi bir başarı olduğunu öne çıkarmıştır. İller bazında da değerlendirmeye gidilen haberde diğer siyasi parti liderinin memleketi de dâhil olmak üzere 66 ilde birinci parti çıktığı vurgulanmıştır. Sahillerdeki CHP hâkimiyetinin de son bulunduğu vurgulanmıştır. Gazete tarafından kadın vekil sayısının artışı da olumlu bulunmuştur. (Zaman Gazetesi, 13.06.2011: 20)

"*Dünya AK Parti'nin zaferini konuşuyor*" başlıklı haberin spotunda, "Dünya medyası AK Parti'nin üçüncü seçimini de kazanmasını büyük başarı olarak verirken, anayasayı tek başına değiştiremeyeceğinin altını çizdi. Erdoğan'ın her iki vatandaştan birinin oyunu almasına dikkat çekti. Avrupa basını yeni hükümetten AB eksenli politikalar beklerken, Ortadoğu basını Erdoğan'ın balkon konuşmasına geniş yer verdi." ifadeleri yer almıştır. AK Parti'nin başarısının dünya genelinde yankı bulduğuna dikkat çekilmiştir. AK Parti'nin önemsendiğinin altı çizilirken Avrupa ve Ortadoğu'nun da beklenti içinde olduğu yansıtılmıştır. (Zaman Gazetesi, 14.06.2011: 18)

"*Başbakanlık, yurtdışına sandık koymak için çalışma başlattı*" başlıklı haberin spotunda, "Başbakanlık, yurtdışında yaşayan 2,5 milyon gurbetçi seçmenin oy kullanma sorununu çözmek için harekete geçti. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanı Kemal Yutnaç, gurbetçi seçmenin yeniden gümrük kapılarına mahkûm edilmemesi için şimdiden çalışma başlattıklarını söyledi. Önümüzdeki seçimde yurtdışı temsilciliklerine sandık konulması hedefleniyor." cümleleri yer almıştır. AK Parti hükümeti tarafından yurtdışında yaşayan seçmenin önemsendiği ön plana çıkarılarak yaşanan zorlukların ortadan kaldırılacağı ve mağduriyetin son bulacağına vurgu yapılmıştır. AK Parti için yurtiçi veya yurtdışı seçmen farkının olmadığı izlenimi yansıtılmıştır. (Zaman Gazetesi, 16.06.2011: 15)

"*Sivil anayasa herkesin vaadiydi, kimse kaçamaz*" başlıklı haberin spotunda "Ak Parti, bütün siyasi partilere 'beyaz sayfa' çağrısı yaparken yeni döneme dair 'anayasa' vaatlerini hatırlattı. Her partinin bu konuda sözü olduğuna dikkat çeken parti, bu vaatlerin tutulmasını istiyor. Kapsuz, 'Bu sefer hiç kimsenin kaçacak yeri yok.' dedi." Tek başına sivil anayasa gücünü elde edemeyen AK Parti, diğer siyasi partilere bir kez daha halk nezdinde sorumluluk yüklemiştir. Konuya ilişkin herkesin söz verdiğine vurgu yapılarak yerine getirilmesi bir zorunluluk olarak verilmiştir. (Zaman Gazetesi, 16.06.2011: 14)

3.2.2.1.1.2.2 Bugün Gazetesi 2011 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

“*Tel Aviv’in avukatısın*” başlıklı haberin spotunda “Başbakan Erdoğan, CHP’nin uluslararası çetelerin güdümünde olduğunu söyledi. Kılıçdaroğlu’nu İsrail’in avukatı olmakla suçladı.” CHP uluslararası çetelerle ilintilendirilerek bir olumsuzlamaya gidilmiştir. CHP’ye karşı bir suçlama yapılmıştır ve gazete bu dili benimseyerek haberi vermiştir. CHP lideri Kılıçdaroğlu ise İsrail’in içimizdeki savunucusu olarak yansıtılmıştır. (Bugün Gazetesi, 06.06.2011: 17)

“*Işık Paşa’ya Alan için ‘yeter’ dedim*” başlıklı haberin spotunda “Başbakan Erdoğan, Engin Alan’ın terfi edilmesine ‘Selam durmayana gereği yapılır.’ dedi. Alan’ın TSK Güçlendirme Vakfı’nın başına getirilmesiyle ilgili, ‘Haberim yoktu. İkinci kez uzatılması gündeme gelince Işık Paşa’ya ‘Hayır yeter’ dedim’ ifadesini kullandı.” Askeri bir yetkisi olmamasına rağmen Başbakan Erdoğan’ın konuya müdahil olduğu görülmektedir. Kendisine karşı yapılmış olan bir davranışın peşine düştüğü gözlemlenmektedir. Gereği yapılır diyerek de bir gözdağı verilmiştir. Erdoğan’ın asker üzerindeki gücü lanse edilmiştir. (Bugün Gazetesi, 07.06.2011: 16)

“*6,5milyon emekliye müjde: intibak yasası çıkacak*” başlıklı haberin spotunda “Başbakan Erdoğan, maaş farkları sebebiyle mağduriyet yaşayan emeklilere sürpriz yaptı. Erdoğan, ‘İntibak yasasını seçimden sonra çıkaracağız’ dedi. Yasa 6,5 milyon emekliyi ilgilendiriyor. Maliyetin 12 milyar doları bulması bekleniyor.” Hükümetin emeklileri unutmadığı ve maaşlardaki yaşanan mağduriyeti ortadan kaldırmak için çalışma başlattığı ön plana çıkarılmıştır. Seçim öncesi emekli kesimin oylarını almaya yönelik atılan bir adım olarak öne çıkmaktadır. AK Parti’nin seçim öncesi çalışmaları müjde şeklinde sunulmuş olumlanmıştır. (Bugün Gazetesi, 08.06.2011: 17)

Manşetten verilen “*Şerefın varsa ispatlarsın*” haberinin spotunda ise, “Başbakan Erdoğan, Bahçeli’nin ‘İmralı canisini bırakacak mısın? Devleti kime peşkeş çektiğini anlat. Şerefın varsa cevap ver’ şeklindeki çok ağır ithamlarını cevapsız bırakmadı: Senin şerefın, onurun varsa iddianı ispatla” ifadelerine yer verilmiştir. Öncelikle Bahçeli’nin ifadeleri tırnak içerisinde Erdoğan’ın ifadeleri ise tırnak içinde verilmeyerek açıkça yanlı bir tutum ortaya konmuştur. Ayrıca Bahçeli’nin sözleri çok ağır ithamlar olarak değerlendirilirken Erdoğan’ın sözleri ise cevap niteliğinde gösterilerek sunulmuştur. (Bugün Gazetesi, 09.06.2011: 1)

13 Haziran tarihinde seçim sonuçlarını sürmanşetten duyuran gazete, “*Ustaya icazet*” başlıklı haberin spotunda, “Başbakan Erdoğan, ustalık dönemi için halktan rekor oyla icazet aldı. Üçüncü iktidar dönemine oylarını yüzde 50’ye taşıyarak başladı” cümleleri yer almıştır. Son dönemini ustalık olarak tanımlayan Erdoğan’ın bu ustalık dönemi için de icazeti halktan

rekor bir oyla aldığıının altı çizilmiştir. Üçüncü iktidar dönemine seçmenlerin yarısının oyunu olarak başladığına dikkat çekilerek bu noktada güçlü bir şekilde başa geldiği vurgulanmıştır. (Bugün Gazetesi, 13.06.2011: 1)

Bugün Gazetesi manşette yer verdiği “*Buruk sevinç*” başlıklı haberin spotunda ise “Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP hem oy hem de milletvekili sayısını artırdı. Ancak AK Parti karşısında yenilgiden kurtulamadı. Güneydoğu’da hezimete uğradı” ifadelerine yer vermiştir. 2010 yılında partinin genel başkanı olan Kılıçdaroğlu liderliğindeki CHP’nin oylarını artırdığına dikkat çekilmiştir. Ancak bir artış söz konusu olsa da AK Parti’nin ezici bir üstünlük elde ettiği vurgulanmıştır. CHP’nin genel başkan değişikliğine gitmesine rağmen AK Parti karşısında yenilgiden kurtulamadığı öne çıkarılmıştır. AK Parti’nin CHP karşındaki güçlü konumuna vurgu yapılmıştır. AK Parti’nin CHP karşısındaki güçlü konumuna vurgu yapılmıştır. (Bugün Gazetesi, 13.06.2011: 1)

“*Türkiye şantiyeye dönecek*” başlıklı haberin spotunda, “Son seçimlerden yüzde 50 oy desteğiyle çıkan AK Parti, yeni hükümet döneminde bir dizi önemli proje için harekete geçecek. Bunlar arasında Tüp Geçit, 3. Köprü, Hızlı Tren, Uzay üssü dikkati çekiyor.” ifadeleri yer almıştır. Seçim sonuçları neticesinde AK Parti’nin almış olduğu oyun karşılığı olarak millete hizmet şeklinde bir geri dönüşün olacağı öne çıkarılmıştır. Türkiye’nin dört bir yanına hizmet yapılacağı ve bunlardan bazılarının da büyük projeler olduğuna metin içinde detaylandırılarak yer verilmiştir. AK Parti’nin ortaya koyduğu projeler gazete tarafından benimsenerek olumlu bir şekilde sunulmuştur. (Bugün Gazetesi, 14.06.2011:14)

Bugün Gazetesi manşetten “*Tek Türkiye partisi*” başlığıyla AK Parti’yi nitelendirdiği haberin spotunda, “AK Parti 27 ilde yüzde 60’ın üzerinde oy aldı. Türkiye’nin 7 bölgesinden milletvekili çıkararak tek parti oldu. 67 ilde ilk sıraya yerleşti. 12 ilde diğer partiler vekil çıkaramadı. CHP 32, MHP 48 ilde milletvekilliği kazanamadı” ifadelerine yer verilmiştir. AK Parti’nin Türkiye’nin 7 bölgesinden de milletvekili çıkarmasından dolayı ülkenin tamamına seslendiği vurgulanmıştır. Türkiye’nin tek partisi olarak konumlandırılan AK Parti adına bir olumlama söz konusudur. Seçim sonuçlarının detaylandırıldığı haberde AK Parti’nin diğer partilere karşı kurmuş olduğu üstünlüğe dikkat çekilmiştir. (Bugün Gazetesi, 14.06.2011: 1)

Manşette yer alan “*2,4 milyon oyu YSK çöpe attı*” haberinin spotunda, “Seçime gurbetten katılım dibe vurdu. Sadece 120 bin 779 kişi oy kullandı YSK’nın duyarsızlığı yüzünden 2 milyon 440 bin gurbetçinin oyu çöpe gitti” tümceleri yer bulmuştur. Metinde YSK duyarsızlıkla suçlanmıştır. Gurbetçi seçmenin mağdur edildiği vurgusu öndedir. Bu yüzden yurtdışı seçmenin büyük çoğunluğunun oy kullanmadığına dikkat çekilmiştir. Haberin gündeme getirilmesindeki sebep ise AK Parti’nin bu oylar sayesinde 330 barajını

aşabileceğine inanılmasıdır. YSK'yı suçlayan Bugün Gazetesi, kendisini AK Parti'den yana açık bir şekilde konumlandırmıştır. (Bugün Gazetesi, 15.06.2011: 1)

“*Helalleşmeye ilk adım: 17 davayı geri çekti*” başlıklı haberin spotunda “12 Haziran gecesi yaptığı balkon konuşmasında ‘helallik’ isteyen Erdoğan, siyasilere ve gazetecilere açtığı davalardan feragat etti. Başbakan kurmaylarına, ‘Artık helalleşme zamanı, hesaplaşma değil. Beyaz sayfa açıyoruz’ dedi.” ifadeleriyle birlikte yeni döneme beyaz sayfa açarak başlayan Başbakan Erdoğan’ın bu tutumu geri çektiği davalara dayandırılmıştır. Hukuki haklarından vazgeçtiğine vurgu yapılırken Başbakan Erdoğan, uzlaşmacı olarak yansıtılmıştır. Helallik isterken dahi ilk adımını kendisinin attığına dikkat çekilmiştir. (Bugün Gazetesi, 17.06.2011: 17)

3.2.2.1.1.2.3 Zaman Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

“*AKP’li bazı üst düzey yöneticiler bile barajı geçmemiz için dua ediyor*” başlıklı haberin spotunda, “AKP, seçimden güçlü çıkarsa bütün sahalarda temizlik operasyonu başlatacak. Sendikalardan partilere, sivil toplum örgütlerinden medyaya kadar tüm muhalif kesimleri çok büyük operasyonlar bekliyor. Şu anda tüm güçlerini buna koordine etmişler. Bu Türkiye için bir felaket olur. O nedenle bazı AKP üst düzey yöneticiler bile dua ediyorlar, HDP’nin barajı geçmesi için.” cümleleriyle birlikte 2015 genel seçimleri sürecinde bilhassa muhalefete geniş yer ayıran gazetenin AK Parti karşısındaki tutumunun değiştiğine ilk kanıt olarak gösterilebilir. HDP’nin siyasi yanının öne çıkarıldığı haberde AK Parti’nin de içinde muhalif sesler olduğuna dikkat çekilmiştir. Mevcut iktidarın politikalarından kendi parti çatısı altında hoşnut olmayanların varlığına vurgu yapılmıştır. AK Parti’ye karşı da muhalif kesimlere yönelik operasyon yapacağı şeklinde bir suçlama yöneltmiştir. (Zaman Gazetesi, 01.06.2015: 14)

“*AK Parti ne vaat etti AKP NE YAPTI*” başlıklı haberin spotunda” İlk iki döneminde demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü adına çok önemli adımlar atmıştı. AK Parti, 2010’daki 12 Eylül referandumundan sonra ‘statükocu’ bir parti kimliğine doğru evrilmeye başladı ve nihayet AKP’ye dönüştü. Türkiye’ye özgü bir başkanlık sistemi hayali ile demokrasiden vazgeçti. Ve kendisine yeni yol arkadaşları edindi.” gazete yer verdiği bu haberle birlikte resmen muhalif tarafta yer aldığını açık bir şekilde göstermiştir. 2011 genel seçimleri sürecinde AK Parti olarak seslendiği iktidar partisine 2015 genel seçimlerinde AKP diyerek tavrını ortaya koymuştur. Başkanlık sistemi için demokrasiden vazgeçildiğini vurgulayan gazete, AK Parti’nin yeni yol arkadaşları edindiklerini belirtirken de kendilerini eski arkadaş konumuna koymuştur. Böylece AK Partiyi kendileri ile yol arkadaşlığı yaptığı

zaman zarfında olumlayan gazete, yeni süreçte ise tek kötü parti olarak lanse etmektedir. Bu süreçte gazete iktidar yanlısı tutumunu terk ederek, muhalefetin sesi olmayı tercih etmiştir. (Zaman Gazetesi, 06.06.2015: 14)

Zaman Gazetesinin seçim sonuçlarını 8 Haziran tarihinde manşetten “*Saray’a, israfa, otoriteleşmeye millet yeter dedi*” başlığıyla duyurduğu haberin spotunda, “Türkiye 25. kez milletvekili seçimini yaptı. 13 yıldır devam eden tek parti dönemi bitti. Cumhurbaşkanı Erdoğan 47 miting yapmasına ve 400 milletvekili istemesine rağmen AKP 3 milyon oy kaybetti. 256 vekilde kaldı. Meclis başkanı bile seçemeyecek duruma düştü. Bu kayıpta saray ve devlet harcamalarındaki israf, VIP torpil uygulamaları ile otoriteleşme etkili oldu.” cümlelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerle, AK Parti hükümetinin 13 yıldır tek parti olduğuna gönderme yapılarak, AK Parti dışındaki meclisteki diğer partilerin yok sayıldığına işaret edilmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yaptığı mitinglere rağmen AK Parti’nin istenilen sayıda milletvekili kazanamadığı ve meclis başkanı bile seçemeyecek duruma geldiğinin altı çizilerek küçümsemeye gidilmiştir. Yaşanılan oy kaybının sorumluluğu AK Parti ve cumhurbaşkanlığının üzerine yüklenmiştir. Bu bağlamda, AK Parti ve cumhurbaşkanlığının otoriteleşmesi, yapılan israflar ve torpil uygulamaları sebep gösterilmiştir. (Zaman Gazetesi, 08.06.2015: 1)

“*Halk, saray’a ‘dur’ dedi*” başlıklı haberin spotunda, “Türkiye, hukuk ve demokrasiyi rafa kaldıran AKP’yi cezalandırdı. 7 Haziran seçimlerinin kaybedeni açık bir şekilde AKP oldu. İktidar partisi dışında oyu düşen parti olmadı. HDP tarihinde ilk kez barajı aşarken MHP de gözle görülür yükselişe geçti. CHP de 2011 yüzdesini muhafaza etti. AK Parti ise bir önceki genel seçimlere göre yüzde 49,9’dan 40,3’e geriledi. 2011 seçimi baz alınırsa yaklaşık yüzde 10’luk, 30 Mart yerel seçimlerine göre de yüzde 1.5’luk düşüş yaşadı.” ifadeleriyle birlikte öncelikle cumhurbaşkanı hedef gösterilerek AK Parti’ye karşı olumsuz bir eleştiri söz konusudur. Seçimin tek kaybedeni olarak konumlandırılan AK Parti’nin, demokrasi ve hukuk dışı davranışları olduğuna dikkat çekilmiştir. Gazete tarafından meclise giren diğer 3 parti ise başarılı olarak görülmüştür. (Zaman Gazetesi, 08.06.2015: 28)

“*AKP’nin çöküşünde bütün oklar Erdoğan’ı gösteriyor*” başlıklı haberin spotunda, “Hem AKP’de hem devlet katında yaşanan çift başlılık, AKP’ye pahalıya mal oldu. Partide yenilginin muhasebesi yapılırken eleştiri okları Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı gösteriyor. Erdoğan’ın, paralel hükümet gibi çalışması, yolsuzluk ve rüşvet dosyalarının üstünün örtülmesi, partinin kuruluşundaki ilkelerden uzaklaşılması, kibir ve Saray tartışmaları bugünkü tablonun sebepleri olarak gösteriliyor.” Tek başına iktidar olamayan AK Parti’nin içinde Cumhurbaşkanı Erdoğan’a yönelik muhalif seslerin olduğu belirtilmiştir. Tek başına

iktidar olunamayışın nedeni olarak görülen Erdoğan, yolsuzluk ve rüşvet davalarının üzerini örtmekle suçlanırken kendisini her şeyin üstünde gördüğüne işaret edilmiştir. Erdoğan hem cumhurbaşkanı hem de partiyi idare eden kişi olarak gösterilmiştir. Bu noktada cumhurbaşkanlığı makamının tarafsız kalmadığı yönünde bir suçlama dile getirilerek Cumhurbaşkanı Erdoğan eleştirilerin merkezinde gösterilmiştir. (Zaman Gazetesi, 09.06.2015: 15)

“*Koalisyon müzakerelerini de Erdoğan yürütüyor, sırada Başesgioğlu var*” başlıklı haberin spotunda “Muhalefet partilerinin hatta Başbakan Davutoğlu’nun açıklamalarına rağmen Cumhurbaşkanı Erdoğan, koalisyon görüşmelerini bizzat sürdürmekte kararlı. Konuyla ilgili önceki gün CHP’den Deniz Baykal’la görüşen Erdoğan’ın, MHP’den de Murat Başesgioğlu’nu davet edeceği öğrenildi. Ardından HDP’li bir ismi ağırlayacak.” Başbakan Davutoğlu’nun yapması gereken koalisyon görüşmelerini Cumhurbaşkanı Erdoğan, yürütüyor şeklinde bir iddia yansıtılmıştır. Başbakan Davutoğlu dâhil diğer siyasi parti liderlerinin açıklamalarına rağmen Erdoğan’ın ısrarla bu tutumu sergilediği algısı verilmiştir. (Zaman Gazetesi, 12.06.2015: 16)

“*7 Haziran’da sendeledik*” haberinin spotunda “Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, tek başına iktidarı kaybettikleri 7 Haziran’da parti olarak sendelediklerini söyledi. Erken seçimi arzu etmediğini anlatan Arınç, 4 eski bakanın Yüce Divan’a gönderilmesi konusunda ise ‘intikam’ hırsıyla hareket edilmemesi gerektiğini belirtti. Abdullah Gül’ün ise siyasi malzeme yapılmaması gerektiğini kaydetti.” Parti içinden bir sese kulak veren gazete, genel seçim sonuçlarını bir mağlubiyet olarak sunmuştur. AK Parti tarafından da bir kabullenme olduğu şeklinde ortaya konmuştur. 4 eski bakanın da Yüce Divan’a gönderilmesine kesin gözüyle bakan gazete bu konuyu da parti içinden yetkili bir ismin ağzından dile getirmiştir. (Zaman Gazetesi, 14.06.2015: 14)

3.2.2.1.1.2.4 Bugün Gazetesi 2015 Genel Seçim Haberlerinin Spotları

Bugün Gazetesi, “*Ölü seçmen korkusu*” başlığıyla manşetten duyurduğu haberin spotunda, “Seçimde hile yapılacak endişesi herkesi sardı. CHP Genel Başkan Yardımcısı Tezcan ‘ölü seçmen’ listeleri üzerinden hile yapılacak duyumları aldıklarını açıkladı.” Öncelikle genel seçimlerde hile yapılacağına dair herkesin bir şüphe içerisinde olduğu algısı oluşturulmuştur. Duyumdan yola çıkan CHP Genel Başkan Yardımcısı Tezcan’ın söylemi ise benimsenerek başlığa taşınmıştır. Seçimlere birkaç gün kala usulsüzlük yapılacağı yönünde bir algı üzerinde durulmuştur. Seçimlerin adil bir şekilde gerçekleşmeyeceği algısı

oluşturularak AK Parti'ye karşı olumsuzlamaya gidilmiştir. (Bugün Gazetesi, 04.06.2015: 12-13)

Seçim sonuçlarını, 8 Haziran tarihinde sürmanşetten duyuran Bugün Gazetesi, “*Tek parti dönemi bitti*” haberinin spotunda, “Ekonomik göstergeler, hukuksuz operasyonlar, Türkiye'nin itibar kaybetmesi, medyaya baskılar ve toplumu kutuplaştırma gibi birçok neden AK Parti'nin 13 yıldır sürdürdüğü tek parti dönemini bitirdi” şeklinde olmuştur. Geride kalan 13 yıllık süreci anti demokratik olarak gören Bugün Gazetesi, tek parti göndermesi yapmıştır. AK Parti'yi başarısız göstermek adına birçok neden sıralayan gazete, medyaya ilişkin dediği baskı ile kendi gruplarını ve kardeş kuruluşlarını ima ederek AK Parti'nin oy kaybetmesine neden olduklarını yansıtmıştır. (Bugün Gazetesi, 08.06.2015: 1)

“*Koalisyon çatlağı*” başlıklı haberin spotu, “Seçim sonrası AKP'de ‘Koalisyon mu erken seçim mi’ tartışmaları başladı. MHP koalisyona kapılarını kapattı. HDP, görüşmelere yeşil ışık yakarken, CHP beklemede. AK Parti Genel Başkan Yardımcısı Numan Kurtulmuş, ‘Koalisyon kurulmalı’ derken Yalçın Akdoğan, ‘HDP artık çözüm sürecinin sadece filmini çeker’ diyerek HDP ile koalisyon ihtimaline adeta set çekti” şeklindedir. AK Parti'nin seçim sonucuna göre kendi içerisinde yaşamış olduğu erken seçim mi yoksa koalisyon hükümeti mi tartışmalarına atıfta bulunmuştur. AK Parti'nin bu içinde bulunduğu durumu ön plana çıkararak olumsuz bir anlam çıkarılmıştır. Parti içerisinde siyasilere de yer vererek konuya ilişkin görüşlere örnek verilmiştir. Çözüm sürecinin ise mevcut şartlarda devam edemeyeceği vurgulanmıştır.(Bugün Gazetesi, 09.06.2015: 1)

Manşetten verilen “*Milli iradeye hakaret*” başlıklı bir diğer haberin spotunda ise “Sonuçları beğenmeyen yeni vekil Uğur Işılak, eski vekil Burhan Kuzu ve bazı AKP'liler seçmenlere hakaret yağdırdı” şeklindedir. Seçim sonuçlarını benimseyen gazete AK Partililer tarafından halkın kararına saygı duyulmadığını ön plana çıkarmıştır. Haber metninde isimlere açık bir şekilde yer verilerek hedef gösterilmiştir. AK Partililerin kendilerine oy vermeyen seçmenlere karşı hakaret ederek sonuçları kabullenemediğini yansıtmıştır. (Bugün Gazetesi, 09.06.2015: 1)

“*Komisyonlardaki dengeler değişti*” başlıklı haberin spotunda, “Milletvekili sayılarıyla birlikte Meclis komisyonlarındaki dengeler de değişecek. Yasa tasarılarında artık tek partinin dayatması olmayacak. Yeni kanunlar için en az iki partinin uzlaşması gerekecek” cümleleri yer almıştır. Bugüne kadar yapılan yasa tasarılarını tek parti dayatması olarak ele alan gazete, bundan sonra bu şekilde olmayacağını öne çıkararak en az iki partinin ortak hareket etmesi gerektiğini vurgulamıştır. AK Parti'nin gücünü kaybetmesi hukuki açıdan olumlu bulunmuştur. (Bugün Gazetesi, 10.06.2015: 11)

Günün bir diğer “*Restorasyon hükümeti*” başlıklı haberin spotunda ise “CHP lideri Kılıçdaroğlu, MYK üyeleriyle yaptığı toplantıda koalisyon formüllerini değerlendirdi. Demokratik kurallar ve kurumların yıpratıldığı belirtilerek yeni hükümetin restorasyon sürecini gerçekleştirmesi gerektiğini vurguladı. AK Parti’nin yasalaştırdığı, demokrasiyi ve özgürlükleri kısıtlayan düzenlemelerin sil baştan ele alınması gerektiği ifade edildi. Partide HDP’nin dışarıdan destekleyeceği CHP-MHP koalisyonu ağır basıyor” ifadeleri yer almıştır. AK Partisiz bir koalisyon dan yana olduğu vurgulanan CHP’de, AK Parti’nin yapmış olduğu yanlışların düzeltilmesi gibi bir yol haritası benimsendiği ön plandadır. AK Parti tarafından yapılan yanlışların CHP tarafından düzeltileceği izlenimi verilmiştir. CHP ile birlikte yeniden yapılandırma olacağı gazete tarafından olumlu bir şekilde sunulmuştur. (Bugün Gazetesi, 10.06.2015: 12-13)

“*Sürpriz görüşmenin perde arkası*” başlıklı haberin spotunda “Koalisyon ihtimalleri siyasetin gündemini meşgul ederken dün başkent sürpriz bir görüşmeye sahne oldu. Cumhurbaşkanı Erdoğan, davet ettiği CHP Milletvekili Baykal ile Dışişleri Konutu’nda görüştü. Erdoğan’ın hükümeti kurma görevini önce Davutoğlu’na ardından Kılıçdaroğlu’na vereceği öğrenildi. İki liderin hükümet kuramaması durumunda; diğer parti liderlerine yetki vermeyecek” ifadeleriyle öncelikle Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ve CHP milletvekili Deniz Baykal’ın görüşmesi gazete tarafından beklenmedik bir buluşma olarak değerlendirilmiştir. Sürpriz bulunmasının nedeni olarak geçmişte Deniz Baykal’ın yaşamış olduğu kaset krizi ve bunun da Erdoğan tarafından servis edildiği iddiaları gösterilebilir. Ancak Deniz Baykal yapılan davete icabet ederek bu söylentilerin de asılsız olduğunu göstermiştir. Ayrıca hassas bir noktada partinin genel başkanı yerine Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, parti mensubu olan bir milletvekilini muhatap olarak görmesidir. (Bugün Gazetesi, 11.06.2015: 12-13)

“*AKP’li milletvekillere ‘koalisyon terapisi’*” başlıklı haberin spotunda “13 yıl sonra tek başına iktidar olamayan AKP’de vekillere ‘koalisyon terapisi’ yapılıyor. Daha önce koalisyon hükümetlerinde görev alan Arınç ve Şahin gibi isimler uzlaşma ve diyalog vurgusu yapıyor” gibi cümlelere yer verilmiştir. Tek başına iktidar olunamamanın partide olumsuz bir hava oluşturduğu ve bunun için de siyasi tecrübesi fazla olan Arınç ve Şahin gibi isimlere parti içerisinde yaşanan olumsuz havanın giderilmesi için görev verildiği gündeme getirilmiştir. Geçmişte koalisyon döneminde görev alan iki ismin tecrübesinden yararlanılmak istendiği ön plana çıkarılmıştır. AK Parti’nin koalisyon için hazırlandığı algısı ortaya konmuştur. (Bugün Gazetesi, 12.06.2015: 13)

Günün diğer “*İki başlıklı onarım planı*” haberinin spotunda ise “CHP, milletvekili yemin töreninin ardından harekete geçecek. ‘Demokratik, kurum ve kurallardaki tahribatın

giderilmesi' ilkesiyle hükümet kurma sürecini yürütecek olan CHP, MHP ve HDP'yi ziyaret edecek. 'Hukuk' ve 'barış' adlı iki ayaktan oluşan süreç, barajın indirilmesi, İç Güvenlik Paketi'nin iptali gibi düzenlemeleri içeriyor" şeklinde restorasyon kavramı yeniden işlenmektedir. Öncelikle 13 yıllık AKP dönemi, CHP tarafından tahribat olarak görüldüğüne dikkat çekilmiştir. Bunun düzeltilebilmesi adına CHP'nin hukuk ve barış temeline dayandırılan iki ayaklı bir program yürüteceği vurgulanmıştır. Koalisyon için AK Parti'nin saf dışı bırakıldığı bir kez daha yinelenmiştir. Yeni dönemde seçim sonucu 1. parti çıkan AK Parti koalisyonun dışında yansıtılmıştır. (Bugün Gazetesi, 12.06.2015: 13)

3.2.2.1.2 Şematik Yapı İncelemesi

Şematik çözümlemelerde haberdeki durum tanımlarına ve yorum bölümlerine bakılmaktadır. Durum bölümünde haber olayının hakkında temel bilgiler yer alır. Ana olayın nasıl ele alındığı biçimini değerlendirilir. Bu bölümde bağlam ve ardalın bilgileri yer alabilir. Yorum bölümünde ise, haber kaynakları ve olayın içinde yer alan kişilerin sözlü ifadelerine yer verilir (Mora, 2011: 21).

3.2.2.1.2.1 Durum

3.2.2.1.2.1.1 Ana Olayın Sunumu

Haber girişleri haber metninin özetini vermekte ve ana olayın sunumunu yapmaktadır (Işık ve Özer, 2000: 73). İncelenen haberlerin ana olayı AK Parti'nin 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimleri zarfında Bugün ve Zaman Gazetelerinde sunulmuştur.

2011 genel seçimleri sürecinde İktidar partisi olan AK Parti'nin açık bir destekçisi olan Zaman ve Bugün Gazeteleri, 2015 genel seçimlerine gelindiğinde tam tersi bir tutum sergileyerek AK Parti karşıtı propagandalar yürütmüştür. 2011 genel seçimlerini AK Parti, üzerinden yansıtan sözü edilen gazeteler 2015 genel seçimleri döneminde ise muhalefet partilerini ön plana çıkarmıştır.

"Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, dün Sakarya ve İstanbul'da düzenlenen mitinglerde halka seslendi. Erdoğan, Sakarya Kent Meydanı'nda yaptığı konuşmada CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun Mavi Marmara baskınıyla ilgili eleştirilerine 'Sayın Kılıçdaroğlu sen istersen bu uluslararası ilişkilere girme bunlar senin boyunu aşar. Sen istersen git Yunanistan'ı kurtar, Atina'yı kurtar' dedi. CHP'nin uluslararası çetelerin güdümü altında olduğunu anlatan Erdoğan, Kılıçdaroğlu'nu Tel Aviv'in avukatı olmakla suçladı."(Bugün Gazetesi, 06.06.2011: 17).

"Tarihi seçimde birçok ilk yaşandı. AK Parti'nin zaferi birçok alanda kendini gösterdi. Türkiye'nin 7 bölgesinde de birinci parti oldu. Erzurum, Van, Muş gibi illerin bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde AK Parti 34 milletvekili çıkarırken, BDP destekli bağımsızlar 14, CHP 3, MHP ise sadece 2 milletvekili çıkarabildi."(Bugün Gazetesi, 14.06.2011: 1).

“Başbakan Tayyip Erdoğan, dün İzmir’de önemli bir mitinge imza attı. Adana’nın arkasından geldiği İzmir Gündoğdu Meydanı’nı hıncahınç doldurdu. Bir hafta önceki CHP mitinginin üzerinde bir kalabalık topladı. Gördüğü manzara ile moral bulan başbakan, ‘İzmir bugün yeni bir kararın eşliğindedir.’ dedi. ‘İnşallah İzmir’de AK Parti açık ara önde çıkacak. Buna inanıyorum.’ temennisinde bulundu. Mesajlarını da bu yönde verdi. ‘Körü körüne ideoloji ile değil, yapılan hizmete göre kararınızı verin’ diye seslendi.” (Zaman Gazetesi, 05.06.2011: 17).

“AK Parti Genel Başkanı Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, il mitinglerini dün Erzurum ve Ağrı ile tamamladı. 12 Haziran öncesi son mesajları, ‘Oyunuzu heba etmeyin. Kirli ittifaklara, kirli senaryolara, Türkiye’nin geleceğine kurulan tuzaklara değil, geleceğinize oy verin.’ şeklinde oldu. Aynı şekilde, birbirlerinin yedeği, statüko partilerine oy verilmemesi çağrısında bulundu. Oyların heba edilmemesini tavsiyesi eden Erdoğan, ‘Sizi temsil edemeyecek, hizmet getiremeyecek partilerde oyumuzu heba etmeyelim. Gelin 12 Haziran’da güç birliği yapalım. Çetelerin kontrolündekileri, milli manevi değerlerden hazzetmeyenlere, ezandan hazzetmeyenlere değil, kardeşliğe güç verin.’ diye seslendi.” (Zaman Gazetesi, 11.06.2011: 15).

“Türkiye, siyasi maratonun sonunda seçimini yaptı. Üst üste 3. zaferini elde eden AK Parti, büyük bir rekora imza attı. Resmi olmayan sonuçlara göre yaklaşık yüzde 50 oyla her iki seçmenden birinin tercihi oldu. Girdiği üç seçimde oylarını artırarak tek başına iktidara gelen ilk siyasi parti unvanıyla tarihe geçti.” (Zaman Gazetesi, 13.06.2011: 1).

“MHP, HDP ve SP yetkilileri ‘Oy çaldırmayacağız’ diyerek birçok önlem aldıklarını belirtti. CHP Seçim İşlerinden Sorumlu Başkan Yardımcısı Bülent Tezcan ise vahim bir iddiayı BUGÜN’e açıkladı. ‘Ölü seçmenlerin kimlik numaraları üzerinden kütüğe girildiği yönünde duyularımız var’ dedi.” (Bugün Gazetesi, 04.06.2015: 1).

“2011 seçimlerinde oyların yüzde 49,95’ini alan AK Parti, yüzde 9’dan fazla oy kaybetti. Türkiye’nin tüm seçim bölgelerinde aldığı oyların oranı büyük ölçüde geriledi. AK Parti’nin yeni döneminde parti içi gerginlikler ve tartışmalar yaşayacağı ileri sürülüyor.” (Bugün Gazetesi, 08.06.2015: 1).

“Meclis başkanlığı başta olmak üzere komisyonlarda artık AKP değil CHP, MHP ve HDP çoğunluk olacak. Komisyon başkanını artık 3 partinin tavrı belirleyecek. 18 ihtisas komisyonunda artık tek bir parti dayatması olmayacak. Dayatma torba yasaları yerini uzlaşa yasalarına bırakacak.” (Bugün Gazetesi, 10.06.2015: 1).

“Türkiye, 7 Haziran seçimleriyle yeni bir döneme girdi. Millet, AKP’nin gerilim politikalarına prim vermedi. 13 yıllık tek parti iktidarı sona erdi.” (Zaman Gazetesi, 08.06.2015: 28).

3.2.2.1.2.1.2 Sonuçlar

İncelenen haberlerde seçim sonuçları genel olarak başlıklarda ve spotlarda verilmiştir. 2011 seçim sonuçlarını her iki gazete de, AK Parti’nin almış olduğu yüksek oy oranı üzerinden açıklamıştır. Bugün Gazetesi, demokrasi rekoru, Türkiye partisi ve geride kalan dönemde yapılan yatırımlar ve yeni dönemde yapılacak olan hizmetleri ön plana çıkarmıştır. Zaman Gazetesi ise sivil anayasanın gerekliliği, istikrar ve icraat kavramlarını vurgulamıştır.

2015 genel seçimlerinin sonuçlarına gelindiğinde ise Bugün Gazetesi, tek parti döneminin sona erdiği, AK Parti’nin her alanda üstünlüğünü kaybettiği ve diğer 3 muhalefet

partisinin başarısı üzerinden açıklarken HDP özel olarak öne çıkarılmıştır. Zaman Gazetesi ise ağırlıklı olarak ‘saray’ göndermesi yaparak israf, torpil ve otoriteleşmenin son bulduğu vurguları üzerinden açıklamıştır.

3.2.2.1.2.1.3 Ardalan ve Bağlam Bilgisi

Söylem çözümlemesi çerçevesinde bağlam, kurumlara, topluma, tarihselliğe kadar erişen bağlamlara kadar genişletilebilir (İnal, 1996: 82). Söylemin bağlam olmaksızın üretilmesi ve bağlam hesaba katılmaksızın çözümlenmesi mümkün değildir. Söylem tarihseldir ve bu noktada bağlam da daima tarihseldir (Sözen, 1999: 146). Bu noktada Zaman ve Bugün Gazetelerinde ikişer haber bulunmaktadır.

Zaman Gazetesi, 14 Haziran 2011 tarihinde sayfa 15’te yer verdiği “Harita renk değiştirdi, kıyı şeridinin galibi AK Parti” haberiyle birlikte bir önceki yerel seçim sonuçlarına gönderme yapılarak yeni seçim sonuçları olumlanmıştır.

6 Haziran 2015 tarihinde Zaman Gazetesi sayfa 14’te yer verdiği, “AK Parti ne vaat etti AKP ne yaptı” ifadesiyle 17/25 Aralık 2013 tarihine kadar AK Parti olarak ifade ettiği iktidar partisinin AKP olarak yer alması geçmiş dönemde ilişkilerinin iyi olduğunun fakat yeni dönemde iktidar partisinin karşısında konumlandığını yansıtmaktadır.

Bugün Gazetesinde ise 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin sonuçlarını 8 Haziran günü manşetine ‘Tek parti dönemi sona erdi’ olarak taşıması Türkiye’deki demokrasi öncesi tek parti dönemiyle eş tutulduğunu göstermektedir. 1950 öncesi demokrasi ortamıyla AK Parti’nin geride kalan 3 dönemini farksız gören gazete tarihsel bir bağlantı kurmuştur.

13 Haziran tarihinde ise Bugün Gazetesi, AK Parti’nin içinden bir sesi gündemine alarak ‘4 bakanın dosyası yeniden açılabilir’ başlığına yer vermiştir. Yolsuzluk yapmakla suçlanan 4 bakanın durumuna vurgu yapılmıştır. Dosyaların kapatıldığını ancak yeni dönemde tekrar açılabileceğini vurgulayarak 2013 yılına bir atıf vardır.

3.2.2.1.2.2 Yorum

3.2.2.1.2.2.1 Haber Kaynakları

İncelenen haberlerde, haberi oluşturan muhabirler haberi kendileri oluşturmuşlardır. Yapılan haberlerde muhabirler röportajları kendileri yapmışlar ve siyasi liderlerin mitinglerini bizzat yerinde gözlemleyerek birincil el kaynak oluşturmuşlardır. Her iki gazete açısından da yan kuruluşu ifade eden Cihan haber ajansı tarafından paylaşılan haberlere yer verilirken diğer haber ajanslarına ilişkin bir habere rastlanılmamıştır.

Zaman Gazetesinde 2011 genel seçimlerinde genellikle birincil el kaynak olarak Başbakan Erdoğan ve kabinede yer alan bazı bakanların açıklamalarına yer verilmiştir.

İncelenen haberlerde AK Partili siyasilerin dışında tek bir haberde Bediüzzaman'ın talebelerinin açıklamalarına yer verilerek birincil el kaynak olarak yer almıştır. 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ise analiz edilen 23 haberden sadece iki tanesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç birincil el kaynak olarak yer almıştır. 2011 döneminin aksine muhalefet partilerinin liderleri ve milletvekillerinin yaptığı açıklamalar üzerinden AK Parti haberleri oluşturulmuştur.

Bugün Gazetesinde ise birincil el kaynak olarak siyasilerden 2011 seçimlerinde yalnızca Başbakan Erdoğan ve Bakan Egemen Bağış'ın ifadelerine başvurulmuştur. 2015 seçimlerinde ise muhalefet partilerinin üyeleri üzerinden yer verilen AK Parti haberlerine, eski Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Başbakan Yardımcısı Arınç, birincil el kaynak olarak yer almıştır.

İkincil el kaynak olarak nitelendirilen belge, doküman gibi kaynaklara incelenen haberlerde yer verilmemiştir. Birincil el kaynak durumunda olan muhabirler AK Parti ve iki seçim dönemine ilişkin genellikle akredite kaynakların görüşlerini aktarmışlardır. 2011 seçimlerinde AK Partili siyasilerin yaptığı açıklamalar üzerinden yer alan haberler 2015 seçimlerinde muhalefet partilerinin ifadeleri üzerinden meydana geldiği için haberler belli bir bakış açısıyla verilmiştir.

3.2.2.1.2.2 Olay Taraflarının Olaya Getirdikleri Yorumlar

Bu aşamada Zaman ve Bugün Gazeteleri 2011 genel seçimlerinde taraf oldukları AK Parti için, 7 Haziran 2015 genel seçim sürecinde muhalif olmuştur. Zaman Gazetesi 2011 genel seçim sonuçlarını "AK Parti'den tarihi rekor" başlığıyla duyurarak iktidar partisinden yana bir tutum sergilemiştir. Bir diğer haberin başlığında "Harita renk değiştirdi, kıyı şeridinin galibi AK Parti" ifadeleriyle AK Parti desteklenmeye devam edilmiştir. Başta İzmir olmak üzere kıyı şeridinde yer alan bazı illerde AK Parti birinci parti çıkamamasına rağmen durum bir bütün olarak yansıtılarak ortaya farklı bir algı konulmuştur. Bugün Gazetesi ise, 2011 genel seçim sonuçlarını "Tek Türkiye partisi" başlığı ile duyurması gazetenin ideolojik olarak değerlendirmesini ortaya koymaktadır. AK Parti'yi diğer siyasi partilerinden farklı bir konuma koyan gazete Türkiye'nin tamamına seslendiği noktasına dikkat çekerek böylelikle tarafını açıkça belli etmiştir.

7 Haziran 2015 genel seçim sonuçlarını "Halk, Saray'a dur dedi" ve "Bir devrin sonu" olarak veren Zaman Gazetesi iktidar partisi AK Parti'nin ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın karşısında konumlanmıştır. Saray göndermesi yaparak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı hedef gösteren gazete AK Parti'nin ise son bulduğuna vurgu yapmıştır. AK Parti'nin seçim

sonucunda birinci parti çıkmasına rağmen gazetenin partiye bitti gözüyle bakması yaşadığı politik dönüşüm açısından bir kanıttır. Bugün Gazetesi ise AK Parti'nin tek başına iktidar olamayışını, "Tek parti dönemi sona erdi" başlığını atarak bu ifadeyle birlikte AK Parti'nin geride kalan 3 dönem iktidarını anti-demokratik görerek muhalif bir tavır sergilemiştir.

3.2.2.2 Mikro Yapı

3.2.2.2.1 Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümleme haber metnindeki cümle yapıları ile ilgilendir. Cümlelerin uzun-kısa, basit-karmaşık ve aktif-pasif durumlarına bakılmaktadır (Van Dijk, 1998: 78-79). Cümlelerin aktif olması olay ya da olgunun haber içinde anlatıldığı gibi öne çıkarılmasını sağlar. Pasif olması ise öznenin gizlenmesine yarar. Haber metninde yer alan cümlelerin kısa ve basit olması metnin yalın olmasını sağlayarak anlaşılmasını kolaylaştırır. Uzun ve karmaşık cümlelerin tercih edilmesi metnin anlaşılmasını güçleştirir. Cümle yapısının etken yapıdan edilgen yapıya dönüştürülmesi ideolojik bir süreci işaret etmektedir (Kaya, 2009: 360).

Zaman Gazetesinin 2011 ve 2015 Haziran ayı seçim dönemine ilişkin yer alan haberlerde genellikle kısa, açık ve aktif cümleler kullanılmıştır. 2011 genel seçimleri döneminde iktidar yetkililerinin ifadeleri açık ve aktif olarak cümlelerde yer almıştır. 7 Haziran 2015 genel seçim sürecinde ise muhalefet yetkililerinin açıklamaları aktif bir yapıda sunulmuştur.

"Kabinenin yapısı değişiyor, meclis dışından bakan yardımcısı atanacak" haberinin spotunda "Hükümet, hizmette verimliliği artırabilmek için kabinenin yapısını değiştiriyor. Devlet başkanlıkları kalkarken 6 yeni bakanlık kuruluyor. Kabine, başbakan dâhil 25 üyeden oluşacak. Ayrıca icracı bakan için birer bakan yardımcısı atanacak. Bunlar Meclis dışından seçilip özel sektörden de atama yapılabilecek. İlkokul mezunu da bakan yardımcısı olabilecek." yer alan cümleler oldukça kısa ve basit bir şekilde verilmiştir. Hükümet etken bir yapıda sunulmuştur ve hizmette verimliliğin artırılması adına yapılacak olan değişiklik olumlu bir şekilde yansıtılmıştır. (Zaman Gazetesi, 09.06.2011: 18)

Zaman Gazetesinin seçim sonuçlarını 8 Haziran tarihinde manşetten "Saray'a, israfı, otoriteleşmeye millet yeter dedi" başlığıyla duyurduğu haberin spotunda, "Türkiye 25. kez milletvekili seçimini yaptı. 13 yıldır devam eden tek parti dönemi bitti. Cumhurbaşkanı Erdoğan 47 miting yapmasına ve 400 milletvekili istemesine rağmen AKP 3 milyon oy kaybetti. 256 vekilde kaldı. Meclis başkanı bile seçemeyecek duruma düştü. Bu kayıpta saray ve devlet harcamalarındaki israf, VIP torpil uygulamaları ile otoriteleşme etkili oldu."

cümlelerine yer verilmiştir. Spotta verilen ifadeler basit ve anlaşılırdır. AK Parti'nin kayıpları kısa cümlelerle öne çıkarılmıştır.(Zaman Gazetesi, 08.06.2015: 1)

3.2.2.2.2 Bölgesel Uyum

Bölgesel uyum başlığı altında analiz edilen haberlerde yer alan cümlelerin arasındaki uyuma bakılır. Bu kısımda analiz üç başlık altında gerçekleşir. Nedensel, işlevsel ve referansal (kavramsal) ilişkilere bakılır. Nedensel ilişkide, haberde yer alan cümlelerin neden sonuç ilişkisi ortaya çıkarılır. İşlevsel ilişki ise haberdeki verilen bilginin kendinden sonraki cümlelerde açıklanmasıdır. Son olarak referansal ilişki ise haber metninde verilen ifadelerin sonraki cümlelerle desteklenerek açıklanmasıdır. Her iki gazete incelendiğinde de nedensel ve işlevsel yapıya uygun örneklerin olduğu görülmüştür. Referansal ilişkiye örnek habere ise rastlanılmamıştır.

Nedensel ilişki çerçevesinde Zaman Gazetesinde 2 ve Bugün Gazetesinden 2 haberin uygun olduğu saptanmıştır. Nedensel ilişkiye örnek haberler şunlardır:

“Başbakanlık, yurtdışında yaşayan 2,5 milyon gurbetçi seçmenin oy kullanma sorununu çözmek için harekete geçti. Başbakanlık Yurtdışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanı Kemal Yutnaç, gurbetçi seçmenin yeniden gümrük kapılarına mahkûm edilmemesi için şimdiden çalışma başlattıklarını söyledi. Önümüzdeki seçimde yurtdışı temsilciliklerine sandık konulması hedefleniyor.” (“Başbakanlık, yurtdışına sandık koymak için çalışma başlattı” Zaman Gazetesi, 16.06.2011: 15).

Yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının oy kullanma sırasında yaşadıkları sorunların giderilmesi adına yapılacak çalışmalar nedensel ilişki bağlamında haberde sunulmuştur.

“Hem AKP’de hem devlet katında yaşanan çift başlılık, AKP’ye pahalıya mal oldu. Partide yenilginin muhasebesi yapılırken eleştiri okları Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı gösteriyor. Erdoğan’ın, paralel hükümet gibi çalışması, yolsuzluk ve rüşvet dosyalarının üstünün örtülmesi, partinin kuruluşundaki ilkelerden uzaklaşması, kibir ve Saray tartışmaları bugünkü tablonun sebepleri olarak gösteriliyor.” (“AKP’nin çöküşünde bütün oklar Erdoğan’ı gösteriyor” Zaman Gazetesi, 09.06.2015: 15).

7 Haziran 2015 genel seçimleri sonucunda AK Parti’nin yaşamış olduğu oy kaybı neden sonuç cümleleriyle açıklanmıştır.

“Başbakan Erdoğan, Engin Alan’ın terfi edilmesine ‘Selam durmayana gereği yapılır.’ dedi. Alan’ın TSK Güçlendirme Vakfı’nın başına getirilmesiyle ilgili, ‘Haberim yoktu. İkinci kez uzatılması gündeme gelince Işık Paşa’ya ‘Hayır yeter’ dedim’ ifadesini kullandı.” (“Işık Paşa’ya Alan için ‘yeter’ dedim” Bugün Gazetesi, 07.06.2011: 16). Dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan’ın, yine aynı dönem Özel Kuvvetler Komutanı olan Korgeneral Engin Alan ile arasında yaşanan olay ve sonrasındaki terfi durumu nedensel çerçevede sunulmuştur.

“Başbakan Erdoğan, maaş farkları sebebiyle mağduriyet yaşayan emeklilere sürpriz yaptı. Erdoğan, ‘İntibak yasasını seçimden sonra çıkaracağız’ dedi. Yasa 6,5 milyon emekliyi ilgilendiriyor. Maliyetin 12 milyar doları bulması bekleniyor.” (“6,5 milyon emekliye müjde: intibak yasası çıkacak” Bugün Gazetesi, 08.06.2011: 17). Başbakan Erdoğan’ın emekli kesimin oylarına yönelik yaptığı seçim vaadi neden sonuç cümleleri üzerinden aktarılmıştır.

İşlevsel ilişkiye örnek haberler şunlardır:

“Son seçimlerden yüzde 50 oy desteğiyle çıkan AK Parti, yeni hükümet döneminde bir dizi önemli proje için harekete geçecek. Bunlar arasında Tüp Geçit, 3. Köprü, Hızlı Tren, Uzun Uçlu Dikkati Çekiyor.” (“Türkiye şantiyeye dönecek” Bugün Gazetesi, 14.06.2011: 14). AK Parti’nin yeni hükümet dönemindeki projelerin neler olduğu açıklanarak işlevsel bir şekilde sunulmuştur.

“12 Haziran gecesi yaptığı balkon konuşmasında ‘helallik’ isteyen Erdoğan, siyasilere ve gazetecilere açtığı davalardan feragat etti. Başbakan kurmaylarına, ‘Artık helalleşme zamanı, hesaplaşma değil. Beyaz sayfa açıyoruz’ dedi.” (“Helalleşmeye ilk adım: 17 DAVAYI GERİ ÇEKTİ” Bugün Gazetesi, 17.06.2011: 17). Başbakan Erdoğan’ın helallik istemesi ve akabinde açtığı davalardan feragat etmesi işlevsel olarak açıklanmıştır.

“13 yıl sonra tek başına iktidar olamayan AKP’de vekillere ‘koalisyon terapisi’ yapılıyor. Daha önce koalisyon hükümetlerinde görev alan Arınç ve Şahin gibi isimler uzlaşma ve diyalog vurgusu yapıyor” (“AKP’li milletvekillerine ‘koalisyon terapisi’” Bugün Gazetesi, 12.06.2015: 13). AK Parti’nin 7 Haziran 2015 genel seçimleri sonucunda tek başına iktidar olamaması ve olası koalisyon için parti içindeki tecrübeli isimlerin tutumları işlevsel olarak verilmiştir.

3.2.2.2.3 Kelime Seçimleri

Kelime seçimleri çözümlemenin en önemli bölümlerinden biridir. Çünkü ideolojik yapılanma burada oluşabilir (Van Dijk, 1991: 116). Bu bağlamda incelenen metinlerdeki sözcüklerin seçimi ve diğer sözcük ve cümlelerle ilişkilendirilmesi, haber metinlerinde sıklıkla karşılaşılan bir durumdur. Haber metinlerinde kullanılan tek bir kelime veya işaret bile haberde aktarılmak isteneni tam tersine çevirecek güçte olabilmektedir (Doğan, 2009: 316).

2011 yılı genel seçimleri döneminde Zaman Gazetesi AK Parti sunumunda; hizmet ve istikrar kavramlarını ön plana çıkarmıştır. AK Parti’nin hizmet ile özdeşleştirilmesi gazete adına olumlu yaklaşımını açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Seçim sonuçlarını ise, zafer ve tarihi rekor şeklinde sunan gazetenin AK Parti’ye olan desteğini net olarak yansıtmaktadır.

Bugün Gazetesi ise 2011 genel seçimlerinde AK Parti'nin kampanyalarını müjde olarak sunmuştur. Seçim öncesi desteğini ortaya koyan gazete seçim sonuçlarını ise ustaya icazet ve rekor kavramları üzerinden açıklamıştır.

7 Haziran 2015 genel seçimleri döneminde yayın politikasını değiştiren Zaman Gazetesi AK Parti karşısındaki tavrını kelime seçimleri üzerinden net bir şekilde ortaya koymuştur. İdeolojik dönüşümün ortaya konmasında kelime seçimleri önemlidir. Çünkü van Dijk'ın belirttiği gibi ideolojik yapılanma kelime seçimlerinde oluşabilir ve haberin altında yatan ekonomi politik ilişkiler sözcükler üzerinden açığa çıkarılabilir. Bu bağlamda saray, kara bulut, çöküş, statükocu, torpil, çift başlılık, yolsuzluk, otoriteleşme, rüşvet ve kibir sözcüklerini tercih ederek Zaman Gazetesi tüm eleştiri ve suçlamalarını AK Parti'ye yöneltmiştir. Zaman Gazetesi seçmiş olduğu kelimelerle birlikte AK Parti karşıtı tutumunu ortaya koymuştur. Bugün Gazetesi ise 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde AK Parti sunumunu; hile, hukuksuzluk, kutuplaştırma ve tek parti üzerinden yapmıştır. Söylemindeki dönüşümünü seçtiği kelimelerle yansıtan Bugün Gazetesi de tıpkı Zaman Gazetesi gibi AK Parti'nin karşısında yer alarak muhalefetin söylemini benimsemiştir.

3.2.2.2.4 Haberin Retoriği

Haberin retoriği, haberin ikna gücü ile ilgilidir. Haberde kullanılan retoriksel unsurlar, tekrar etme, karşılaştırma, örnek gösterme, kanıt sunma, tanık kullanma, uzman görüşüne başvurma, metafor kullanma, ironi yapma, ses uyumundan yararlanma gibi yollarla yazılı ve görsel inandırıcılık kazandırmak içindir (Mora, 2011: 62).

Zaman Gazetesinin 5 Haziran 2011 tarihinde sayfa 17'de yer alan haberin "Kordon'u hıncahınc doldurdu İzmirli'lere seslendi" başlığı retoriksel olarak Başbakan Erdoğan'ın kalabalık bir kitleye hitap ettiği görsele yer verilmesiyle desteklenmiştir. Seçmen açısından mitinglerin kalabalık olması olumlu bir etki oluşturacağı için haberin inandırıcılığı görselle artırılmıştır. Seçmen üzerinde olumlu izlenim yaratacak bir fotoğrafa yer verilmiştir. 13 Haziran ve 14 Haziran tarihinde 2011 genel seçimlerinin sonuçlarını manşete taşıyan Zaman Gazetesi, "Yüzde 50 oyla istikrara güçlü destek" ve "Gümrüklerden AK Parti'ye büyük destek: Yüzde 61" başlıklarını atarak rakamsal veriler üzerinden alınan oyun önemini yansıtmıştır. Yine 14 Haziran tarihinde sayfa 15'te "Harita renk değiştirdi, kıyı şeridinin galibi AK Parti" başlığını atan Zaman Gazetesi bir genellemeye giderek söylemini doğrulama yöntemini tercih etmiştir.

Bugün Gazetesinin 2011 genel seçimleri sürecindeki 6 Haziran tarihli sayısında sayfa 16'da yer verdiği, "29 faslı açacak kadar reform yaptık" haberinde bir abartıya gidilerek

AB'nin beklentilerinin birçoğunun yerine getirildiği öne çıkarılmıştır. 29 rakamı vurgulanarak habere yazılı bir inandırıcılık katılmıştır.

Zaman ve Bugün Gazetesinin 2015 genel seçim döneminde,“7 Haziran’da sendeledik” ve “Erken seçim büyük hata olur” başlıklarında Bülent Arınç ve Abdullah Gül’ün ifadelerinin başlığa taşınması uzman görüşüne başvurulduğunu ve habere bu yolla inandırıcılık katıldığını göstermektedir. Bugün Gazetesinin 10 Haziran tarihinde sayfa 12 ve 13’te yer verdiği “Ak’lanmayan 4 eski bakan AKP’ye oy kaybettirdi” haberinin başlığında ise partinin ‘ak’ ismine gönderme yapılmıştır. 4 bakanın da yargılanmadığı ironi yapılarak sunulmuştur.

SONUÇ

Bu çalışmada 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimlerinin Türk yazılı basınındaki sunumu incelenmiştir. Çalışmada Zaman ve Bugün Gazeteleri 15 günlük periyot dahilinde analiz edilmiştir. Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizi yöntemiyle incelenen haberler Zaman ve Bugün Gazetelerinde her iki seçim dönemine ilişkin farklılıklar içermektedir. Söz konusu gazeteler ideolojik tutumlarını haber başlıkları, spotlar ve kelime seçimleri üzerinden ortaya koymuşlardır.

12 Haziran 2011 genel seçimlerinde Zaman Gazetesi AK Parti'yi destekleyen bir habercilik anlayışı ortaya koymuştur. Örneğin seçim sürecinde “Geleceğinize oy verin” başlığını atan gazete AK Parti'yi ülkenin umudu olarak sunmuştur. Seçim döneminde AK Parti'nin söylemini benimseyen gazete diğer partilere karşı mesafeli bir tutum sergilemiştir. Zaman Gazetesinin inceleme zarfındaki verdiği tüm haberlerde AK Parti'yi olumlu bir şekilde sunduğu görülmüştür. Seçim sonuçlarını ‘istikrar’ kavramıyla sunan gazete AK Parti'ye oy veren kitleyi de ‘güçlü’ kelimesiyle sunarak olumlu ve destekleyen bir tavır yansıtmıştır. 14 Haziran tarihinde “halk icraata oy veriyor” başlığını atan gazete AK Parti'nin almış olduğu oyların haklılığını ve meşruluğunu öne çıkarmıştır.

2011 genel seçimlerinde Bugün Gazetesinin de AK Parti'yi destekleyen bir yayıncılık anlayışı sergilediği görülmüştür. Tıpkı Zaman Gazetesi gibi Bugün Gazetesi de AK Parti'nin söylemlerini benimsemiştir. Gazete seçim döneminde AK Parti'nin sözcüsü konumunda işlev görmüştür. AK Parti'nin söylemleri üzerinden muhalefeti hedef alan gazete haberler yoluyla iktidar partisine ideolojik olarak bağlılık sergilemiştir. Seçim öncesi AK Parti'nin politikalarını benimseyerek tabiri caizse siyasi kampanya şeklinde habercilik yapan gazete, seçim sonuçlarını da “Ustaya icazet” başlığıyla sunmuştur. Usta sıfatıyla sunulan Başbakan Erdoğan icazeti de vatandaşlardan aldığı algısıyla yansıtılmıştır. Seçim sonrası “Tek Türkiye partisi” başlığını atan gazete AK Parti'yi ülkenin tamamını birleştiren ve bütünleştiren parti konumunda sunmuştur. 14 Haziran tarihinde ise “Türkiye şantiyeye dönecek” başlığını atan gazete AK Parti'nin projelerinin açık bir destekçisi olmuştur. Attığı başlıklarla Bugün Gazetesi AK Parti'den yana ideolojik tavrını net olarak yansıtmıştır.

7 Haziran 2015 genel seçimlerine gelindiğinde ise Zaman Gazetesi AK Parti'nin söylemlerini terk ederek muhalefetin sesi olmuştur. 7 Haziran döneminde gazetenin yaptığı tüm haberlerde AK Parti'nin eleştirildiği saptanmıştır. 2011 genel seçimlerinde AK Parti şeklinde seslendiği iktidar partisine 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde AKP diyerek Zaman Gazetesi yaşadığı söylemindeki dönüşümü net olarak ortaya koymuştur. Seçim öncesi

muhalefet partilerinin söylemleri üzerinden eleştiri oklarını AK Parti'ye yönelten gazete ise seçim sonrası kendi söylemi üzerinden haberlerine devam etmiştir. Seçim sonucunu “Saray’a, israfa, otoriteleşmeye millet yeter dedi” başlığını atarak duyuran gazete AK Parti karşısındaki konumunu açık bir şekilde kendi söylemi üzerinden değerlendirmiştir. Zaman Gazetesi seçim sonuçlarını Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti üzerinden birlikte değerlendirmiştir. Zaman Gazetesinin haber metinlerinde gerek başlıkta gerekse kelime seçimlerinde van Dijk’ın belirttiği gibi ideolojik yapılanma söz konusudur. Cumhurbaşkanlığı Külliyesini saray olarak niteleyen gazete AK Parti’yi de israf ve otoriteleşme kavramları üzerinden suçlamıştır. Seçim sonucunda iktidar partisini çöken, yıkılan konumda yansıtan gazete AK Parti’nin tek başına iktidar olamayışını da Türkiye’nin üzerinden kara bulutlar kalktı şeklinde değerlendirmiştir. Bu anlamda gazetenin attığı başlıklar ve kelime seçimleri üzerinden söylem dönüşümü açık olarak ortaya çıkmaktadır.

Bugün Gazetesi de 7 Haziran 2015 genel seçim dönemine girildiğinde politik bir dönüşüm yaşamıştır. 12 Haziran 2011 genel seçimleri sonucunda “Tek Türkiye partisi” şeklinde ülkenin tamamına seslenen konumda yansıttığı AK Parti’yi, 7 Haziran 2015 genel seçimleri sonucunda ise “Tek parti dönemi bitti” diyerek demokrasi dışı nitelemesiyle sunmuştur. Bu anlamda gazetenin 7 Haziran seçimlerinde verdiği haberler üzerinden söylemindeki dönüşümün izlerini sürmek mümkündür. 10 Haziran tarihinde tekrar tek parti vurgulaması yapan gazete “Tek parti dönemi sona erdi” başlığını atarak otoriter rejim söylemini yeniden üretmiştir. Yalnızca başlıklar üzerinden değil Eleştirel Söylem Analizinde en küçük yapı birimi olan kelimeler üzerinden de dönüşümü açığa çıkarmak mümkündür. 2011 genel seçimlerinde ‘usta’ olarak yansıtılan AK Parti genel başkanı 7 Haziran 2015 genel seçimlerinde ‘serok’ kelimesi üzerinden muhalefetin söylemiyle sunulmuştur.

Genel olarak 12 Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 genel seçimleri karşılaştırıldığında Koza-İpek ve Feza gruplarının ekonomi-politik olarak bir dönüşüm yaşadıkları ortadadır. Van Dijk’ın ortaya koyduğu Eleştirel Söylem Analizi çerçevesinde Bugün ve Zaman Gazetelerinin her iki seçim dönemine ait haberleri incelenerek yaşanan söylem dönüşümü açığa çıkarılmıştır. 2011 yılında AK Parti’nin söylemini benimseyen söz konusu gazeteler 2015 genel seçimlerinde iktidar partisinin karşısında muhalefetin söylemini benimsemişlerdir. Yaşanan dönüşümün ardında ekonomik ve siyasal etkiler söz konusudur. İktidar partisinin politikalarını kendi çıkarlarına zıt gören Koza-İpek ve Feza grupları AK Parti’nin karşısında konumlanmıştır. Marx’ın ortaya koyduğu sermayeyi yöneten gücün düşünce üretim araçlarını da yönettiği varsayımı söz konusu gruplar üzerinden bir kez daha doğrulanmıştır. Sermaye gücünü elinde bulunduran söz konusu gruplar bu bağlamda hükümet karşısında bir

hegemonya mücadelesinde bulunmuşlardır. Haberlerin kamuoyuna sunumunda ideolojik etkilerin olduğu da yapılan analiz sonucunda ortaya konmuştur. Devletin ideolojisi karşısında kendi görüşlerini hakim kılmaya çalışan Zaman ve Bugün Gazeteleri Gramsci'nin 'hegemonya' kavramsallaştırmasını yansıtmıştır. Gramsci'nin belirttiği gibi hegemonya varsa karşı bir hegemonya da vardır ifadesi doğrultusunda devletin hegemonyası karşısında Koza-İpek ve Feza grupları kendi görüşlerini karşıt bir hegemonya olarak benimsetme yoluna gitmişlerdir. Gramsci'den etkilenerek Althusser'in ortaya koyduğu 'devletin ideolojik aygıtları' bağlamında yer alan kitle iletişim araçlarının ideoloji üretimi de incelenen haberlerde saptanmıştır. Feza ve Koza-İpek grupları 2011 genel seçimleri sürecinde kendi çıkarları doğrultusunda hükümet politikalarına uygun haber üretimi gerçekleştirmişlerdir. Haber metinlerinin ideoloji temelli analizi Kültürel Çalışmalar ile birlikte başlamıştır ve bu anlamda da çalışmanın dayanak noktasıdır. Kültürel Çalışmalar, ideoloji ve söylem üzerinden hegemonyanın medya iletileri yoluyla üretilmesini çözümler ve bu bağlamda yapılan çalışmada medyanın ideolojik üretiminde analiz edilen haberlerin sonuçlarıyla bağdaşmaktadır.

Son tahlilde, bir medya kuruluşunun sabit bir görüşü yoktur ve olaylar karşısındaki yayın politikası sahip olduğu ideolojiyi yansıtır. AK Parti merkezli analiz edilen her iki seçim döneminde "Gazetelerin sahip olduğu ideolojik bir görüş vardır ve bu bağlamda haber üretimi söz konusudur." varsayımı Zaman ve Bugün Gazeteleri üzerinden doğrulanmıştır. Her iki grubun yaşadığı dönüşüm ise çalışmanın bir diğer varsayımı olan "Gazeteler ekonomi-politik ilişkileri çerçevesinde haber üretmektedirler." önermesini yansıtmaktadır. Gazetelerin savundukları ideolojik değerlerin haberler yoluyla üretilmesi de çalışmanın üçüncü varsayımı olan "Gazeteler savundukları ideolojik değerleri haberler yoluyla yeniden inşa etmektedir." ile örtüşmektedir. Son varsayım olan "2011 ve 2015 genel seçimlerinde ele alınan gazeteler tarafını belli etmiş ve o yönde yayın yapmışlardır." tezi de her iki gazetenin yaklaşımını açığa çıkarmıştır.

Zaman Gazetesinin ve Bugün Gazetesinin söyleminde yaşadığı dönüşümün altında ekonomi-politik ilişkiler etkili olmuştur. Türkiye'de en fazla dershaneye sahip olan Gülen ve yapılanmasının kurdukları hiyerarşik sistem, özel eğitim kurumları üzerinden gerçekleşmiştir. Paralel Devlet Yapılanması için dershaneler büyük bir öneme sahipti çünkü bir yandan ciddi ekonomik getirisinin yanında diğer yandan da FETÖ'ye eleman devşirilmesi açısından merkezi konumdaydı. Devlet erkine müdahil olma çabası hegemonya mücadelesini ortaya çıkarırken, ekonomik gücünü de muhafaza etmeye çalışan örgüt, sahip olduğu medya kuruluşları üzerinden AK Parti'ye karşı propagandalara imza atmıştır. Bu noktada da Feza ve

Koza-İpek grupları bünyesinde bulundurdukları kitli iletişim araçlarını aktif olarak kullanmışlardır. Medyanın en önemli çıktısı olan haberler üzerinden tezin çıkış noktası olan ekonomi-politik dayanak söz konusu gazetelerde detaylı bir şekilde yansıtılmıştır.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. W. (2014). *Kültür Endüstrisi Kültür Yönetimi*. (çev. N. Ülner ve diğerleri). İletişim Yayınları, İstanbul.
- Akca, E. (2009). İdeoloji-Dil-Söylem ve Anlam İlişkisi: Medyada Anlamın Toplumsal İnşası. İ. Parlak (ed.). *Medyada Gerçekliğin İnşası: Türk Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış*. Çizgi Kitabevi, Konya, s. 335 – 366.
- Akyol, H. (2008). *Haber Basınından İslamcı Medyaya*. Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Althusser, L. (2015). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (çev. A. Tümertekin), İthaki Yayınları, İstanbul.
- Arık, B. (2004). Medya ve Kültür Çalışmaları Kapsamında Kültürel Çalışmalar Ekolüne Bir Bakış. Işık, M. (ed.). *Medyada Yeni Yaklaşımlar*. Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya, S. 83-104.
- Arık, B. (2009). Hrant Dink Cinayeti Haberlerinin Söylemi. M. Şeker ve N.T. Şeker (ed.). *Terör ve Haber Söylemi*. LiteraTürk, İstanbul, s. 241-290.
- Arsan, E. (2004). Medya-Güç-İdeoloji Ekseninde Merve Kavakçı Haberlerinin iki Farklı Sunumu. Ç. Dursun (ed.). *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Elips Kitap, Ankara, s. 151- 182.
- Barthes, R. (2005). *Bir Aşk Söyleminden Parçalar*. (çev. T. Yücel). Metis Yayınları, İstanbul.
- Benjamin, W. (2015). *Teknik Olarak Yeniden-Üretilbilirlik Çağında Sanat Yapıtı*. (çev. G. Sarı). Zeplin Kitap, İstanbul.
- Bulut, S. (2009). *Sermayenin Medyası Medyanın Sermayesi: Ekonomi Politik Yaklaşımlar*. S. Bulut (ed.). Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Bottomore, T. (1994). *Frankfurt Okulu*. (çev. Ahmet Çiğdem) Vadi Yayınları, Ankara.
- Bozkurt, N. (2004). *20. Yüzyıl Düşünce Akımları*. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.
- Çebi, M. S. (2002). *Haberi Anlamak*. Gazi Kitabevi, Ankara.
- Çoban, B. (2011). Deliliğin Tutsaklığında Bir Dahi (Louis Althusser). B. Çoban (ed.). *Kadife Karanlık II Ayna Şövalyeleri*. Su Yayınevi, İstanbul, s. 89-116.
- Çoban, B. (2015). Söylem, İdeoloji ve Eylem: İktidar ve Muhalefet Arasındaki Mücadeleyi Çözümleme Denemesi. B. Çoban, Z. Özarslan (ed.). *Söylem ve İdeoloji*. Su Yayınları, İstanbul, s. 199 - 234.
- Çoban, S. (2013). *Hegemonya Aracı ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya*. Parşömen Yayıncılık, İstanbul.

- Dağtaş, B. (1999). “İngiliz Kültürel Çalışmalarında İdeoloji”. Kurgu Dergisi, Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayını, Sayı: 16, Eskişehir, 1999. S.335–357.
- Demirelli, L. (2009). Medya'nın AKP Kapatma Davasına Bakışı: Kapatmak veya Kapatmamak. İ. Parlak (ed.). *Medyada Gerçekliğin İnşası: Türk Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış*. Çizgi Kitabevi, Konya, s. 335 – 366.
- Doğan, C. (2009). Ermeni Soykırım Tasarısı: Yazılı Basının Söylemi Üzerine Bir İnceleme. İ. Parlak (ed.). *Medyada Gerçekliğin İnşası: Türk Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış*. Çizgi Kitabevi, Konya, s. 281 - 334.
- Durna, T. ve Kubilay, Ç. (2010). Söylem Kuramları ve Eleştirel Söylem Çözümlemeleri. (der. Durna, T.). *Medyadan Söylemler*. Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, İstanbul, s. 47-78.
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. İmge Yayınları, Ankara.
- Eagleton, T. (2015). *İdeoloji*. (çev. M. Özcan), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul.
- Engels, F. (1975). *Anti Dühring*. (çev. Kenan Somer). Sol, Ankara.
- Engels, F. (1993). *Tarihsel Materyalizm Üzerine Mektuplar*. Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara.
- Erdoğan İ. ve Alemdar, K. (2005). *Öteki Kuram: Kitle İletişimine Yaklaşımların Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Erk Yayınları, Ankara.
- Ertan Keskin, Z. (2004). Türkiye’de Haber İncelemelerinde Van Dijk Yöntemi. Ç. Dursun (ed.). *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Elips Kitap, Ankara, s. 391- 407.
- Evre, B. (2009). Söylem Analizine Yönelik Farklı Yaklaşımlar: Bir Sınıflandırma Girişimi. İ. Parlak (ed.). *Medyada Gerçekliğin İnşası: Türk Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış*. Çizgi Kitabevi, Konya, s. 107 - 152.
- Fairclough, N. (2015). Dil ve İdeoloji. B. Çoban, Z. Özarlan (ed.). *Söylem ve İdeoloji*. Su Yayınları, İstanbul, s. 121 - 136.
- Fairclough, N. ve Graham, P. (2015). Eleştirel Söylem Çözümlemecisi Olarak Marx: Eleştirel Yöntemin Yaratılışı ve Küresel Sermayenin Eleştirisi İle Bağlantısı. B. Çoban, Z. Özarlan (ed.). *Söylem ve İdeoloji*. Su Yayınları, İstanbul, s. 147 - 198.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (çev. S. İrvan), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Gramsci, A. (2014). Hapishane Defterleri. (çev.), Belge Yayınları, İstanbul.
- Gülsoy, D. (2005). Chomsky. Rigel, N. (ed). *Kadife Karanlık/ 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar*. Su Yayınevi, İstanbul. s. 139-192.
- Güngör, N. (2013). *İletişim: Kuramlar ve Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi, Ankara.

- Hall, S. (1999). İdeolojinin Yeniden Keşfi: Medya Çalışmalarında Baskı Altında Tutulmanın Geri Dönüşü. (der. ve çev. M. Küçük). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ark Yayınları, Ankara, s. 77 – 126.
- Hall, S. (2005). Kültür, Medya ve İdeolojik Etki. M. Küçük (ed.). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ark Yayınları, Ankara, s. 193 - 239.
- Hall, S., Critcher, C. Jefferson, T. Clark, J. ve Roberts, B. (1978). *Policing the Crisis: Mugging, the State and Law and Order*, Londra, Macmillan.
- Herman, E. S. ve Chomsky, N. (1998). *Medya Halka Nasıl Evet Dedirtir*. (çev. İsmail Kaplan). Minevra Yayınevi, İstanbul.
- Horkheimer, M. ve Adorno, T. W. (1995). *Aydınlanmanın Diyalektiği*. (çev. O. Özügül), Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- İnal, M. A. (1994). “Haber üretim Sürecinde İki Farklı Yaklaşım”, İLEF Yıllık’93, AÜİF Yayınları, Ankara, 155–176.
- İnal, M. A. (1996). *Haberi Okumak*. Temuçin Yayınları, İstanbul.
- Kalyoncu, C.A. (2007). *20. Yıl Zaman’ı*. Zaman Kitap, İstanbul
- Kazancı, M. (2002). Althusser, İdeoloji ve İletişimin Dayanılmaz Ağırlığı. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 57(1): 55 – 87.
- Kejanlıoğlu, D.B. (2005). *Frankfurt Okulu’nun Eleştirel Bir Uğraşı: İletişim ve Medya*. Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.
- Krogh, T. (1999). “Frankfurt Okulu’nun Kültürel Analizi”, (der. ve çev. M. Küçük). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ark Yayınları, Ankara, s. 331– 381.
- Lukacs, G. (1998). *Tarih ve Sınıf Bilinci*. (çev. Y. Öner), Belge Yayınları, İstanbul.
- Mardin, Ş. (1997). *İdeoloji*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Mattelart, A. ve Maattelart, M. (2016). *İletişim Kuramları Tarihi*, (çev. M. Zılhoğlu), İletişim Yayınları, İstanbul.
- Marx, K. (2014). *Grundrisse Ekonomi Politikin Eleştirisi İçin Ön Çalışma*, (çev. S. Nişanyan), Birikim Yayınları, İstanbul.
- Marx, K. ve Engels, F. (2013). *Alman İdeolojisi (Feuerbach)* (çev. S. Belli), Sol Yayınları, Ankara.
- Mc Quail, D. ve Windahl, S. (1997). *Kitle İletişim Modelleri*. (çev. K. Yumlu). İmge Kitabevi, Ankara.
- Mora, N. (2011). *Medya Çalışmaları Medya Pedagojisi ve Küresel İletişim*. Nobel Yayıncılık, Ankara.

- Murdock, G. ve Golding, P. (2002), “Kültür, İletişim ve Ekonomi Politik”, *Medya, Kültür, Siyaset* içinde,(der. S. İrvan), Alp Yayınevi, Ankara.
- Olkun, E. O. (2015). Türkiye’de Medya Sahiplik Yapısındaki Değişim: Milliyet ve Vatan Gazeteleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Öksüz, O. (2008). *Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Üyelik Sürecinde Resmi Söylem Karşısında Sivil Toplum Söylemi: 1990 Sonrasına Eleştirel Bir Bakış*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Özer, Ö. (2011). *Eleştirel Haber Çözümlemeleri*. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Poulantzas, N. (2004). *Devlet İktidar Sosyalizm*. Epos Yayınları, Ankara.
- Schneider, W. ve Raue, J. P. (2002). *Gazetecinin El Kitabı*. (çev. Işık Aygün). Adenauer Vakfı, İstanbul.
- Schudson, M. (1997). “Haber Üretiminin Sosyolojisi”, İLEF Yıllık’94, AÜİF Yayınları, Ankara, 307-323.
- Schiller, H. (2005). *Zihin Yönlendirenler*. (çev. C. Cerit). Pınar Yayınları, İstanbul.
- Selçuk, A. ve Şeker, M. (2012). *Danıştay Saldırısı Haberlerinde Söylem ve İdeoloji*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Shoemaker, P. ve Reese, S.D. (2002). “İdeolojinin Medya İçeriği Üzerindeki Etkisi”, *Medya Kültür Siyaset*, (der. ve çev. S. İrvan). Ark Yayınları, Ankara.
- Sholle, D. J. (1999). Eleştirel Çalışmalar: İdeoloji Teorisinden İktidar/Bilgiye. M. Küçük (ed.). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ark Yayınları, Ankara, s. 267 - 308.
- Slattery, M. (2008). *Sosyolojide Temel Fikirler*. (çev. Ö. Balkız ve ark.). Sentez Yayıncılık, Ankara.
- Smith, P. (2007). *Kültürel Kuram* (çev. S. Güzelsarı ve İ. Gündoğdu), Babil Yayınları, İstanbul.
- Sözen, E. (1999). *Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite*. Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Stevenson, N. (2015). *Medya Kültürleri Sosyal Teori ve Kitle İletişimi*, (çev. G. Orhon ve B. E. Aksoy). Ütopya Yayınevi, Ankara.
- Şeker, M. (1999). *Televizyon Haberciliği*. Sel-ün Yayınları, Konya.
- Şeker, N. T. (2009). Malatya Zirve Yayınevi Olayı Haberlerinin Söylemi. M. Şeker ve N.T. Şeker (ed). *Terör ve Haber Söylemi*. LiteraTürk, İstanbul. s. 291-348.
- Şener, N. (2016). *Ergenekon Belgelerinde Fethullah Gülen ve Cemaat*. Destek Yayınevi, İstanbul.

- Tali, G. (2009). Kuzey Irak Operasyonu ve Resmi Söylemin Yeniden Üretimi: -Güç, Meşrutiyet, Milliyetçilik-. İ. Parlak (ed.). *Medyada Gerçekliğin İnşası: Türk Medya Söylemine Eleştirel Bir Bakış*. Çizgi Kitabevi, Konya, s. 423 - 464.
- Tokgöz, O. (2009). *Temel Gazetecilik*. İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Toruk, İ. (2008). *Gutenberg'den Dijital Çağa Gazetecilik: Türkiye'de Haber Siteleri*. LiteraTürk, İstanbul.
- Uyguç, Ü. ve Genç, A. (1998). *Radyo Televizyon Haberciliği*. Avcıol Yayınları, İstanbul.
- Ülkü, G. (2004). Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi. Ç. Dursun (ed.). *Haber, Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Elips Kitap, Ankara, s. 371 - 391.
- Yaylagül, L. (2014). *Kitle İletişim Kuramları: Egemen ve Eleştirel Yaklaşımlar*. Dipnot Yayınları, Ankara.
- Yüksel, E. ve Gürcan, H.İ. (2005). *Habercinin El Kitabı*. Tablet Yayınları, Konya
- Van Dijk, A.T. (1988). *News as Discourse*. Lawrence Earlbaum Associates Publication, New Jersey.
- Van Dijk, A.T. (1991). *The Interdisciplinary Study Of News As Discourse*. K.B. Jensen and N.W. Jankowski (ed.). *A Handbook Of Qualitative Methodologies For Mass Communication Research*, Routledge, London.
- Van Dijk, A.T. (1998). *Opinions and Ideologies in the Press*. A. Bell and P. Garrett (ed.). *Approaches to media Discourse*. Oxford: Blackwell.
- Van Dijk, A.T. (1999). Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları. M. Küçük (ed.). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ark Yayınları, Ankara, s. 331 - 398.
- Van Dijk, A.T. (2015). Söylem ve İdeoloji: Çok Alanlı Bir Yaklaşım. B. Çoban, Z. Özarlan (ed.). *Söylem ve İdeoloji*. Su Yayınları, İstanbul, s. 15 - 100.
- Williams, R. (1990). *Marksizm ve Edebiyat*. (çev. E. Tarım), Adam Yayınları, İstanbul.
- Williams, R. (2013). *Kültür ve Materyalizm* (çev. F.B. Aydar), Sel Yayınları, İstanbul.

Gazeteler

Zaman Gazetesi, 05.06.2011

Zaman Gazetesi, 06.06.2011

Zaman Gazetesi, 07.06.2011

Zaman Gazetesi, 08.06.2011

Zaman Gazetesi, 09.06.2011

Zaman Gazetesi, 10.06.2011

Zaman Gazetesi, 11.06.2011

Zaman Gazetesi, 13.06.2011

Zaman Gazetesi, 14. 06. 2011

Zaman Gazetesi, 16. 06. 2011

Bugün Gazetesi, 06.06.2011

Bugün Gazetesi, 07.06.2011

Bugün Gazetesi, 08.06.2011

Bugün Gazetesi, 09. 06. 2011

Bugün Gazetesi, 10. 06. 2011

Bugün Gazetesi, 11. 06. 2011

Bugün Gazetesi, 12. 06. 2011

Bugün Gazetesi, 13.06. 2011

Bugün Gazetesi, 14. 06. 2011

Bugün Gazetesi, 15. 06. 2011

Bugün Gazetesi, 17. 06. 2011

Zaman Gazetesi, 01. 06. 2015

Zaman Gazetesi, 06.06. 2015

Zaman Gazetesi, 07. 06. 2015

Zaman Gazetesi, 08. 06. 2015

Zaman Gazetesi, 09.06. 2015

Zaman Gazetesi, 10. 06. 2015

Zaman Gazetesi, 12. 06. 2015

Zaman Gazetesi, 14. 06. 2015

Bugün Gazetesi, 04. 06. 2015

Bugün Gazetesi, 05. 06. 2015

Bugün Gazetesi, 06.06. 2015

Bugün Gazetesi, 09. 06. 2015

Bugün Gazetesi, 10. 06. 2015

Bugün Gazetesi, 11. 06. 2015

EK 1- 15 TEMMUZ SONRASI FETÖ'YE AİT KAPATILAN MEDYA KURULUŞLARI

Kapatılan Haber Ajansları	Kapatılan Televizyonlar		Kapatılan Radyolar	
Cihan Haber Ajansı	Bariş TV	Mehtap TV	Aksaray Mavi Radyo	Herkül FM
Muhabir Haber Ajansı	Bugün TV	Merkür TV	Aktüel Radyo	Jest FM
SEM Haber Ajansı	Can Erzincan TV	Samanyolu Haber	Berfin FM	KanalTürk Radyo
	Dünya TV	Samanyolu TV	Burç FM	Radyo 59
	HİRA TV	SRT TV	Cihan Radyo	Radyo Aile Haberi
	Irmak TV	Tuna Shopping TV	Dünya Radyo	Radyo Bamteli
	Kanal 124	Yumurcak TV	Esra Radyo	Radyo Fıkıh
	KanalTürk	MC TV	Haber Radyo Ege	Radyo Küre
			Radyo Mehtap	Radyo Şimşek
			Radyo Nur	Umut FM
			Samanyolu Haber Radyosu	Yağmur FM

Kapatılan Yayınları			
Gonca Yayınları	Giresun Basın Yayın Dağıtım	Kaynak Yayınları	Sürat Basın Yayın Reklamcılık Eğitim Araçları
GYV Yayınları	Gülyurdu Yayınları	Kervan Basın Yayıncılık	Sütun Yayınları
Define Yayınları	Işık Akademi	Kuşak Yayınları	Şahdamar Yayınları
Altın Burç Yayınları	Işık Özel Eğitim Yayınları	Muştu Yayınları	Ufuk Basın Yayın Haber Ajans PAZARLAMA
Burak Basın Yayın Dağıtım	İklim Basın Yayın Pazarlama	Nil Yayınları	Ufuk Yayınları
Dolunay Eğitim Yayın Dağıtım	Kaydırak Yayınları	Rehber Yayınları	Waşanxaneyi Nil
Yay Basın Dağıtım	Yeni Akademi Yayınları	Yitik Hazine Yayınları	Zambak Basın Yayın Eğitim Turizm

Kapatılan Gazeteler			Kapatılan Dergiler
Adana Haber Gazetesi	Batman Gazetesi	Haber Kütahya Gazetesi	Akademik Araştırmalar Dergisi
Adana Medya Gazetesi	Batman Postası Gazetesi	Gediz Gazetesi	Aksiyon
Akdeniz Türk	Batman Doğuş Gazetesi	Zafer Gazetesi	Asya Pasifik Dergisi
Şuhut'un Sesi Gazetesi	Bingöl Olay Gazetesi	Hisar Gazetesi	Bisiklet Çocuk Dergisi
Kurtuluş Gazetesi	İrade Gazetesi	Turgutlu Havadis Gazetesi	Diyalog Avrasya Dergisi
Lider Gazetesi	İskenderun Olay Gazetesi	Milas feza Gazetesi	Ekolife Dergisi
İscehisar Gazetesi	Ekonomi	Türkiye'de Yeni Yıldız Gazetesi	Ekoloji Dergisi
Türkiyeli Gazetesi	Ege'de Son Söz Gazetesi	Hakikat Gazetesi	Fountain Dergisi
Antalya Gazetesi	Demokrat Gebze	Urfa Haber Ajansı Gazetesi	Gonca Dergisi
Yerel Bakış Gazetesi	Kocaeli Manşet	Ajans 11 Gazetesi	Gül Yaprığı Dergisi
Nazar	Bizim Kocaeli	Yeni Emek	Nokta
Banaz Postası Gazetesi	Bugün Gazetesi	Yarına Bakış	Sızıntı
Son Nokta Gazetesi	Meydan Gazetesi	Yeni Hayat	Yağmur Dergisi
Merkür Haber Gazetesi	Özgür Düşünce Gazetesi	Zaman Gazetesi	Yeni Ümit
Millet Gazetesi	Taraf	Today's Zaman	Zirve Dergisi

23

Bağımsız sanıklar kaybettii, CHP ve MHP listesindeki adaylar seçildi

Parti listelerine gremeyen Ergenekon ve Balıoz sanığı albaylı Jüzaralı uğradı. Çetin Doğru, Tunca Özkan, Dığü Pennek isimlik en yelleri bu şandı. Mustafa Bay, Mehmet Haberal, İhan Çhaner, Sinan Angan, CHP'eri, Ergin Alan ise MHP'leri seçti. Ancak tutuklu sanıkların serbest kalıp kalamayacağına mahkemeler karar verecek.

21

Bakanların gönderildiği illerde AK Parti'nin oylanı patladı

Başbakan Erdoğan'ın bakanlarına seçimi bölgesini değıstirme talimatı basıldı. Sonuç verdi, AK Parti, İzmir'de oylanı Beşik Vatan ve Erzurum'da Güny ile 6 puan artırdı. Bu oran Antalya'da 6, Samsun'da 5, Kırıkkale'de 4, Mersin'de 2 puan olarak gerçekleşti. Rize'de ise Hayati Yazıcı ile oylanın 15 puan yükseldi. AK Parti, 3 vekiin tamamını aldı.

05

Cihan, bu seçimin de tartışmasız galibi oldu

Cihan Haber Ajansı, 2002 ve 2007'de olduğu gibi 2011 seçimlerinin sonucunda da en hızlı veren kuruluş oldu. Bu yıl da seçimleri kalifornisinden bir saat önce, İtalyan saatli sayımlarıyla 2007'den sonraki en hızlı sonuçlandıran kuruluş oldu. Cihan Haber Ajansı, 2007'de yüzde 30 rekortunu yazarak büyük bir başarıya imza attı. Seçimleri, Google başta olmak üzere internet veya televizyondan takip edenler, saat 21.30'da sonuçları öğrendi.

ZAMAN

13 HAZİRAN 2011 PAZARTESİ WWW.ZAMAN.COM.TR 50 KR

CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu

Seçmenden CHP'ye 'açılıma devam' mesajı

Kemal Kılıçdaroğlu'nun genel başkanlık konuşmasında seçim sonuçlarının ardından "kati lakiklik" sözlerini terk ederek daha özgürlükçü politikalar geliştiren CHP, oylanın bir önceki seçime göre 9 puan arttı. Bu da bakan, CHP'nin yaptığı demokratik açılımların destekçiliği şeklinde yorumlandı. Kılıçdaroğlu da, sonuçların netleşmesinin ardından bu yönde mesajlar verdi. Partinin en çoklu beklentilerden olacağına kesin bir konuşma yapmış Kılıçdaroğlu, milletvekili sayısına artıran tek parti çıkışının vurguladı ve AK Parti'ye destek verdi. Ardından hem özgürlükler hem de anayasal değişiklik konusuna yakından takip edileceğini söyledi. Seçim sonuçlarında 81 il ve 270'ün fazla ilçeye gittiğini belirten CHP lideri "6 ayık önce 3,5 milyon yeni yurttaş kazandıysak bir sonraki seçimde listelendik" dedi. **ŞAHABİ GÜLER, POLİTİKA 18**

AK Parti %49,94
326 VEKİL

CHP %25,94
135 VEKİL

MHP %13,03
53 VEKİL

SP %1,23

HAS Parti %0,75

BAGIMSIZ %6,61
36 VEKİL

Diğer: 4,48

Secime yüksek katılım: Yüzde 86,7

50 milyon üzerinde seçimin bulunduğu 12 Haziran seçimleri kutlamaları sırasında da seçim yollarına çıktılar. 2007'de 84,5 olan katılım oranı olan 86,7'ye yükseldi.

Secim 2011

Yüzde 50 oyla istikrarla güçlü destek

Millet, son sözü sandıkta söyledi. AK Parti'ye üçüncü kez destek vererek, istikrarın devam etmesini istedi. Seçmenlerin yarısının oyunu alan iktidar partisi, 2007'deki yüzde 47'lik rekorunu da kırdı. En yakın rakibi CHP'yi ikiye katlarken, girdiği üç seçimde oylanın arttırarak tek başına iktidara gelen ilk parti oldu. Ancak illerin milletvekili sayılarının değısmesi hükümetin Meclis gücünü zayıflattı.

326
AK Parti

135
CHP

53
MHP

4,48
Diğer

6,61
Bağımsız

13,03
MHP

1,23
SP

0,75
HAS Parti

6,61
Bağımsız

36
Bağımsız

Milletle 'uzlaşmayla yeni anayasa' istedi

Başbakan Tayyip Erdoğan, seçim sonuçlarının netleşmesinin ardından beklenen "balık konuşması" yaptı. "Millet kazandı, ceteller kaybettii" diyen Erdoğan, 330 vekile sahip olmasalar da, milletten yüzde 50 oyla "uzlaşarak yeni anayasa yapma" mesajı verdiğine özer dedi. Diğer partilere oval anayasa yapılabilmeleri hakkında bütün partilere görüşlerini ve uzlaşma arayışlarını söyledi. Konuşmasında seçim sürecindeki atışmalarına da atıl yapan Erdoğan, heflilik istedi.

ERDAL SEN, İBRAHİM ASALIOĞLU ANKARA

Türkiye, siyasal maratonun sonunda seçimi yaptı. Üst üste 3. zafetini elde eden AK Parti, büyük bir rekortu imza attı. Restorasyon sonucunda göre yalınca yüzde 50 oyla her iki seçimden birinin tercih oldu. Çiçliği de seçimde oylanın arttırarak tek başına iktidara gelen ilk siyasi parti unvanıyla taahhe gitti. Anasik illerin yendikten vekil sayısı sebebiyle Meclis'teki sandalye gücü 341 den 326'ya düştü. AK Parti, 81 ilin 66 sanda birinci oldu. Genel olarak Dağıda oylan düşerken bütünde arttı. İzmir'de 9 vekilden 11'e çıkarken, yerel seçimde CHP'ye kapıldığı Antalya'da yerliken zafere ulaştı. Önemli Mesin, Maras, Eskişehir ve Balıkesir gibi illerde de birinci oldu. AK Parti, sadece 3 ilde (Tunceli, Hakkari, Iğdır) vekil çıkaramadı. CHP 7 ilde birinci çıktıysa da, MHP'nin zeytin oylanı tek yer: Iğdır oldu. Bu seçimin en önemli neticeslerinden biri ise küçük partilerdeki erimeydi. Yüzde 13 geçen tek parti Saadet Partisi (SP) oldu. SP'den kopan Nispetiye Karatulum liderliğindeki HAS Parti de yüzde 0,75'le hayal keşkeği yaşadı. Büyük İriik, Partisi (BBP) 0,71, Demokratik Parti (DP) 0,63'le kaldı. BBP Genel Başkanı Yalçın Topcu istedi. **ŞAHABİ GÜLER, POLİTİKA 20-21**

Yeni bir sayfa EKREM DUMANLI 28 **SYORUM** Bu seçim sistemini kim değıstirdi? MEHMET KAMIS 21 **SYORUM** AK Parti'nin 12 Haziran zaferi MUSTAFA DINAL 20

PARTİLERİN BİRİNCİ OLDUĞU İLLER ■ AK PARTİ ■ CHP ■ MHP ■ BAGIMSIZ

Yüksek Seçim Kurulu'nun (YSK) yaptığı son değışiklikle bazı şehirlerde milletvekili sayısının düşürülmesi, bazılarının da artırılması Meclis artırmadığı vekil oldu. 2007 Genel Seçimlerinde yüzde 46,7 oy oranı ile 341 milletvekili çıkararak AK Parti, bu kez yüzde 50 oy almıştı. MHP de AK Parti gibi sistemden mağduru oldu. Bir önceki seçime göre oyu yüzde 1,5 azalan MHP'nin vekil sayısı 71'den 53'e indi. Değışiklikten en

kırlı çıkan parti ise CHP oldu. 2007'de yüzde 21 ile 112 milletvekili Meclis'e taşıyan CHP, oy oranını sadece 4 puan arttırmıştı. Meclis artırmadığı vekil sayısı 135 milletvekili oldu. Seçimlere kurt partileri ve bazı parti ile ittifak yaparak giren BDP, çıktığı hedefe büyük oranda ulaştı. Bağımsızlar destekleyen BDP, 2007'deki oy oranını 1 puan arttırmıştı. Karşılık, yeni düzenleme sayesinde vekil sayısını 27'den 36'ya yükseltti. **ŞAHABİ GÜLER, TANU OKYAY, AZİZ İSTEGİL, POLİTİKA 16**

Zaman Okur Hattı: 444 8 555

9 773 80 3 380 0 1

Bize emanet oy verenleri mahcup etmeyeceğiz

HDP Es Genel Başkanı Selahattin Demirtaş seçim sonuçlarını değerlendirirdi. "Hangi gerekçeyle bize oy vermiş olursa olsunlar, hiç kimseyi, HDP'ye demokratik siyasetin önünü açmak isteyenleri mahcup etmeyeceğiz." dedi. 25

Baskıcı bir dönemi sona erdirdik

CHP, seçimlerden yüzde 25,16 oy oranıyla ikinci parti olarak çıktı. Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu, "Demokratik yollarla baskıcı bir dönemi sona erdirdik. Yasasın demokrasi" dedi. Parti sözcüsü Haluk Koc, "Türkiye kazanmıştır, Erdoğan kaybetmiştir." ifadesini kullandı. **HABİB GÜLER** 27

Seçimin başlıca kaybedeni Erdoğan

MHP, 2011'de yüzde 13 olan oy oranını 16,5'e, vekil sayısını 52 den 82'ye çıkardı. Başvekil AKP'nin gerilimle dayalı siyasetinin ağır yenilgi aldığı söylendi. "7 Haziran'ın başlıca kaybedeni olan Erdoğan, ya anayasal sınırlarda kalmalı ya da istifayı düşünmelidir." dedi. **SELİM KUVEL** 26

YORUM MEHMET KAMIS Erdoğan'ın mesruiyeti artık tartışmalıdır 16 **YORUM BÜLENT KORUCU** Parlamento kazandı 29

ZAMAN

8 HAZİRAN 2015 PAZARTESİ WWW.ZAMAN.COM.TR 75 Kİ

SARAY'A, İSRAFA, OTORİTERLEŞMEYE MİLLET YETER DEDİ

Türkiye, 25. kez milletvekili seçimini yaptı. 13 yıldır devam eden tek parti dönemi bitti. Cumhurbaşkanı Erdoğan, 47 miting yapmasına ve 400 milletvekili istemesine rağmen AKP, 3 milyon oy kaybetti, 256 vekilde kaldı. Meclis başkanı bile seçemeyecek duruma düştü. Bu kayıpta, Saray ve devlet harcamalarındaki israf, VIP torpil uygulamaları ile otoriterleşme etkili oldu.

YORUM EKREM DUMANLI
GÖZÜNÜZÜ HIRS BÜRÜMÜS BİLE OLSA 14

AKP, bunları artık yapamayacak

- Tek başına seçim kararı alamayacak.
 - Meclis başkanını belirleyemeyecek.
 - Anayasa Mahkemesi ve Sayıştay gibi kurumlarla iye seçemeyecek.
 - KİT'lerin denetlenmesi ve Sayıştay raporlarını engellemeyecek.
 - Komisyonlardaki çoğunluğunu kaybettığı için torbu karara basamaz.
 - Yurt dışına asker gönderme tekliflerini tek başına çıkaramayacak.
 - 5 AKP'li üyenin bulunduğu Radyo ve Televizyon Üst Kurulu'nda, 4 AKP'li üye kalacak. Böylece 9 üyeli RTÜK'te, blok oyla muhalif televizyon kanallarına oca verilemeyecek.
- ▲POLİTİKA 29**

AMBULANS İLE OY VERMEYE GİTTİ
Yüzde 86,8 katılımla gerçekleşen seçimde, HDP Diyarbakır mitinginde yaralanan Hüseyin Toprak (22) yaralı hastaneden kölye gelecek oyuyla kullandı. 2014

İBRAHİM ASALIOĞLU, AHMET DÖNMEZ ANKARA

Türkiye, 7 Haziran seçimleriyle yeni bir döneme girdi. Millet, AKP'nin gerilim politikasına prim vermedi. 13 yıllık tek parti iktidarı sona erdi. HDP'nin baraj sorunsalı TBMM 4 partiden oluştu. AKP milletvekili seçiminde ilk kez oy kaybetti. 2011'deki yüzde 49,8'lik oyu, yüzde 40,7'ye geriledi. Güneydoğu illerinde büyük kayba uğradı. Diyarbakır'daki milletvekili sayısı 11'den 1'e düştü. Ege ve Akdeniz bölgesinde de gerileyen iktidar, nerdeyse bütün illerde oy kaybetti. Türkiye genelinde seçmen sayısı yaklaşık 4 milyon artmasına rağmen AKP'nin oyu, 2011'de 21,3 milyon iken 18,2 milyona geriledi. Sonuçlar, milletin otoriterleşme, 1100 odalı Saray'a, israf, zulme, haksızlığa ve ağır operasyonlarına tepkisi olarak yorumlandı. Mahalfelet, Arayış'ı yönetmek AKP için seçim kampanyası yürüten Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da kaybetmişliği ve meşruiyetini yitirdiği sende. Erdoğan'ın başkanlık hayali de tarlı oldu. **▲POLİTİKA 28**

Ankara'da hükümet senaryoları

Seçim sonuçları, tek parti dönemini de sona erdirdi. AKP tek başına hükümet kurabilmesi için gerekli 276 milletvekili kazanamadı. Bu durumda AKP'nin yanına bir partiyi alarak koalisyon kurması gerekecek. Azınlık hükümeti seçeneğinde ise 20 mahalfelet milletvekilinin desteğine ihtiyaç olacak. Ancak propaganda döneminde CHP, MHP ve HDP liderleri AKP ile koalisyon kurmayacakları yönünde açıklama yapmıştı.

Seçimin kazananı yine Cihan oldu

Büyük bir gerilim içinde geçen 7 Haziran milletvekili seçimlerinin kazananı tüm engellemelere ve siber saldırılara rağmen yine Cihan Haber Ajansı oldu. Ajans, dün yayın yayışını sona erdirmesinin ardından seçim sonuçlarını hızlı ve doğru verilerle abonelerine ve kamuya yayınladı. Birçok televizyon, gazete ve internet sitesi Cihan'ın verilerini izleyici ve okurlarına paylaştı. Yandaş medya ise Anadolu Ajansı'nın tutarlı ve güvenilir raporlarına "manipülasyon" iddialarına sebep oldu. Yayın yayışına destek, saat 18.04'te Twitter'dan veri paylaşan Sabah Gazetesi, AKP'nin oy oranını yüzde 53 olarak yayınladı. HDP'nin ise yüzde 7 ile başkanı alında gösterdi. **▲DERİS GENC AKTÜEL 02**

Dünya estetik merkezi olduk

■ Türkiye, estetik turizminde ABD ve Brezilya'yı solladı. Yılın ilk 5 ayında 360 bin kişi, saç ekim, yüz gerdirme, liposüktür, güğüs ve estetik ameliyatıyla güzelleşmek için ülkemize geldi. 4'te

Fransa yasakladı 10 ilaça kanser riski

■ Mesane kanserine yol açtığı şüphesiyle Fransa'da yasaklanan Poliofizasyon modülü için ilaçların Türkiye'de kullanılacağı ortaya çıktı. Eczacılar, bu modülün 10 ilaça olduğunu söyledikçe da

Terim'den GERÇEĞİ GİZLİYOR

■ Atletico Madrid'e transfer olmayı planlayan Ayta Turan, İspanya'da ev bile tuttuğunu arkadaşlarına iftiharla duyurmuştu. "Fatih Terim'e gitmek istediğimi söyleyemiyordum" dedi. Galatasaray yönetimi ise sözleşmenin uzatılmasına için Ayta'ya zammı teklif etti. Önceki hafta yapılan Attila, bekler gününde Terim ile bir araya gelip son kararını verecek.

TÜRKİYE'NİN **BUGÜN** **GAZETESİ**

14 Haziran 2011 SALI Fiyatı: 50 Kuruş

Tek Türkiye partisi

AK Parti 27 ilde yüzde 60'ın üzerinde oy aldı. Türkiye'nin 7 bölgesinden milletvekili çıkaran tek parti oldu. 67 ilde ilk sıraya yerleşti. 12 ilde diğer partiler vekil çıkaramadı. CHP 32, MHP 48 ilde milletvekilliği kazanamadı

Ülke şantiyeye dönecek

Seçim zafere ardından Başbakan'ın üstelik döneminde hayata geçireceği dev projeler, birçok yerde start alacak

■ Hastaneler, otoyollar ve şehirler
■ İstanbul ve Ankara'daki 3 yeni şehrin etrafı çarşılaşan bu yıl başlayacak. Kanal İstanbul'un etrafını iki yılda tamamlayacak. İstanbul-İzmir otoyolu ve Kırşehir geçişi projelerinin inşaatı ise başladı. İstanbul'da yeni bir tüp geçidi ve 3 köprüünün inşaatı da start olacak. İzmir'de köprüden tüp geçişi geçiş sağlanacak. 8 dev şehir hastanesi ve 5 yeni istedi inşa edilecek. 7'de

■ Tarihi seçimde birçok ilk yaşandı. AK Parti'nin zafere birçok alanda kendini gösterdi. Türkiye'nin 7 bölgesinde de birinci parti oldu. Erzurum, Van, Muş gibi illerin bulunduğu Doğu Anadolu Bölgesi'nde AK Parti 34 milletvekili çıkarırken, BDP destekli bağımsızlar 14, CHP 3, MHP ise sadece 2 milletvekili çıkarabildi.

■ Güneydoğu'da BDP 12, AK Parti 37 vekil çıkardı
■ Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise AK Parti 37, BDP destekli bağımsızlar ise 12 milletvekili çıkardı. Güneydoğu Anadolu'da CHP 3 milletvekilliği kazanmak zorunda kaldı. AK Parti, 27 ilde yüzde 60'ın üzerinde oyu aldı. 4 ilde ise yüzde 69'a rekor kırdı.

■ Üç ilde 3-0 yaptı
■ AK Parti dışında 12 ilde başka hiçbir parti milletvekili çıkaramadı. Kırkkale, Rize, Aksaray ve Nevşehir'de 3-0 yaptı. Yeniden birçok sahil kentinde birinci sıraya yerleşti. Samsat Hakkari, Iğdır ve Tunceli'de milletvekili çıkaramadı. Bilal PETM 15'de

Dünya liderlerinden kutlama telefonları

■ İngiltere ve Yunanistan başbakanları ile Alipay ve AB Komisyonu Başkanı Barroso gibi birçok lider Erdoğan'ı arayıp kutladı. Le Figaro gazetesi "Türkiye'de modernleşmenin zafere Erdoğan" manşetinde çıktı.

Yeni Anayasa için kapım açık

■ Başbakan Erdoğan'ın "Yeni Anayasa için kapılarımızı açtık" sözlerine CHP'den olumlu cevap geldi. Kılıçdaroğlu, BİGÜN'e yaptığı açıklamada "Kapım açık" dedi.

■ Üzerlerine düşeni yapmaya hazır olduklarını belirtti. "Zaten taahhüdümüz var. Başbakan'a kapıyı kapattım" dedi. Oturulacak komisyonu üye vereceklerini söyledi. 13'te

FBI'yu Türk polisi eğitecek

■ Kitleli felaketlerde süfr hata ile kimlik tespiti yapan Türk DVI ekibi başarıyla rakiplerinin takdirdini kazandı. ABD Federal Soruşturma Bürosu FBI'da Türk polislerini eğitmek için sıraya girdi. 5'te

İki duvarı delip soydular

■ İstanbul Tuzla'da diğer bir hissiyatı geçirdi. Sanayi Sitesi'ndeki iki duvarı delip banka şubesine giren hırsızlar, tek kesme makinesiyle kasayı 150 bin liraya açtı. 3'te

Can pazarı

■ Bursa'da iki ailenin plakını satışı kabaca olduğu. Sen ve Demir ailesinin 13 ferdini taşıyan kamyoncu kendine diye geçiren denek suzan sudarı ortalandı. Kollu. Akıntıları yakıldıkten kuruzma hâline kapandı. Ancazta motor kalan son 3 kişi keçe yapılmaya çıkarıldı. 3'te

Fotoğraf çekilirken selale yuttu

■ Konya'nın Hadim ilçesinde arkadaşları ile fotoğraf çektiren bir genç, fotoğrafı çeken sırada suya düşerek hayatını kaybetti. Suyla ilgili yeni gelişmeler beklenmektedir. 3'te

Çağın yeni derdi; beyin yorgunluğu

■ Teknolojik cihazlar, alkol, stres ve yetersiz beyin yorgunluğuna yol açıyor. Unutkanlık, zihinsel yorgunluk, algı eksikliği, sabırsızlık ve anıyet olarak yorgunluk kendini gösteriyor. 4'te

FIYATI 2. ELDE DÜŞMEYEN EVLER

■ Satış süren projelerde fiyatları düşmesini engelleyen için büyükler. İkinci el piyasası da zorlanıyor. 4'te

SIRA DIŞI ORGU CANTA VE ŞAPKA

■ Derya Baykal, kullanılmayan maddelerden ürettiği sıra dışı canta ve şapkaları İtalya'da üretti. 4'te

MODANIN BAŞKENTİ

■ Ayda bir kez düzenlenen moda yarışması Ankara'da başladı. Yarışmaya katılan modellerin fotoğrafları yarışmaya sunuldu. 4'te

GÜNES KREMI ÇOCUĞA ZARAR

■ Ultraviyole güneş kremi, bebeğin hormonal dengesi bozulmasına yol açıyor. Hamile ve bebek için kullanılabilir. 4'te

AKP MECLİS'TEKİ YÜZDESİ 47,5 MECLİS ÜYELİK SAYISI 259	CHP MECLİS'TEKİ YÜZDESİ 24 MECLİS ÜYELİK SAYISI 132	MHP MECLİS'TEKİ YÜZDESİ 14,5 MECLİS ÜYELİK SAYISI 80	HDP MECLİS'TEKİ YÜZDESİ 14,5 MECLİS ÜYELİK SAYISI 79
--	--	---	---

"Erdogan'ın barınma sevgisi yola demokratik azar"

Avrupa: Mutlak güç fantezileri reddedildi

AKP Türkiye raporunu Sosyalist Kati Pınarçimenin gücün tek elde toplanmasına hayır dediğini belirtti. Yeşiller Grubu Eş Başkanı Rebecca Herrns "Sonuç Erdoğan'ın benimsediği yola demokratik bir azar" yorumu yaptı.

Sosyalist Grup Başkanı Piteia, halkın medyaya tehditlere karşı değişim mesajı verdiğini ifade etti. Liberaller ve Demokratlar Birliği Türkiye raporunu Lamberdorf "Erdogan'ın mutlak güç fantezileri reddedildi" dedi. ● 10

Sınırdaki AKP oyları eridi

Suriye ile 911 kilometrelik sınır hattındaki illerde göç ile birlikte artan sonlar sandığı yansdı.

AKP Suriye sınırındaki Hatay, Kilis, Gaziantep, Şanlıurfa, Mardin ve Şırnak'ta 10 vekil kaybetti. AKP'nin vekil sayısı 30'dan 20'ye düştü. Kürt nüfusun hakim olduğu yerlerde HDP'nin oyu arttı.

TÜRKMEN ve Arap nüfusun yaygın olduğu sınır kentlerinde ise MHP oyunu yükseltti. MHP vekil sayısını 2'den 4'e çıkardı. HDP de iki kat artışla 16 vekil çıkardı. CHP ise 6 vekil sayısını korudu. ● 9

TÜRKİYE'NİN

GAZETESİ

9 HAZİRAN 2015 SALI

BUGÜN

Fiyatı: 75 Kuruş

HDP OYLARININ YARISI BATIDAN

HDP Bursa, Antalya, Ankara, Erzurum, Ardahan, Adıyaman, Tunceli, Gaziantep, Kocaeli ve Izmir'den ilk kez Meclis'e temsilci gönderdi. Toplamı 5 milyon 985 bin oyuyla 2 milyon 886 binini doğu ve güneydoğu dışındaki illerden aldı. İstanbul, Ankara ve İzmir'deki oyları toplamı 1 milyon 530 bin 456 oldu. ● 15

KOALİSYON ÇATLAĞI

3 dönemlikler seçim, yeniler hükümet istiyor

Halkın tek parti dönemine son vermesiyle AKP'de 'koalisyon mu, erken seçim mi' tartışmaları başladı. MHP koalisyona kapılmayı kapatırken HDP görüşmelere açık kapı bıraktı. CHP 'AKP ile olmaz' dedi

Akdogan: HDP artık tilm çeker! Kılıçdaroğlu'ndan AKP'siz terimli

AKP DE 3'üncü döneme takılarak Meclis dışında kalanlar erken seçim isterken, yeni vekiller partiyi koalisyona zorluyor. AKP'nin genel başkan yardımcılarında Numan Kurtulmuş 'koalisyon kurulmalı' vurgusuna yaparken, Yalçın Akdoğan ise "HDP artık çötüm sürecinin sadece filmi çözer" diyerek HDP ile koalisyona adeta set çekti.

Numan Kurtulmuş'un aksine Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, koalisyonun AKP hariç 9 parti arasında kurulması gerektiğini söyledi. "Bir koalisyon kurulacaksa çok iyi anlaşılmalı bu partilerin çoğunluğu hükümet kurmaya yetiyor" dedi.

HDP: Ükeyli hükümete bırakmayız

HDP Eş Başkanı Selahattin Demirtaş "Ükeyli hükümeti bırakmayız" diyerek koalisyon görüşmeleri için kapı bıraktı. Koalisyon veya azınlık hükümeti kurma girişimlerinin 14 Ağustos'a kadar sonuçsuz kalması durumunda Türkiye 1 yıl içinde erken seçime gidecek. ● 15

AK Parti'nin kaybı yüzde 20

Erhan BAŞYURT ● 13

Milletten Erdoğan'a güvensizlik oyu

Nazlı İLİCAK ● 11

İş dünyasından siyasilere uzlaşma çağrısı

Demokrasi ve hukuk güçlenmeli

TÜSİAD demokratik standartları ve hukuk devleti olgusunun güçlendirilmesini istedi

TÜSİAD partilere uzlaşma çağrısında bulunurken TOBB "Diyalog ve ortak akıl ile bütün meselelerin üstesinden gelebiliriz" dedi. Güler Sabancı seçim sonuçlarının demokrasi açısından barış ve uzlaşma yolunda önemli bir adım olduğunu ifade etti. TİM, İTO, ASO ve İMÜSİAD da uzlaşma çağrısı yaptı. ● 6

Piyasalar dalgalandı

Mağdur şirket hisseleri hızla yükseldi

Seçim sonuçları piyasayı dalgalandı. Dolar 2.8097, euro 3.1179'u gördü. Borsa da iktidara yakın şirketlerin hisseleri çakıldı. TOMA üreticisi Katmerler'in kaybı yüzde 19'u, kamu bankalarının kaybı 10'u aştı. Mağdur şirketlerin hisseleri ise borsada hızla yükseldi. ● 7

Seçimler kredi notunu etkilemez

PIYASALAR, kredi derecelendirme kuruluşu Standard&Poor's'un açıklamasıyla sakinleşti. Yapılan açıklamada, "Seçim sonuçlarının kredi notu üzerinde herhangi bir etkisi görülüyor" denildi. ● 7

YANDAŞ YAZARLAR FENA KAPISTI

HAVUZ KARIŞTI

AKP'nin iktidarı kaybetmesi havuz medyasında kavga çıkardı. Sabah yazarı Sevilay Yükseliş "karga" dediği Yalçın Akdoğan'ı somutlu gösterdi. Esra Elinöz "Sıvas" diyerek Yükseliş'i yerden yere vurdu. Etyen Mahcupyan Erdoğan'ı somutlu tuttu. ● 11

SEÇİM SONUCUNU HAZMEDEMEYENLERDEN NEFRET TWEETLERİ

Milli iradeye hakaret

Sonuçları beğenmeyen yeni vekil Uğur İşilak, eski vekil Burhan Kuzu ve bazı AKP'liler seçmenlere hakaret yağdırdı

Uğur İşilak: "Eski Türkiye'nin telcelilerine hayran yaptırımlar utansın!" Burhan Kuzu: "Ya işlikar ya kaos dedim; millet kaosu seçti hayırlı olsun. Millet ülkeyi uçuruma atmayı tercih etti!" Kayseri Tanım Müdürü Özkan Kaygancı: "Zoruma giden tapınakçılar, sionistler, yerli işbirlikçiler ib.... vb. tanımı sevindi. Tüm mazlumlar üzülüyor!" ● 11

Ünlülerin organik ürün merakı arttı

İşin Karaca, Burcu Güneş, Berilgüler Korel gibi ünlüler organik ürün tutkunu. Yılmaz Erdoğan ise organik tasma el aldı.

"Galatasaray'a gelirim" sözü

Galatasaray'ın teknik patronu Hamzaoğlu, Barcelona'lı Alves ile Berlin'de görüştü. "Ante-rosak beşe seve gelirim" yarınları aldı.

Bodrum'dan dönerken uçağı birbirine kattı

Ünlü model Kate Moss, Bodrum tatili dönüşü uçağı günütlü yarıncı yolcular şikayetçi oldu. Uçağıtan polis eşliğinde indi.

OKULLARDA TEKNO EĞİTİM DÖNEMİ BAŞLIYOR!

körfez
OKUL YAYINLARI

TEKNO EĞİTİM

www.korfezyayinlari.com.tr

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Enes BALOĞLU

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Manisa, 2009

Lisans Diploması : Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü,
Konya, 2014

Yüksek Lisans

Diploması : Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Gazetecilik Ana Bilim Dalı, Antalya, 2017

Tez Konusu : Koza-İpek ve Feza Gruplarının Ekonomi Politik Dönüşümü: 12
Haziran 2011 ve 7 Haziran 2015 Genel Seçimleri Örneği

Yabancı Dil : İngilizce (İyi derece)

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : Bozok Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Ana Bilim Dalı –
Araştırma Görevlisi (Nisan 2017 – Devam Ediyor).

E-Posta : balogluenes@hotmail.com